

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

НОВО UNIVERSITATIS

Тези доповідей ХХ ювілейної
наукової конференції
з міжнародною участю

**«КАРАЗІНСЬКІ ЧИТАННЯ:
ЛЮДИНА. МОВА. КОМУНІКАЦІЯ»**

5 лютого 2021 року

УНІВЕРСИТЕТ

Харків 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

НОВО UNIVERSITATIS

Тези доповідей ХХ ювілейної
наукової конференції
з міжнародною участю

*«КАРАЗІНСЬКІ ЧИТАННЯ:
ЛЮДИНА. МОВА. КОМУНІКАЦІЯ»*

5 лютого 2021 року

Харків 2021

УДК 81 (082)
К 22

Рекомендовано до оприлюднення рішенням вченої ради факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(протокол № 16 від 18 грудня 2020 р.)

Організаційний комітет конференції:

В.Г. Пасинок, доктор педагогічних наук, професор (голова)
Н.А. Оніщенко, кандидат філологічних наук, доцент (заступник голови)
І.С. Шевченко, доктор філологічних наук, професор
В.О. Самохіна, доктор філологічних наук, професор
О.В. Ребрій, доктор філологічних наук, професор
Т.Ю. Черкашина, доктор філологічних наук, професор
С.І. Криворучко, кандидат філологічних наук, доцент
Ю.Ю. Шамаєва, кандидат філологічних наук, доцент
С.А. Віротченко, кандидат філологічних наук, доцент
І.С. Руднева, кандидат педагогічних наук, доцент
С.Г. Мащенко, доцент
В.О. Белова (секретар)

K22 Homo Universitatis: Тези доповідей XX ювілейної наукової конференції з міжнародною участю «Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація». Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2020. 172 с.

ISBN 000-000-000-000-0

K22 До збірника увійшли тези доповідей, присвячені проблемам іноземної філології, методики викладання іноземних мов, перекладу, міжкультурної комунікації, літературознавства. Розраховано на наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів філологічних спеціальностей.

Тексти подано у авторській редакції

УДК 81 (082)

ISBN 000-000-000-000-0

61022, м. Харків, майдан Свободи, 4
тел.: (057) 707-55-04

Тези розповсюджуються в електронному вигляді

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2020

1. ЛІНГВІСТИКА

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ

Авраменко К.В. (Мелітополь)

Сучасна лінгвістика направлена на вивчення внутрішніх когнітивних процесів людини та пояснення результатів, що їх супроводжують. Тому дослідження когнітивних процесів має пріоритетне значення для розкриття багатьох лінгвістичних «таємниць», пов'язаних, наприклад, із різними позначеннями одних і тих самих явищ в різних сферах й особливостями їх сприйняття. Незважаючи на це, у когнітивній лінгвістиці ще і досі не існує загальноприйнятого визначення основоположного терміна – «концепт» та єдиного підходу до його вивчення.

Досліджували концепт і розглядали підходи до його вивчення у своїх роботах С. Воркачов, В. Іващенко, О. Кубрякова, П. Мацьків, М. Полюжин, С. Шишкіна.

Різні вчені-лінгвісти трактують поняття концепт у залежності від школи та галузі, яку вони представляють. Це породжує значну кількість інтерпретацій терміну та різноманітні підходи у вивченні. На нашу думку, одна з найбільш ґрунтовних класифікацій підходів до вивчення концепту представлена у монографії В. Іващенко. Вітчизняна дослідниця виділяє чотири напрями наукового розуміння поняття «концепт» (лінгво-логіко-філософський, психолінгвістичний, лінгвокультурологічний та лінгвопсихологічний [1]), у межах яких розглядає кілька десятків різних підходів: «наївний, метафізичний, діалектичний, етнокультурний, логічний/аналітичний, постструктуралістський» [1; 16]; «теорії поетапного формування понять, базового рівня, прототипів, генетична, когнітивної граматики, конекціонізму, об'єктивістські теорії значення, [нео]біхевіористичні теорії та наукові ідеї нечітких понять, а також асоціативної природи мислення» [1; 24]; «мовоцентричний, етноцентричний, антропоцентричний, аксіологічний, а також концепцію смислової організації структури знань та ідеї заступання й посередництва» [1; 32] тощо.

Дещо інша класифікація представлена у «Словнику основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики» А. Мартинюк. Автор виділяє онтологічний, гносеологічний,

експерієнціальний, діяльнісний [2] напрями до розуміння концепту, у рамках яких існують такі підходи: «символьно-комп'ютаційний, семантико-когнітивний, логіко-психологічний, культурологічний, логічний, філософсько-культурологічний, лінгво-культурологічний, психологічний, дискурсивний, когнітивно-поетологічний, когнітивно-культурологічний» [2; 39].

Погляди російської школи лінгвістів узагальнені у роботі Л. Попової, в якій розглядаються лінгвістичний, семантичний, лексикографічний, лінгвокогнітивний, психолінгвістичний, лінгвокультурологічний, лінгвоконцептологічний, психологічний, лінгвофілософський, філософський, логічний, культурологічний, інтегративний [3] підходи до вивчення концепту.

Аналіз обраних джерел дозволив нам зробити висновок, що визначення концепту, так само як і рішення щодо того, який підхід обирати під час досліджень, пов'язаних із концептами, - це справа радше індивідуальна, ніж така, що здатна отримати загально визнану конкретику. Для кожної роботи дослідникам легше самостійно визначати формулювання концепту, його значення та особливість, а також інструменти та методи, якими варто оперувати у проведенні наукових розвідок, пов'язаних із концептосферою. Цей вибір спиратиметься на власний досвід науковця, його когнітивну сферу та світосприйняття.

На нашу думку, висвітлена тема є перспективною щодо подальших пошуків, які ми плануємо втілити у дослідженні концепту EPIDEMIC.

Література

1. Іващенко В. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології): монографія. К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. 328 с.
2. Мартинюк А. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.
3. Попова Л. Подходы к определению концепта. *Вестник ЮУрГГПУ*. 2013. №4. С. 309-316.

ТИПИ МУЛЬТИМОДАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ У АНГЛОМОВНОМУ РЕКЛАМНОМУ ТЕКСТІ

Безугла Т.А. (Харків)

У доповіді виокремлюються типи мультимодальної метафори в англomовних рекламних текстах друкованих ЗМІ за квантитативним і реляційним критеріями, із застосуванням методів концептуального та імплікатурного аналізу.

Звернення до мультимодальної метафори зумовлене підвищеною увагою лінгвістів до проблем візуалізації в галузі сучасних друкованих ЗМІ. Сучасні лінгвісти (Ch. Forceville [1], U. Meyer [3], T. Škerlavaj [4] та ін.) акцентують увагу на впливі візуальної метафори на ефективність рекламної комунікації: сприйняття й запам'ятовування інформації реципієнтом, стимулювання його розумової діяльності, представлення рекламованого продукту, підсилення іміджу брeнда, вплив на адресата.

Рекламний текст розглядається як мультимодальне утворення, яке поєднує вербальні та невербальні компоненти, продукується у межах рекламного дискурсу та відображає інтенцію продуцента вплинути на реципієнта таким чином, щоб той придбав товар або скористався послугою. Рекламні тексти демонструють активацію у свідомості реципієнта декількох імплікатур, кінцева з яких виражає директивну іллокуцію пропонування на зразок *Купуйте наш товар! / Скористайтеся нашою послугою!*

В основу аналізу покладено когнітивну теорію метафори, яка описує взаємодію двох структур знань – концепта-джерела й концепта-цілі – на ґрунті онтологічної ознаки, яка поєднує обидва метафоричні концепти і виступає у вигляді концепту або пропозиції [2]. У результаті операції мапування (перенесення якостей (ознак) з однієї концептуальної області в іншу) в свідомості реципієнта виникає метафорична пропозиція на зразок *ДЕЩО є ніби ДЕЩО*. Операції мапування створюють у свідомості реципієнта зв'язок між рекламованим продуктом (концепт-ціль) та зображенням (концепт-джерело).

Мультимодальна метафора є концептуальною метафорою, тобто ментальною проекцією ознак однієї концептуальної області на іншу. Ця ментальна проекція

здійснюється через взаємодію вербальних і невербальних компонентів рекламного тексту. У випадку мономодальної метафори (вербальної / візуальної) концепт-ціль і концепт-джерело існують у одному модусі комунікації. У випадку мультимодальної метафори і концепт-ціль, і концепт-джерело існують у різних модусах.

Мультимодальну метафору класифікуємо за двома критеріями: квантитативним і реляційним. За квантитативним критерієм (кількість метафоричних пропозицій) поділяємо мультимодальну метафору на просту (одна метафорична пропозиція) та складну (дві або більше метафоричних пропозицій; або ускладнену метонімією – візуальна метафтонімія). За реляційним критерієм (відношення мови та зображення) виокремлюємо три типи: 1) доповнення вербальної частини візуальною; 2) доповнення візуальної частини вербальною; 3) самодостатність обох частин. Аналіз типів мультимодальної метафори показав, що у сучасному розумінні рекламний текст є цілісними мультимодальним утворенням, що поєднує вербальні та невербальні компоненти.

Література

1. Forceville Ch. Pictorial and multimodal metaphor in commercials. *Go figure! New directions in advertising rhetoric*. New York: M.E. Sharpe, 2008. P. 178—204.
2. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago : The Univ. of Chicago Press, 1980. XIII, 242 p.
3. Meyer U. *Poetik der Werbung*. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH & Co KG, 2010. 342 S.
4. Škerlavaj T. Zur Rolle des Bildes in mehrdeutigen Werbetexten. *Text und Diskurs*. 2014. №7. P. 267—283.

ІКОНІЧНІСТЬ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

Безугла Л. Р. (Харків)

Доповідь презентує типологію іконічності поетичного тексту (далі ПТ) за критерієм означуваного смислу, що підлягає уподібненню.

Процес взаємодії символного й іконічного смислотворення у ПТ розглядається як символно-іконічний семіозис. Мовний знак, який зображує смисл в іконічний спосіб, може водночас і позначати цей смисл (будучи симбіозом символу та ікони), проте смисл може позначатися іншим мовним знаком – лексичною одиницею (експліцитно або імпліцитно). Отже, у ПТ іконічний семіозис відбувається у комплексі із символічним.

Критерії існуючих класифікацій іконічності корелюють із її визначенням як властивості мовного знаку, яка полягає в наявності відношення уподібнення «між знаком і об'єктом, який він денотує» [4, с. 58]. Ч. С. Пірс виокремлює типи іконічності за критерієм уподібнення [4, с. 77]: образну, схемну та метафоричну. За критерієм рівневої диференціації мовних засобів, що здатні породжувати іконічність, виокремлюють фонологічну, синтаксичну, лексичну, лексико-граматичну та композиційну іконічність. З огляду на обсяг тексту розрізняють глобальну, локальну і локалізовану іконічність [2, с. 74]. Критерії рівневої диференціації і обсягу тексту відповідають власне знаку; в термінах семіології – це означаюче (план вираження). Вочевидь, означуване теж може виступати критерієм класифікації іконічності у ПТ.

Когнітивний погляд на означуваний знаком смисл передбачає розгляд його як певної ментальної репрезентації. У випадку іконічного знаку такою ментальною репрезентацією постає концепт, адже саме певний концепт активується у свідомості реципієнта ПТ в процесі іконічного смислотворення.

Беручи за основу концептуальної класифікації іконічності розподіл концептів на номінальні, ознакові, подієві та гештальтні (див., наприклад: [3, с. 256]), виокремлюємо номінальну, ознакову, подієву і гештальтну іконічність ПТ. Кожний тип створюється у глобальному, локальному та локалізованому вимірі.

Номінальна іконічність передбачає активацію в свідомості реципієнта ПТ у процесі

символьно-іконічного семіозису номінального концепту, коли мовна одиниця репрезентує предмет або явище (ономатопоезизми, засоби звукопису, лексичні й синтаксичні повтори).

Ознакова іконічність створюється в процесі символічно-іконічного семіозису мовною одиницею, яка репрезентує ознаку, характеристику певного референта, тож відповідний концепт активується разом із концептом-референтом (англіцизми, лексичний повтор, відсутність рими).

Подієва іконічність має місце, коли в свідомості реципієнта ПТ в процесі символічно-іконічного семіозису активується подієвий концепт – ментальна сутність, що відображає дію – дуративну, закінчену, повторювану – або стан як результат дії (антиевритмія, графіка, емпфаза, звукопис, скорочення, апокопа, афреза, ономатопоезизми, лексичний повтор, анжамбеман, відсутність пунктуаційних знаків).

Гештальтна іконічність виникає в результаті створення в процесі символічно-іконічного семіозису в свідомості реципієнта ПТ складної сутності – гештальта, що постає як концептуальна система, поєднуючи різні типи концептів, які поступово виокремлюються в процесі пізнання (пор.: [1, с. 38]).

Засоби іконічності набувають вагомості у ПТ з вільними ритмами – у верлібрах, поезії імажизму, концептуальній, конкретній, візуальній поезії, де відсутність вторинних ознак віршування (рими і метрики) компенсується іконічними засобами різних мовних рівнів.

Література

1. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика. Тамбов : ТГУ, 2001. 123 с.
2. Воробйова О. П. Ідея РЕЗОНАНСУ в лінгвістичних дослідженнях. *Мова. Людина. Світ. До 70-річчя професора М. П. Кочергана*. Київ : Вид. центр КНЛУ. 2006. С. 72–86.
3. Жаботинская С. А. Концепт / домен: матричная и сетевая модели. *Культура народов Причерноморья*. 2009. № 168. Т. 1. С. 254–259.
4. Пирс Ч. Начала прагматизма / Пер. с англ. Санкт-Петербург: Алетейя, 2000. 352 с.

КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ДЕСКРИПЦІЙ ОДЯГУ

Болібок Н.О. (Харків)

Мова є системою знаків, які репрезентуються у мовленні і передають певну інформацію. Тому вона є семіотичним явищем, який варто розглянути у когнітивному ракурсі. Окрім системи знаків вербального характеру, комунікативний процес супроводжується активним залученням «периферії мови» [1, с. 20], яка представлена оптичною групою невербальних засобів спілкування. До неї належать одяг, зовнішній вигляд, взуття, аксесуари тощо.

Складність мови та її ментальні репрезентації є об'єктом вивчення когнітивної лінгвістики. Сьогодні діяльнісний напрям аналізу дозволяє зосереджуватись на розгляді структур свідомості у процесі спілкування. Дана тенденція актуалізує важливість когнітивно-дискурсивної наукової парадигми в огляді лінгвістичних явищ [4, с. 58].

Дискурс представляє ситуативно обумовлену інтерсуб'єктну мовленнєво-розумову діяльність. Т.А. ван Дейк під дискурсом розуміє мовний потік в його постійному русі, що вбирає в себе все різноманіття історичної епохи, індивідуальних і соціальних особливостей комуніканта і комунікативної ситуації, в якій відбувається спілкування [2, с. 44]. Таким чином, дискурс є системою когнітивних складників, які відображають зміст, і комунікативних складників, що визначають його форму та структуру [3, с. 32].

Когнітивно-дискурсивний підхід до вивчення лінгвосеміотичних характеристик дескрипцій одягу становить аналіз лексико-семантичних засобів репрезентації даної категорії у мові. З іншого боку, за когнітивно-дискурсивним підходом, розглядається дискурсивна актуалізація категорії ОДЯГ, враховуючи англійську лінгвокультурну специфіку уявлень.

Одяг як семантично значущий надвербальний засіб спілкування є найбільш ефективними для передачі культурно або соціально визначених категорій, таких як вік, стать, статок, національна приналежність тощо. Зокрема, завдяки одягу забезпечується

адаптація учасника спілкування в певному діловому середовищі, а також він ідентифікується як окрема особистість.

Таким чином, лексико-семантичний аналіз дескрипцій одягу в англomовному дискурсі дозволяє скласти психологічний портрет комуніканта, з'ясувати його соціальну приналежність. З іншого боку, він допомагає встановити лінгвокультурне значення категорії ОДЯГ.

Література

1. Богданов В.В. Функции вербальных и невербальных компонентов в речевом общении. *Языковое общение: Единицы и регулятивы: межвуз. сб. науч. тр.* Калинин, 1987. С.18-25.
2. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. М. : БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. 310 с.
3. Олейник Н. А. Концепт ЭКОНОМИЧЕСКИЙ КРИЗИС в англоязычном экономическом дискурсе 1930-х и 2000-х годов: дисс. ... канд. филол. наук. Харьков, 2016. 245 с.
4. Позднякова Е. М. Категория знания в современной лингвистике. *Когнитивные исследования языка.* 2008. № 3. С. 55–60.

МЕТАМЕТАФОРА У КІНЕМАТОГРАФІЧНОМУ НАРАТИВІ

Верменич Я.В. (Харків)

У наратологічних дослідженнях кіно, що розпочалися у 1980-х рр. ХХ ст., наратологічні аспекти кінофільмів розглядалися з позицій літературознавчих теорій. Однак автоматичне перенесення властивостей художнього наративу на кінематографічний ставить дискусійні питання, до числа яких належить проблема авторства художнього наративу. Так, одні науковці вважають, що фільми мають наратив, але не мають наратора, оскільки наратив створюється глядачем, який інтерпретує зображення та звук [2, с. 61]. Інші дотримуються погляду, що фільми мають кінематографічного наратора, яким є агенція, що стоїть за створенням фільму [3, с. 127]. Треті припускають, що існує абстрактний творець фільму, який передає цілісну картину

фільму, проводить глядача крізь нього та привертає його увагу до важливих моментів [5, с. 135]. Відповідно, кінематографічний наратив формується шляхом формування глядачем гіпотез щодо інтенцій творця фільму [4, с. 248]. Ми дотримуємося погляду Дж. Альбера, згідно з яким творець фільму постає як єдине ціле, особистість, якій глядач приписує свідомі чи несвідомі мотивації, в якій синтезовано внески усіх тих, хто причетний до створення фільму [1, с. 167-168]. Кінематографічний наратив, відповідно, розглядаємо як взаємодію між творцем фільму та його глядачем, опосередковану нарративними засобами, на основі інтерпретації яких глядач формулює гіпотези щодо смислу та ідеї фільму.

Серед нарративних засобів, притаманних документальним фільмам екологічної проблематики, чільне місце посідає мультимодальна метафора. Вона може як характеризувати окремі епізоди фільму, так і проходити крізь увесь фільм (метаметафора), виражаючи його ідею. Розглянемо ключову метаметафору документального фільму “Minimalism: A Documentary About the Important Things” (1): CONSUMERISM is MADNESS. Ця метаметафора виражає основний смисл фільму, що міститься у пропагуванні ідеї мінімалізму, за якого люди споживають лише те, що хочуть саме вони, чого саме вони потребують, а не те, що нав’язали їм реклама чи суспільство. Концептуальний референт CONSUMERISM актуалізовано у низці мовних одиниць: *consumption, materialism, materialist life, getting promotion, being ‘successful’, more, making more money* тощо. Візуально цей концепт виражений у прискорених динамічних зображеннях, наприклад, натовпу у магазинах, машин на дорозі, великих будівель офісних центрів. Його концептуальний корелят MADNESS також виражений вербально такими одиницями, як *madness, mindless, destructive path, meaningless, being trapped (in a career), American Dream, the world upside down*. На противагу, для втілення ідеї мінімалізму використовується концептуальна метаметафора MINIMALISM is HAPPINESS, яка актуалізується у розповідях мінімалістів про їхнє щасливе життя "зараз" (тобто коли вони стали практикувати мінімалістичний підхід) та нещасливе життя "до" (тобто коли вони були типовими представниками споживчого суспільства).

Ці дві метаметафори, що проходять крізь увесь фільм, акцентують ідею фільму, підштовхуючи глядача до певних висновків і дій.

Таким чином, мультимодальні метаметафори CONSUMERISM is MADNESS та MINIMALISM is HAPPINESS, створені у синтезі креативних зусиль усіх творців фільму (автора сценарію, режисера-постановника, акторів, оператора тощо), відіграють провідну роль у формуванні кінонарративу аналізованого документального фільму, виступаючи потужним засобом втілення головної ідеї.

Література

1. Alber J. Hypothetical Intentionalism. *Postclassical Narratology. Approaches and Analyses*. Columbus: The Ohio State University Press. 2010. p. 163-186. 2. Bordwell D. *Narration in the Fiction Film*. London: Routledge. 1985. 370 p. 3. Chatman S. *Coming to Terms: The Rhetoric of Narrative in Fiction and Film*. Ithaca, New York and London: Cornell University Press. 1990. 240 p. 4. Gibbs R. W. Intentionality. *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. Eds. David Herman, Manfred Jahn, and Marie-Laure Ryan. London: Routledge. 2015. 247–49 p. 5. Wilson G. *Narration in Light: Studies in Cinematic Point of View*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press. 1986. 223 p.

Джерело ілюстративного матеріалу

1. Minimalism: A Documentary About the Important Things. 2015. URL: <https://watchdocumentaries.com/minimalism-a-documentary-about-the-important-things/>

DIACHRONIC VARIATION OF THE CATEGORY OF POLITENESS IN THE 18th – 21st CENTURIES MALE DISCOURSE

Guzhva O.O. (Kharkiv)

Rituals play a special role in a culture – they are a collective activity that accompanies other activities; and they are culturally significant because of maintaining the necessary connection of individuals within the norms of coexistence, in particular, through the expression of respect for others [3, p. 19], which implements politeness strategies in discourse.

A diachronic variation of politeness as a category of a culture is influenced by linguistic and extralinguistic factors, among the latter there is a direct transformation of ethics in the course of the society's development. The norm serves as a kind of standard that reflects the dominant system of values in a particular ethnocultural society [1, p. 36]. Both cultural, social and group norms are embodied in ethics, which, in the absence of revolutionary transformations in the British society over the last four centuries, have undergone subtle insignificant changes, the most noticeable being the frequency of use of certain politeness strategies in certain communicative situations.

By interpreting politeness as a culturally ingrained communicative category that is based on the mental operation of axiological evaluation both positive and negative politeness strategies can be seen as the stereotypes of speech behavior. They embody codified ideas of the British linguistic and cultural community of ethics, morality, law, manners, principles of communication, etc. – a generalized "national stereotype" of a particular historic period. In terms of time span, national cultures are extremely stable over time which is explained by the consolidation of cultural patterns by the social institutions, the product of the dominant values system [3, p. 13]. Notably, the values of the 18th century culture known for its political, religious and ethical ideas popularized social happiness and welfare [5, p. 274]. The principles of morality and particularly politeness asserted that the true purpose of the humanity, despite their natural diversity, comes from the recognition of harmony. The politeness category balanced between the positive and negative strategies.

The 19th century communicative behavior was influenced by the predominant Victorian values. Modesty and demureness of the British living in this period formed their general style of communication. Since the middle of the 19th century the communication style becomes quite restrained, the dominant strategy being diffidence, evasion of responsibility for the things uttered, support for the interlocutors' negative social face (N2), expression of respect (N5) through honorific appeals and titles because the British linguistic and cultural community has always been clearly structured.

The cultural values of the 20th – 21st centuries are formed under the influence of social cataclysms and world wars, after which the country longed for the revival. It is no coincidence that the ethics of the 20th century is characterized by negative politeness dominance [2; 4, p. 110].

This analysis of polite behavior of the discursive personality of man (during the 18th – 21st centuries) shows the existence of historically specific linguistic and non-linguistic means of implementing politeness strategies. According to our research, the politeness strategies in the discourse of the male character of the British women's novels vary: in the 18th century positive politeness strategies somewhat prevail while in the 19th century the negative politeness strategies dominate and in the 20th – 21st centuries the former strategies become of primary importance again (as of today, the difference in use has quadrupled to almost 40%).

Literature

1. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Москва: ИТДК «Гнозис». 2004. 390 с.
2. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматики предложения: Английское вопросительное предложение 16–20 вв. Харьков: Константа. 1998. 168 с.
3. Hofstede G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage. 2001. 596 p.
4. Kopytko R. Polite discourse in Shakespeare's English. Poznan: Adam Mickiewicz University Press. 1993. 122 p.
5. Sanders, A. The short Oxford history of English literature. Oxford: Clarendon Press. 1994. 678 p.

СТРУКТУРА ТЕРМІНОСИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ

Давиденко І.В., Змійова І.В., Калюжна А.Б. (Харків)

Починаючи з другої половини ХХ ст. термінологія менеджменту є найбільш важливою спеціальною галузевою підмовою в складі сучасної англійської мови. Не зменшуючи ролі менеджменту в економіці, слід наголосити на певній неоднозначності деяких понять у цій сфері. Ця неоднозначність проявляється у специфічному наборі лексем у терміносистемі менеджменту.

У формуванні термінології сфери менеджменту, втім як і інших терміносистем, задіяні комплексні мовні процеси, серед яких одне з головних місць посідають запозичення термінів з інших мов. Як зазначає Т. Кияк, «українська термінологія повинна формуватися з урахуванням трьох факторів: досвіду найпоширеніших мов розвинутих країн світу, найперше – мов продуцентів тієї чи іншої терміносистеми; позитивної практики за останні десятиліття термінологічної школи колишнього Радянського Союзу, яка в багатьох аспектах мала місце, і досвіду українського термінотворення за останні сто років у різних регіонах України та за кордоном» [1].

Запозиченими можуть бути як цілі терміни, так і їхні компоненти. Наприклад, серед запозичених термінів зазвичай виділяють такі, що увійшли в мову без змін, а лише в українській транслітерації: *авізо* (від *іт.* *aviso*); *акредитив* (від *лат.* *accreditivus*); *баланс* (від *фр.* *balance*); *вексель* (від *нім.* *wechsel*); *дебитор* (від *лат.* *debitor*); *слоган* (від *англ.* *slogan*) і такі, що пройшли процес адаптації і вже не сприймаються як запозичені: *мотив* (від *фр.* *motif*); *мотивація* (від *англ.* *motivation*); *організація* (від *фр.* *organisation*); *пай* (від *тур.* *pay*); *система* (від *гр.* *systema*).

Під час адаптації:

– до запозичених термінів приєднують українські афікси:

офшорна компанія (англ. *offshore company*)

перспективний (фр. *perspective*)

систематичний (англ. *systematic*)

безподатковий (англ. *taxless*)

надприбуток (англ. superprofit)

невідфактуровані доставки (англ. invoiceless)

– до українських коренів приєднують запозичені суфікси або префікси:

читабельний договір

супердохід

– поєднують національні та запозичені корені, в результаті чого утворюються слова-гібриди:

бізнес-одиниця business-unit

банківський службовець bank clerk

антитрастові закони antitrust laws

імпортозаміщення imports substitution

Часто зустрічаються і жаргонізми, які свідчать про специфічність ринкової економіки:

білий слон (від англ. white elephant)

податковий рай (від англ. tax haven – територія з пільговим режимом оподаткування)

жорсткий продаж (від англ. hard sell – агресивна стратегія маркетингу)

«гарячі» гроші (від англ. “hot” money – короткострокове переміщення капіталу, викликане спекулятивними операціями)

Тож, структура терміносистеми менеджменту відображає сучасний стан мови науки і техніки, де іншомовні запозичення є результатом міжнародного співробітництва та професійної комунікації.

Література

1. Кияк Т. Мовна політика і термінознавство. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка». 2004. № 503. С. 8–11. URL: <http://science.lpnu.ua/terminology/all-volumes-and-issues/visnik-no-503-2004/movna-politika-i-terminoznavstvo>

«НАРРАТИВ» КАК ТИП ДИСКУРСА

Донец П.Н. (Харьков)

Под «дискурсом» в данном случае понимается ряд текстов, выделяемых по тем или иным параметрам, в роли каковых, в частности, могут выступать отдельные коммуникативные факторы: Коммуникант (Автор/Реципиент), Мотив, Интенция, Ситуация, Код, Тезаурус, Канал / Медиум или их сочетания.

Одним из наиболее интересных и одновременно наиболее сложных для определения типов дискурса является нарратив.

Этот термин по-разному используется в различных направлениях современного гуманитарного знания. В своих рассуждениях мы будем опираться на его референциал в СМИ, т.е. обиходное значение слова, которое, как известно, в идеале должно служить основой предлагаемой научной категории.

Приведем несколько примеров на актуальную тему из онлайн-версии газеты «Страна».

(Автор – перенесший коронавирусную инфекцию человек):

«Я абсолютно четко осознаю, что есть люди, для которых болезнь может стать смертельной, и те, кто болеет средне и тяжело, и свое везение меня не радует, хотя таких как я процентов 80-90, просто они мало пишут в Фейсбук. Из-за этого весь нарратив панический и бестолковый, соответственно, полностью антинаучный» (<https://strana.ua/opinions/302253-samoe-hlavnoe-pri-simptomakh-prostudy-sokhranjat-spokojstvie.html>);

(Автор – политический обозреватель В. Небоженко):

«После окончания пандемии в мире развернется настоящая борьба глобальных нарративов о том, что на самом деле произошло и по чей вине» (<https://strana.ua/opinions/257740-koronavirus-v-sochetanii-s-krizisom-razrushit-staryj-hlobalizm.html>).

Представляется, что этот тип дискурса может быть определен, прежде всего, через фактор «Деятельность», как своего рода дискурсивная рутина, когда ряд Авторов

описывает и оценивает случившиеся события, актуальную ситуацию, прогнозирует ее дальнейшее развитие (Тема) в схожих терминах, используя схожие аргументы, доказательства, примеры (Тезаурус, Код) и т.д. Значительную роль в нарративах играет заинтересованность и ангажированность Авторов (Мотивация, Интенция).

К Тезаурусу в расширенном понимании могут быть отнесены также когнитивные и ценностные парадигмы – некие основополагающие допущения, на основании которых делаются частные выводы, создается понятийный аппарат, предлагается объяснение причин и прогнозируются следствия, формулируются оценки и т.д.

Как и парадигмы, нарративы могут быть научными, идеологическими, религиозными, политическими, художественными и др.

В этой связи очевидной становится важность того, насколько верным, соответствующим истине, является парадигмообразующее положение. Следует также учитывать наличие инвертируемых допущений («стакан наполовину полон / наполовину пуст»).

ГЕНДЕРНЫЙ ВОПРОС В РАМКАХ ИНТЕРКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ

Коринь С. Н. (Харьков)

Обучение иностранному языку неразрывно связано с общественно-культурными факторами. Вопрос соотношения языкового и культурного находится в центре внимания лингвистов, культурологов, психологов. Термин «культура» имеет ряд определений. Согласно Ю. М. Лотману, культура является «совокупностью внегенетически (ненаследованно) приобретенной информации, способов ее организации и хранения [1, с. 394]. Н. Ф. Алефиренко указывает, что такое определение выводит нас на осмысление роли языка и дальнейшем развитии культуры. Информационно-деятельностная специфика человеческого общества заключается в наличии особых систем накопления, хранения и передачи коллективной информации, важнейшей из которых является язык [2, с. 23].

Гендерная культура имеет свою структуру, которая содержит такие компоненты: когнитивный – направлен на формирование полового самосознания личности на основе представлений о себе как представителе/-це определенного пола, содержания гендерных ролей и современных гендерных стереотипов, особенностей женской и мужской личности; эмоционально-ценностный – признание приоритета общечеловеческих ценностей и равных прав для лиц разного пола, ориентации на партнерские отношения; поведенческий – приводит реализацию усвоенных моделей гендерных ролей в своей жизни путем тренинга соответствующих действий в нетипичных для пола видах деятельности, в проявлении уважения к другому полу и адекватном межполовом общении [3, с. 106].

Длительное время жизнь женщин в Германии определялась тремя К – Kinder, Kirche, Küche. К середине XX века в поведении женщин отмечается активность и самостоятельность, утверждается культурное равенство полов. Такие изменения связаны также с послевоенным экономическим ростом, расширением форм занятости для женщин и возрастающей ролью образования. Женщины осваивают новые профессии и утверждаются в таких сферах, как бизнес, транспорт, пожарная служба, политика. Это привело к появлению новых названий профессий для женщин.

Гендерные исследования приобрели актуальность в период набравшего популярность феминистского движения. В Германии гендерный вопрос был особенно острым в 1980-ые годы XX века. Языковые реформы принимались на уровне правительства. Например, к женщине-пилоту появилось обращение – *weiblicher Pilot*, затем к названию профессии был добавлен суффикс «-in» – *Pilotin*. Для обозначения женского рода в профессиях служат суффикс «-in» и полусуффикс «-frau».

Антропова Н. А. называет следующие варианты гендерно-корректного обращения к представителям разных полов:

1) полные парные формы: *die Teilnehmerinnen/Teilnehmer*; 2) сплиттинг: *Teilnehmer/innen*, *Student(inn)en*, *User/innen*. Для экономии места возможен такой вариант: *LehrerInnen*. Сплиттинг сложно воспринимается в устной речи из-за

графического обозначения. Также сплиттинг невозможно использовать, если существительное женского рода приобретает умлаут – *der Arzt – die Ärztin*; 3) гендерно-нейтральные формы для обозначения лиц – *der Mensch, die Person*, во множественном числе возможно использование причастий – *die Lehrenden, die Studierenden*. Также распространенным является употребление собирательных существительных с суффиксами *-kraft, -schaft* [4, с. 46].

Литература

1. Лотман Ю. М. Семиосфера. С.-Петербург : Искусство-СПБ. 2000. 704 с.
2. Алефиренко Н. Ф. Поэтическая энергия слова. Синергетика языка, сознания и культуры. М. : Academia. 2002. 394 с.
3. Вихор С. Т. Гендерне виховання учнів старшого підліткового та раннього юнацького віку : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.07. Тернопіль, 2005. 272 с.
4. Антропова Н. А. К вопросу гендерно-корректного употребления немецкого языка // Гуманитарный вектор. Чита : Забайкальский государственный университет. 2016. С. 45–49.

GENERIC STRUCTURE OF CASE REPORTS IN DENTISTRY

Kostenko V. G., Solohor I. M. (Poltava)

The study of professional discourses and professional communication leads to a deeper understanding of professional norms and conventions, and helps researchers to track the development of theoretical concepts, their acquisition of significance in the sense of professional reflections, and ways of applying them in practice. One of the key purposes of dentistry discourse is to produce, develop and disseminate new knowledge on the anatomy and physiology of areas of dentist's care that include not only oral structures and tissues, but relating areas the head, facial part, and neck as well; on cutting edge approaches in diagnosis, treatment and prevention of diseases or conditions of the above mentioned areas. Case report is known as one of the major types of written medical genres, together with research articles

and review articles [1]; it has a long-standing tradition in the medical literature, and its scientific significance changed over time. The case reports not only contribute significantly to the existing knowledge on the field, but also serve as an education tool [2, p.32]. Some experts consider writing a case report requires a lot of practical experience and may not be a suitable publication format for early career researchers [3].

The purpose of this paper is to highlight the generic characteristics of dentistry case reports (DCR). The study included the corpus of 40 texts selected from highly reputable journals as British Dental Journal, Oral Diseases (UK), The Journal of the American Dental Association, for 2010 – 2020. Our results and definitions of the case report provided in the special dictionaries and relevant literature come together in considering case reports as a genre, a narrative in the professional literature that identifies a single incident and discusses the details of real patient cases, including the manifestation of a disease or condition, diagnostic studies, treatment course and outcome.

DCRs studied mostly present a single unique case, and, more rarely, or two cases, e. g. *Characteristics and treatment of invasive cervical resorption in vital teeth. A narrative review and a report of two cases* [4]. There have been found the case series reports, which may include from three to ten cases. Along with the DCRs in their conventional format, we have found some publications assimilated elements from other types of dentistry academic written texts that is stressed in their title, e.g.: *Ameloblastoma incidentally detected in cone-beam computed tomography sialography. A case report and review of the literature* [5], *Mucosal leishmaniasis with primary oral involvement: a case series and a review of the literature* [6]. The average length of the titles is 11 words (including both content and functional words); in over the half of the articles (65.2%), the genre is identified in the title; quite often dentistry case reports may be presented under the special headings, e.g. “Practice” in BDJ, or may be included into more general section as “Original contributions” in JADA. The single case reports have been found out as the more prevalent and make up 56, 8% of the corpus.

Though there is no rigid format of DCRs and their structure is relatively flexible, the common structural parts are title, abstract, introduction, case presentation, procedure of

treatment (diagnosis, treatment plan, surgical protocol, restoration), results and discussion, conclusion, references.

Understanding the diversity of communication patterns within this professional community, norms of their build up, their rhetoric and language characteristics enables researchers to trace the conceptualization of theoretical ideas, their gaining in relevance in the context of professional reflections, ways of their practical implementation.

References

1. Cassany D., Morales O. Some Rhetorical and Discursive Features of Spanish Dental Academic Writing: An Exploratory Study. *Writing Research Across Borders: 3rd International Santa Barbara Conference on Writing Research*, University of California, Santa Barbara, Febr. 22 – 24, 2008.
2. Kostenko V. Pragmatic and communicative aspects of case reports in dentistry. *Мова в професійному вимірі: комунікативно-культурний аспект: матеріали міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. Харків, 19 жовтня 2017*. Харків: НУЦЗУ, 2017. С. 31–33.
3. Nissen T., Wynn R. The clinical case report: A review of its merits and limitations. *BMC research notes*. 2014. 7. 264. URL: https://www.researchgate.net/publication/261837093_The_clinical_case_report_A_review_of_its_merits_and_limitations (Last assessed: 1.12.2020).

Illustration sources

4. British Dental Journal. March, 2017. Vol. 222 (6). P. 423–422. URL: <https://www.nature.com/bdj/journal/v222/n6/pdf/sj.bdj.2017.263.pdf> (Last assessed: 10.11.2020).
5. Journal of American Dental Association. Dec., 2018. Vol. 149. Iss. 12. P. 1073-1080. URL: [https://jada.ada.org/article/S0002-8177\(18\)30615-9/fulltext](https://jada.ada.org/article/S0002-8177(18)30615-9/fulltext). (Last assessed: 13.11.2020).
6. Oral diseases. June, 2014. Vol. 21. Iss. 1. P. 70 – 78. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/odi.12268> ((Last assessed: 13.11.2020).

МОВЛЕННЄВИЙ АКТ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ТА ЙОГО ІНТЕРАКЦІЙНІ ВЛАСТИВОСТІ У НІМЕЦЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Крупкіна Т.В. (Харків)

У доповіді систематизуються інтеракційні властивості, які є притаманними мовленнєвому акту застереження у сучасному німецькомовному діалогічному дискурсі.

Мовленнєвий акт застереження є гібридним іллокутивним типом, який поєднує дві рівноправні інгерентні іллокуції: 1) асертивну – повідомлення мовця адресатові про певну подію, яка має місце у теперішньому або буде мати місце у майбутньому, і може мати негативні наслідки для адресата; 2) директивну – пораду адресанта адресатові щодо здійснення певної дії, яка має запобігти негативним наслідкам, спричиненим повідомлюваним станом речей [2, с. 15].

Мовленнєвий акт застереження (МАЗ) реалізується у діалогічному дискурсі та є зануреним у дискурсивну інтеракцію, тому йому притаманні певні властивості, що визначаються саме його дискурсивним оточенням. Саме ці інтеракційні властивості МАЗ, які він проявляє у сучасному німецькомовному діалогічному дискурсі, ми розглянемо у цьому дослідженні.

Дослідження МАЗ на предмет його інтеракційних властивостей ставить завдання з'ясувати, для якого типу дискурсивного ходу реалізація МАЗ є характерною. За твердженням М. І. Гриценко, МАЗ завжди реалізуються в ініціальному ході [1, с. 78]. Матеріал нашого дослідження фіксує реалізацію МАЗ як в ініціальному, так і у реактивному і реініціальному ходах.

Реалізуючи МАЗ в ініціальному дискурсивному ході, Комуникант 1 представляє інтереси своєї мовленнєвої дії, свою комунікативну мету, яка реалізується в ініціальному МА. Інтереси Комуниканта 2 обумовлюють вибір форми для реакції, які реалізуються в реактивному дискурсивному ході, в реактивному МА [3, с. 41].

За Ф. Хундснуршером [3] ми виділяємо наступні типи реакцій:

- позитивна (А згоден з М);
- негативна (А не згоден з М);

- відтермінована (А питає у М додаткову інформацію);
- ухиляння (А ані згоден, ані відмовляється);
- зустрічна ініціатива (А має свою пропозицію, яку він висуває М; М може прийняти або відхилити цю пропозицію).

МАЗ, які реалізуються в реініціальному дискурсивному ході, демонструють реакцію мовця у вигляді застереження на МА асертив або квеситив співрозмовника, але водночас мовець ініціює новий МА – здебільшого питання.

Проведене дослідження свідчить про те, що у німецькомовному діалогічному дискурсі МАЗ здебільшого є ініціальним, проте може бути і реактивним або реініціальним як позитивна, негативна або відтермінована реакція на МА асертив, експресив, квеситив, директив або комісив.

Література

1. Гриценко М. І. Дискурсивні властивості директивних модальних часток сучасної німецької мови : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2009. 219 с.
2. Крупкіна Т. В. Мовленнєві акти застереження у сучасному німецькомовному діалогічному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2020. 252 с.
3. Хундснуршер Ф. Основы, развитие и перспективы анализа диалога. Вопросы языкознания. 1998. № 2. С. 38–50.

PRINCIPLES OF EMOTIVE MEANING-MAKING IN CINEMATIC DISCOURSE

Krysanova T. A. (Lutsk)

Cognitive-pragmatic approach to the study of emotions focuses on the peculiarities of their construction in the social communicative interaction. From the standpoint of cognitive semiotics and cognitive pragmatics, the emotive meaning-making in cinematic discourse is a dynamic interactive phenomenon that depends on the specifics of the communicative situation.

The dynamic nature of the emotive meaning-making is due to its processual nature, as the construction of emotions unfolds in the diegetic film time and space. Film emotive meanings realized on the screen are emergent; the change of facial expressions, gestural or prosodic factors, close-up and angle, lighting and music, etc., influence the change of meaning and the construction of a new one.

The interactive character of meaning-making is predetermined by the active role of the collective author and the collective recipient of cinematic discourse, who are united by the common picture of the world. It determines the specific intersubjective character of film emotions. Intersubjectivity as a system of internal and external interpersonal relations [4] is the key to successful (re)construction of emotive meanings in cinematic discourse. Intersubjectivity is the embodied desire for social interaction and the realization of individual meanings in the social environment [4]. It outlines another principle of emotive meaning-making in cinematic discourse – their embodiment, which is the manifestation of human sensorimotor skills in the process of social interaction.

Emotive meaning is always embodied in film due to the fact that emotions are formed at the moment when biological processes take place in the human brain and body. Therefore, non-verbal semiotic components are the integral part of emotive meaning-making.

The construction of emotions in cinematic discourse is always situational and takes place within a broad socio-cultural context. As T. van Dijk puts it, the relationship between discourse and society is socially mediated by the communicative situation because it is constructed by communicants [1]. The situational nature of film emotions is realized by the ability of film to objectify the reality through a specific situation. This characteristic of cinematic discourse is associated with the cognitive process of identification – the ability of viewers to identify themselves with film characters experiencing the same emotions [2, p. 200–216].

Emotive meaning in film is realized by the combination of heterogeneous semiotic resources that is the manifestation of the multisemiotic principle. Ch. Matthiessen asserts that to understand how the multisemiotic instantiation of emotive meanings occurs in cinematic

discourse, it is necessary to explore how they are organized to create a single or at least a coherent semantic flow [3, p. 11].

Thus, the construction of emotions in cinematic discourse is understood as the mental activity of the collective author and the collective recipient aimed at ascribing the emotive meaning to linguistic and non-linguistic means in a certain diegetic communicative situation on the basis of dynamic, interactive, intersubjective, and multisemiotic principles.

References

1. Dijk T. A. van. *Discourse as Structure and Process*. London: Sage, 1997. 356 p.
2. Gaut B. Identification and Emotion in Narrative Film. *C. Plantinga and G. M. Smith. Passionate View: Film, Cognition and Emotion*. Baltimore, London: The Johns Hopkins University Press, 1999. P. 200-216.
3. Matthiessen Ch. Multisemiosis and Context-Based Register Typology: Registerial Variation in the Complementarity of Semiotic Systems. *Ventola E., Guijarro A.J.M. (Eds.). The world shown and the world told*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009. P. 11-38.
4. Verhagen A. Intersubjectivity and the architecture of the language system. *Jordan Zlatev, Timothy P. Racine, Chris Sinha, Esa Itkonen. The Shared Mind: Perspectives on Intersubjectivity*. Amsterdam: John Benjamins Publ., 2008. P. 307-331.

КАРНАВАЛІЗАЦІЯ ЯК ТВОРЧИЙ МЕТОД АВТОРА КОМІЧНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

Кузнєцова О. В. (Харків)

Вплив карнавальної культури на свідомість автора комічних художніх текстів знаходить вираження в «механізмах карнавалізації» – тобто «у використанні ним карнавальних образів, тем, сюжетів, мови для створення індивідуального комічного стилю» [2, с. 59]. Таким чином, для автора стає пріоритетним звернення до мовної гри в усіх її можливих вираженнях та варіаціях. Мовна гра як основа карнавального дійства

наділяє художні тексти автора експресивністю, непередбачуваністю, святковістю, що є тригерами сміхової реакції адресата.

Услід за В. О. Самохіною, під карнавалізацією розуміємо «прояв комунікативної діяльності автора зі «світом навиворіт» і з адресатом, що проявляється у формі безперервного карнавального діалогу» [3]. Науковець наголошує на тому, що «у результаті комічної карнавальної взаємодії учасники відчують емоційні співпереживання і отримують естетичне задоволення від розуміння інтерпретованої ними комічної вербальної або невербальної дії» [там само]. Вдаючись до механізмів карнавалізації, автор запрошує адресата до свята, «свята мовної гри, гротескних образів, філологічних вишукувань, лінгвістичних знахідок» [4, с. 5], де «роль мови виявляється подібною пружині, яка розгортає карнавальні сюжети, породжує гротескні образи, яскраві та несподівані повороти та перетворення смислів» [там само].

Поділяємо думку І. О. Дегтярьової, що карнавалізацію комічних художніх текстів можна виділити на трьох рівнях: «концептуальному – загальна організація (ідея твору, задум), сюжетному – конкретні епізоди, в яких присутня карнавальна естетика (гра масками, оригінальні теми тощо), і текстовому – використання стилістичних та графічних прийомів» [1, с. 11].

Виділені механізми карнавалізації притаманні сучасному американському письменнику-гумористу Дейву Баррі. Концептуальний рівень відображає головний задум автора – розважити адресата, викликати в нього посмішку, сміх. Сюжетний рівень стосується гри масками – Дейв Баррі постає на обкладинках книжок у різних образах: будівельника (*“Dave Barry’s Homes And Other Black Holes”*), гейші (*“Dave Barry Does Japan”*), мандрівника (*“Dave Barry’s Only Travel Guide You’ll Ever Need”*), рибалки (*“Dave Barry’s Complete Guide to Guys”*) тощо. Автор також уживає неординарні теми: *“Bite Me, David Beckham”*, *“Nothing! Really”*, *“If You Will Just Shut up, I Can Explain”* тощо. Текстовий рівень представлений мовною грою, що включає стилістичні (алюзія, пародіювання, реалія, стилізація, цитація) та графічні (гра зі шрифтами, капіталізація) прийоми створення комічного.

Таким чином, Дейв Баррі, вдаючись до навмисної деструкції мовних норм, створює у текстовому просторі нову реальність – карнавальну. Автор креативно поєднує лінгвістичні та паралінгвістичні прийоми комічного, що дає йому змогу визначати правила карнавального «дійства» та залучити до нього адресата.

Література

1. Дегтярьова І. О. Стилiстичний потенціал української постмодерністської прози : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2009. 20 с.
2. Кузнецова О. В. Постмодерністський комічний ідіодискурс Дейва Баррі: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2019. 241 с.
3. Самохіна В. О. Карнавальний діалогізм сучасного комунікативного простору. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2017. Вип. 56. Ч. 2. С. 167–178. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/13727>
4. Федорова Л. Л. Языковой карнавал как зеркало реальности. *Карнавал в языке и коммуникации*. Москва, 2016. С. 5– 25.

МОВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ЗМІНИ КОМУНІКАТИВНИХ РОЛЕЙ У АНГЛОМОВНОМУ КІНОДИСКУРСІ

Лавріненко І. М. (Харків)

У роботі розглядається функція мовчання як засобу реалізації зміни комунікативних ролей, а також його особливості у кооперативних і конфліктних ситуаціях кінодискурсу. Зміна комунікативних ролей (ЗКР) це операціональна метадискурсивна категорія, яка забезпечує структурування і регуляцію діалогічного дискурсу у режимі реального часу шляхом переходу ролі мовця від одного учасника спілкування до іншого, добровільного / примусового завершення комунікативного внеску одного мовця і привласнення права на внесок іншим [4]. Вивчення ЗКР на

матеріалі кінодискурсу уможлиблює спостереження за буттєвим дискурсом, орієнтованим на усне розмовне мовлення наближене до реального спілкування.

Кінодискурс структурується засобами ЗКР, які поділяються на вербальні та невербальні. До останніх належать просодичні сигнали, а саме зміна інтонації та мовчання, які надають можливість визначити точку релевантного переходу ходу.

Мовчання є складовою невербальної комунікації пов'язаною з мовленням [6]. Мовчання замість говоріння може значити згоду, відмову говорити, нерішучість, наслідування принципів ввічливості [3, с. 51].

В нашій роботі розглядаємо мовчання як один з засобів реалізації стратегії передачі ходу. Мовчання реалізує тактику передачі комунікативного ходу, причому інтенція ЗКР є супутньою [4].

У кооперативному дискурсі мовчання може супроводжувати гладку зміну ролей, слугувати сигналом того, що адресант передає власні повноваження слухачеві [1, с. 204]. Відсутність вербальної складової діалогу мовець здатен компенсувати невербальною складовою, що не погіршить успішність комунікації. Мовчання як засіб ЗКР у англomовному кінодискурсі зазвичай використовується із іншими невербальними складовими спілкування, або із кінематографічними кодами, які дозволяють глядачеві визначити точку релевантного переходу ходу.

У конфліктному дискурсі мовчання вживається для того, щоб підкреслити напруженість ситуації, зосередити увагу глядача на об'єкті, що знімають [2]. Мовчання може виступати як знак відмови від незручної теми, неприйняттого стилю спілкування, його тональності або розподілу ролей [5, с. 219-220]. Мовчання акцентує соціальний статус мовця, оскільки як засіб ЗКР здебільшого використовується мовцем із меншим ступенем домінування [7, с. 135].

Таким чином, мовчання як засіб реалізації ЗКР акцентує увагу глядача на точці потенційного переходу ролі мовця, підкреслює кооперативну або конфліктну складову ситуації мовлення, відображає соціальний статус мовця.

Література

1. Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики : монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
2. Горюнова Н.Л. Художественно-выразительные средства экрана. Ч. I. Пластическая выразительность кадра. М. : Изд-во Ин-та повышения квалификации работников телевидения и радиовещания, 2000. 41 с.
3. Карасик В.И. Язык социального статуса. М. : Ин-т языкознания РАН; Волгоград. гос. пед. ин-т, 1992. 330 с.
4. Лавриненко И.Н. Стратегии и тактики мены коммуникативных ролей в современном англоязычном кинодискурсе: автореф. дис.. на соискание учен. степени канд.. филол. наук : 10.02.04. Харьков, 2011. 20 с.
5. Макаров М.Л. Основы теории дискурса. М. : ИТДГК "Гнозис", 2003. 280 с.
6. Швачко С.О. Мовчання як силенціальний ефект. *Наукові записки. Філологія (мовознавство)*: зб. наукових праць. Вінниця: ВДПУ, 2012. Вип.15. С. 225-230.
7. Fairclough N. *Language and Power*. London and New York : Longman, 1989. 259 p.

ТЕМПОРАЛЬНІ СИНОНІМІЧНІ ПІДРЯДНІ ВИСЛОВЛЕННЯ ІЗ СУБ'ЮНКТИВОМ

(на матеріалі французької художньої прози ХХ – початку ХХІ століть)

Лепетюха А. В. (Харків)

До XVII століття суб'юнктив уживався у французькій мові в гіпотетичних підрядних висловленнях, що вводилися сполучником *si*, де в сучасній мові переважно актуалізуються форми кондиціоналу та індикативу. Така субституція способів пояснюється тим, що суб'юнктив виражає факт, який існує тільки в думках, але не в реальності. М. Гревісс зазначає, що суб'юнктив указує на те, що суб'єкт мовлення не бере на себе відповідальність за реальність факту. Це означає, що процес не є фактом, який констатується, тобто він становить необ'єктивний факт. Інакше кажучи, суб'юнктив не стверджує певний факт, але виражає почуття, що мовець відчуває стосовно цього факту. Отже, суб'юнктив містить експліцитне або імпліцитне значення

сумніву [3, с. 1265]. Ж. Ле Бідуа також підкреслює, що суб'юнктив являє собою особливий афективний спосіб, що виражає побажання, мету, сумнів [4, с. 538].

Дослідження корпусу прикладів французької художньої прози ХХ – початку ХХІ століть дозволяє зробити висновок, що суб'юнктив зберігається в багатьох безсполучникових поліпредикативних висловленнях, синонімічні частини яких становлять трансформи віртуальних (мовних) первинних (стрижневих) умовних підрядних пропозицій з кондиціоналом та, у поодиноких випадках, підрядних пропозицій з темпоральним семантичним значенням. Синонімічні підрядні висловлення безсполучникових темпоральних поліпредикативних мовленнєвих інновацій із суб'юнктивом формуються в результаті трансформації стрижневих пропозицій, що будуються за такою моделлю: *quand / lorsque* + S + P (де S – номінальний / прономінальний підмет, субстантив, номінальна синтагма; P – вербальний присудок, предикат, вербальна синтагма).

Отже, здатність суб'юнктиву замінювати в мовленні первинні структури в різних способах виявляється в його вживанні в конструкціях із семантичним темпоральним значенням, в яких імплікується сполучникова підрядна частина в дійсному способі:

(1) *Vienne la nuit, le balcon ne s'est laissé que très lentement dépouiller de ses sens trop riches* (С. Chonez).

Темпоральний план матричного (головного) висловлення дозволяє зворотно реконструювати (мовлення → мова) первинну пропозицію (*quand / lorsque la nuit est venue*) ініціального синонімічного підрядного висловлення-однобазового (з одним термінальним ланцюжком) трансформу. В аналізованій мовленнєвій інновації сема сумніву, притаманна суб'юнктиву як способу, що актуалізується автором як периферійна, підсилюється претекстом, який містить риторичне питання: *En face du balcon le pont Mirabeau pont des soupirs arches du regret – mais aussi à jamais ce fruit doré bombé du bonheur, qui doublait le soleil rouge. Un peu trop de poésie dans le coin. Qu'y faire? Vienne la nuit, le balcon ne s'est laissé que très lentement dépouiller de ses sens trop riches.*

Така «неповна» субституція пояснюється функціональними особливостями суб'юнктиву, який виражає «граматичне підпорядкування» [1, с. 64]. Ф. Брюно також підкреслює, що суб'юнктив є тільки «граматичною залежністю», оскільки його автоматично обирає мовець, залежно від антецедента [2, с. 706]. Таким чином, субституція інших способів суб'юнктивом є ко(н)текстуальним (лінгвістичним та ситуативним) феноменом відповідно до комунікативної інтенції та ідіостильових характеристик автора.

Література

1. Мурадханова Т. И. К вопросу модальных значений в форме «Il eût fait» (вторая форма conditionnel). *Известия ДГПУ*. 2015. № 3. С. 62–65. 2. Brunot F. *La pensée et la langue*. Paris. 1979. 908 p. 3. Grévisse M. *Le Bon Usage : grammaire française refondue par André Goosse*. Éditions De Boeck Université. 2008. 1584 p. 4. Le Bidois G. et R. *Syntaxe du français moderne*. Paris. 1998. Т. II. 794 p.

Джерело ілюстративного матеріалу

1. Chonez C. *L'ascenseur*. Paris. 1993. 224 p.

ТЕАТРАЛЬНА СКЛАДОВА КОМІЧНОГО ДИСКУРСУ

Лобова О.К. (Харків)

Всі форми мовної діяльності, так чи інакше, пов'язані з грою. Гра асоціюється з театром, театральною грою, грою акторів. Адресант комічного інституційного дискурсу розглядається як учасник театральної дії. «Театральність не пов'язана лише з мистецтвом, театральність властива кожній людині і є важливим елементом життя як окремої людини, так і суспільства» (цит. за [2, с. 131]). Театральність екстраполювалися на інші сфери суспільної діяльності, однією з яких є професійний комізм. Комічний дискурс відрізняється креативним, ігровим характером. Театральність є його

фундаментальною властивістю і розуміється як знаковий компонент комунікації. Англomовної стендап-комедії в рамках комічного дискурсу притаманні такі знакові театральні параметри, як ненормативність, ритуально-регламентований характер, сценарний, спонтанність, гра.

1) Ненормативність реалізується недотриманням правил і норм, прийнятих в інших інституційних дискурсах. Порушення норм є нормою для стендап-комедії. Так, глядачам в театральному дискурсі можна переривати акторів, робити коментарі під час вистави і всіляко заважати їхній грі, а в стендап-комедії такі експромти з боку аудиторії є нормою. Глядач, який вигукує коментарі під час виступу стендап-коміка, називається Хеклер (англ. Варіант – a heckler).

2) Ритуально-регламентований характер. Ритуальність виражається в алгоритмі виходу стендап-коміка на сцену, який складається з наступних етапів: 1) контекстуалізація (Contextualisation); 2) формування відповідної реакції (Framing of response); 3) оцінка комедіанта (Evaluation of comedian); 4) прохання відповідної реакції (Request for action); 5) безпосередньо уявлення (Introduction); 6) оплески (Audience applause) [4, с. 149].

3) Регламентований характер стендап-комедії забезпечується принципом «таймінгу». Таймінг, як вважає Н.Р.Норрік, – це загальний темп і ритм виступу, а також рівномірний розподіл введення нової інформації [3, с. 256]. Таймінг проявляється в темпі і ритмі жартів і комічних дискурсивних фрагментів. Темп і ритм залежать від особистих характеристик стендап-коміка, його психо-емоційного стану, ролі. Комічному дискурсу властива зміна темпу і ритму, тобто протягом одного дискурсивного фрагмента ритм може сповільнюватися або прискорюватися залежно від тематики жартів і цілей адресанта (розсмішити, критикувати і ін.). В.Є. Ардов зазначає, що «ритм ніколи не буває чимось механічно одноманітним» [1, с. 13].

3) сценарність / спонтанність. Театральна гра акторів є сценарною. Гра адресанта планується, це результат попередньої роботи стендап-коміка. Однак в стендап-комедії має місце явище референтної спонтанності, тобто стендап-комік може відхилитися від

основного сценарію свого виступу і представити глядачам жарт, об'єктом якої може бути глядач, присутній в залі і привернув до себе увагу коміка, або обслуговуючий персонал, якщо виступ проходить в клубі.

Стендап-комедія – це уявлення одного актора, в якому важливі інтонація оповідача, його міміка і жестикуляція. Театральність є вагомим рисом стендап-комедії, тому що від того, наскільки правдоподібно і вміло представить комік жарт, залежить, досягне він свої прагматичні цілі чи ні.

Література

1. Ардов В. Е. Разговорные жанры эстрады и цирка. Заметки писателя. Москва, 1968. 183 с.
2. Олянич А.В. Презентационная теория дискурса. Москва, 2004. 407 с.
3. Norrick N. On the Conversational Performance of Narrative Jokes: Toward an Account of Timing. *Humor*. 2001. №14(3). P. 255-273.
4. Sankey J. Zen and the art of stand-up comedy. Routledge, 1998. 214 p.

КОНЦЕПТ «ВИЗНАННЯ» У МЕТАЕКФРАСТИЧНОМУ ПРОСТОРИ ЕСЕ ДЖУЛІАНА БАРНСА ПРО ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО: КОГНІТИВНО- ПОЕТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Луньова Т. В. (Київ)

Спираючись на визначення екфразису як літературного опису мистецького твору [1, с. 207; 3, с. 7] і здійснюючи дослідження в руслі тенденції до розширення сфери явищ, котрі інтерпретуються як екфразис, під екфразисом ми розуміємо опис певного живописного або скульптурного твору в есе про образотворче мистецтво. Вербальним сигналом екфразису вважаємо експліцитну вказівку на те, що йдеться про зображене на мистецькому полотні, наприклад: “*Well, what does it look as if he painted? [...] We see survivors on a raft hailing a tony ship on the horizon ...” [4, с. 29]. У наведеному фрагменті з есе Джуліана Барнса екфрастично описується один із фрагментів картини «Пліт*

медузи» Теодора Жеріко, при цьому вербальним сигналом екфразису є підметово-присудкові конструкції *it look(s)* та *he painted*.

Хоча за нашими спостереженнями екфрастичні контексти становлять суттєву частину текстів сучасних англомовних есе про образотворче мистецтво, тексти цих есе не вичерпуються власне екфрастичними контекстами. На позначення таких невластне екфрастичних контекстів, пов'язаних смисловими зв'язками з екфрастичними описами, спільно з проф. О. П. Воробйовою ми пропонуємо використовувати термін *метаекфрастичний* [2]. Метафорично метаекфрастичні контексти можна охарактеризувати як такі, що спираючись на екфразис як свою смислову основу, відштовхуються від екфразису і прямують зі сфери власне опису мистецького твору в інші сфери: обговорення питань історії мистецтва, моралі, етики, суспільних стосунків, політики, екзистенційних проблем тощо, наприклад, “... *that old French Battle between colour and line was now taking a new turn*” [4, с. 196]. Наведений метаекфрастичний фрагмент стосується одного з дискусійних художніх питань у французькому живописі.

Оскільки метаекфрастичні контексти пов'язані з широким колом питань, концептуальне наповнення таких контекстів здійснюється за допомогою дуже різних концептів. В есе Джуліана Барнса одним з регулярно вербалізованих концептів є концепт ВИЗНАННЯ, наприклад: “... *Stendhal was one of the first to recognise Delacroix ...*” [4, с. 49]. Концепт ВИЗНАННЯ актуалізовано в сукупності таких скриптів: “визнання художника особою з високим соціальним статусом і владою”, “визнання художника критиками”, “визнання художника іншим відомим митцем”, “визнання художника широким загалом”, “визнання художника пересічною людиною”, “визнання художником власних досягнень”, “прагнення художника добитися офіційного визнання власних досягнень”, “прагнення художника добитися визнання широким загалом”, “визнання художником іншого художника”. Концепт ВИЗНАННЯ в есе Барнса перебуває у семантичних зв'язках протиставлення з концептами ЗНЕВАЖАННЯ, КРИТИКА та ЛЕСТОЦІ.

У цілому метаекфрастичні контексти, у яких актуалізовано концепт ВИЗНАННЯ,

дозволяють Джуліану Барнсу порушити у своїх есе про образотворче мистецтво цілий спектр питань, зокрема: про стосунки художника і суспільства, про професійні та приватні стосунки митців, про взаємодію влади і мистецтва, а також спонукати читачів есе збагнути складність мережі переплечених культурно-соціально-політичних тенденцій і явищ та задуматися над порушеними питаннями.

Література

1. Spitzer L. The “Ode on a Grecian Urn,” or Content vs. Metagrammar. *Comparative Literature*. 1955. Vol. 7. No 3. P. 203–225. 2. Vorobyova O., Lunyova T. Verbal and non-verbal facets of metaekphrastic writing: A cognitive study of John Berger’s essays on visual art. *Lege artis. Language yesterday, today, tomorrow. The journal of University of SS Cyril and Methodius in Trnava*. Trnava: University of SS Cyril and Methodius in Trnava. 2020. V (2). December 2020. in print. 3. Webb R. Ekphrasis, imagination and persuasion in ancient rhetorical theory and practice. London and New York: Routledge, 2009/ 2016. 238 p.

Джерело ілюстративного матеріалу

4. Barnes J. Keeping an Eye Open: Essays on Art. New York: Vintage International, Vintage Books, 2015/2017. 278 p.

ПЕРСПЕКТИВИ АНАЛІЗУ НЕВЕРБАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ В КОМУНІКАТИВНІЙ СИТУАЦІЇ “БЕСІДА ДРУЗІВ”

Максименко О.В., Мусаєва Р.Ш. (Харків)

Процес спілкування здійснюють не тільки за допомогою вербальної мови, а також за допомогою невербальних засобів – паралельної і часто-густо багатшої мови спілкування, елементами якої є не слова, а міміка, жестикуляція, просторові та часові рамки, інтонаційні і темпоритмічні характеристики мовлення тощо [3]. Особливістю невербальної мови є те, що її виявлення обумовлене імпульсами нашої підсвідомості, і

відсутність можливості підробити ці імпульси дозволяє нам довіряти цій мові більше, ніж звичайному вербальному каналу спілкування. Невербальні засоби передавання інформації людина освоює раніше, ніж вербальні. У дорослих при контактах з незнайомими перше враження виникає саме завдяки засобам невербального спілкування (візуальний контакт, експресія) [2].

Друзі в процесі спілкування можуть посилатися на інтуїцію, говорити про якесь шосте почуття, завдяки якому, наприклад, можуть відчутти неправдивість співрозмовника. Насправді це лише увага до незначних невербальних деталей, уміння читати сигнали мови жестів, міміки та поз і відмічати їхню невідповідність із тим, що промовляють. Таким чином, невербальні компоненти сприяють кращому взаєморозумінню інтенцій учасників комунікативного процесу.

Класифікація невербальних засобів спілкування та приклади їх використання допомагають не тільки краще зрозуміти себе, а й навчають розпізнавати брехню і маніпуляції з боку інших людей [4]. З огляду на викладене, перспективною постає проблема глибшого аналізу втілення невербальних компонентів в комунікативній ситуації “Бесіда друзів”.

Оскільки бесіда друзів є усною діалогічною неофіційною комунікацією, учасники спілкування часто вдаються до використання спонтанних жестикуляцій, що безпосередньо прив’язані до мовлення, тобто вербаліка і невербаліка взаємодіють у створенні комунікативних смислів [5, 6].

Услід за О.В. Максименко, взаємодію жесту й мовлення можливо розглядати як єдину бімодальну комунікативну дію адресанта, яка активує когнітивні, афективні та волевиявні процеси у свідомості адресата в ситуації “живої” комунікації, одним із виявів якої є бесіда друзів. Запропонований термін “жестово-вербальне висловлення” інтерпретується як бімодальна комунікативна дія суб’єкта комунікації, жестовий (зображальний) і вербальний модули якої взаємодіють як єдина система смислотворення [1]. Визначаємо жест як рух, що здійснюється будь-якою частиною тіла (переважно долонями, руками та плечами) й набуває комунікативної значущості в

ситуації комунікації. Аналіз прикладів функціонування жестово-вербальних висловлень повинен містити детальний опис конфігурації фізичних параметрів жестів із зазначенням конкретного моменту їх виконання. Методичне вилучення жестово-вербальних висловлень з контексту діалогічних обмінів бесіди друзів уможливить чітке розуміння змістовної співвідносності жестової та вербальної складових.

Перспективою окресленого дослідження є з'ясування принципів взаємодії вербального (пропозиційного) і жестового (образного) модусів у конструюванні комунікативних смислів діалогічних обмінів, актуалізованих в соціально-комунікативній ситуації “Бесіда друзів”.

Література

1. Максименко О. В. Актуалізація жестово-вербальних висловлень в американському розважальному телеінтерв'ю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови”. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 20 с. 2. Невербальна комунікація. URL:<https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/9851/> 3. Невербальні прийоми впливу в суперечках. URL:https://pidru4niki.com/13560615/ritorika/neverbalni_priyomi_vplivu_superechkah 4. Невербальные средства общения. URL:<http://spsu.ru/university/struct/otdel-ops-i-pr/shkola-obshcheniya/173-neverbalnye-sredstva-obshcheniya> 5. Сєрякова І. І. Семіотико-дискурсивний аналіз соматикону художнього персонажа. *Science and Education a New Dimension: Philology*. Budapest : Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, 2016. IV (23), Issue 100. P. 55–58. 6. Солощук Л. В. Семіотика комунікативної взаємодії в англомовному діалогічному дискурсі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. : Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2014. №. 77. С. 11–18.

ФАТИЧНИЙ МЕТАДИСКУРС: ГОЛОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Матюхіна Ю.В. (Харків)

Фатична метакомунікація здійснюється в дискурсі. Існування дискурсу об'єктивно передбачає наявність метадискурса. Сутність і властивості фатичного метадискурса визначаємо, беручи до уваги категорії інтенціональності, інформативності, ситуативності, комунікативності, топікальності, контекстуальності, структурованості. Головною характеристикою є інтенціональність. За метою, що досягається адресатом в дискурсі, виділяємо фатичний метадискурс, за допомогою якого мовець здійснює регулювання мовленнєвої взаємодії. Поставлена мета модифікується в конкретних ситуаціях встановлення контакту, активізації уваги слухача, завершення мовного спілкування. У фатичному метадискурсі метою є спілкування на протиположних повідомленнях: перше реалізується фатичною промовою, а друге – інформативною промовою.

Категорія інформативності визначає зміст дискурсу. Вона характеризується переважанням соціально-регулятивної інформації, що пояснює процесний характер фатичного метадискурса, в якому когнітивний зміст є підлеглим по відношенню до домінуючого прагматичного змісту. За критерієм комунікативності з позицій соціолінгвістики (хто і за яких обставин бере участь в спілкуванні) можна виділити різні типи дискурсу: молодіжний, психотерапевтичний, масово-інформаційний дискурс та ін. Адресант і адресат виявляють при цьому як статусно-, так і ситуативно-рольові характеристики мовної поведінки, на підставі чого виділяємо симетричне і асиметричне спілкування, спілкування близьких людей, дружнє спілкування, спілкування малознайомих і незнайомих людей. Фатичний метадискурс протікає в соціально та культурно обумовлених ситуаціях (в транспорті, вдома, в гостях, в місцях відпочинку), що мають власні в більшій чи меншій мірі ритуалізовані правила мовного спілкування, стандартні комунікативні практики. Ситуації фатичного метадискурса визначаються обстановкою і місцем спілкування, статусно-рольовими відносинами комунікантів,

фазами дискурсу (ситуації вітання, прощання) і його жанрами (флірт, застільна розмова і т.п.). Ситуативність дискурсу безпосередньо пов'язана з категорією комунікативного контексту, яка представляє собою «знання, вірування, уявлення, наміри в їх відношенні до комунікантів, дискурсу, реальному і можливим світам, культурної ситуації, статусно-рольових ставленням учасників, способу комунікації, стилю дискурсу, предмету і реєстру спілкування, рівня формальності, інтеракції, фізичним і психологічним станам – всім аспектам контекстуальності» [1, с. 150]. В цьому випадку суттєвою методологічною умовою є те, що спілкування розглядається як «самостійна діяльність, що протікає на тлі або навіть поза будь-якої іншої (мається на увазі: предметної) діяльності, обслуговуючи останню і копіюючи її своїм ставленням до людини як об'єкту або речі» [1, с. 42]. В ході мовної інтеракції здійснюється процес спільного конструювання смислів з учасниками спілкування. Для даного аналізу важливо, що ці смисли не обмежуються когнітивною інформацією, а в рівній мірі включають в себе соціально-регулятивну інформацію – основу фатичного метадискурса. У процесі інтеракції комуніканти спільно конструюють загальну базу для комунікації, засновану на сумісності елементів комунікативної компетенції кожного: її соціально-культурних, стилістичних, мовних складових.

Спільне конструювання смислів передбачає їх інтерпретацію – необхідна умова досягнення взаєморозуміння, успішності міжсуб'єктної комунікації в цілому. Це робить інтеракційний підхід основою дискурсивного аналізу.

Література

1. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. Москва : ИТДГК “Гнозис”, 2003. 280 с.

СТРАТЕГІЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОГО ТВІТІНГУ ДОНАЛЬДА ТРАМПА

Мелешенко О. О. (Харків)

1. Англomовний політичний твітінг є жанром англomовного політичного інтернет-дискурсу, який реалізується за допомогою інтернет-сервісу «Твітер». У руслі когнітивно-дискурсивного підходу до визначення дискурсу [4, с. 37] англomовний політичний твітінг розглядаємо як мисленнево-комунікативний процес і результат взаємодії комунікантів у контексті інтернет-сервісу «Твітер», втілений в їхніх моно- та мультимодальних комунікативних діях і спрямований на регуляцію поведінки широкого загалу [3, с. 43]. Комунікативною одиницею англomовного політичного твітінгу є твіт – стисле текстове повідомлення обсягом до 280 знаків.

2. Основними ознаками англomовного політичного твітінгу вважаємо гіпертекстуальність (специфіку поведінки текстів у гіперседовищі інтернет-сервісу «Твітер» (див. [1, с. 5])) і мультимодальність (використання декількох семіотичних модусів у процесі смислотворення [5, с. 20]). Гіпертекстуальність зумовлює такі характеристики англomовного політичного твітінгу як фрагментарність, нелінійність, інтертекстуальність, інтерактивність, безмежність та відкритість (див. [1]). Мультимодальність політичного твітінгу виражається у використанні можливостей вербального (усного та письмового мовлення), візуального (зображення), невербального (кінесики й проксеміки), аудіального (музики) семіотичних модусів, які, поєднуючись у різних комбінаціях, передають множинність смислів.

3. Інгерентна стратегічність будь-якої комунікативної діяльності [2, с. 81] робить комунікативну стратегію інструментом дослідження англomовного політичного твітінгу. Результати аналізу політичного твітінгу Д. Трампа на базі його особистого мікроблогу @realDonaldTrump дозволяють виокремити ієрархію комунікативних стратегій. Так, глобальною стратегією політичного твітінгу Д. Трампа є спричинення комунікативного впливу на користувачів твітера з метою захоплення й утримання політичної влади [3, с. 44]. У межах глобальної стратегії твітінгу Д. Трампа

виокремлено дві локальні комунікативні стратегії: конструювання власного позитивного іміджу й руйнування іміджу політичного опонента [там само]. Ці локальні стратегії підпорядковують вісім субстратегій: демонстрації патріотизму, віри, економічної ефективності, сили й популярності, субстратегії фамільяризації із електоратом, дискваліфікації, дискредитації й дискримінації політичного опонента.

4. Інструментом реалізації локальних субстратегій твітінгу Д. Трампа є моно- і мультимодальні риторичні техніки комунікативного впливу, розмежовані за критерієм впливу на певну сферу психіки адресата: моно- і мультимодальне доведення (раціональне мислення), моно- і мультимодальне декларування й емотивне зараження (сфера емоцій й відчуттів), моно- і мультимодальне спонування (волевиявлення) [3].

5. Перспективою дослідження є вивчення стратегічної організації політичного твітінгу інших політичних лідерів, а також твітінгу у інших сферах інтернет-комунікації.

Література

1. Лутовинова О. В. Гипертекст: понятие, основные характеристики, возможные подходы к лингвистическому анализу. *Известия ВГПУ*. 2009. № 5(39). С. 4–7.
2. Мартынюк А. П. Стратегия как базовый инструмент когнитивного анализа коммуникации. *Записки з романо-германської філології*. 2015. Вип. 1(34). С. 80–90.
3. Мелещенко О. О. Комунікативна стратегія конструювання позитивного іміджу Дональда Трампа у політичному твітінгу. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2020. № 91. С. 42–49.
4. Шевченко И. С., Морозова Е. И. Дискурс как мыслекоммуникативное образование. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2003. № 586. С. 33–38.
5. Kress G., van Leeuwen T. *Multimodal Discourse: The modes and media of contemporary communication*. London: Arnold, 2001. 143 p.

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПРОТИСТАВЛЕННЯ «СВОЄ–ЧУЖЕ» В РОМАНІ АЙШЕ КУЛІН «ОСТАННІЙ ПОТЯГ ДО СТАМБУЛА»

Мельник О. М. (Івано-Франківськ)

Мовленнєва поведінка в чужому культурному середовищі, міжетнічні комунікативні контакти, національна частина мовної картини світу становлять науковий інтерес з погляду дослідження опозиції «ми-вони», етнічних стереотипів. К. С. Мальцева вважає уявлення про два види дійсності всюдисутньою тенденцією: «Будь-яка культура починається від розбиття світу на внутрішній («свій») та зовнішній («їхній») простір» [2, с. 8]. Привертає увагу роман «Останній потяг до Стамбула» Айше Кулін, який ґрунтується на спогадах турецьких дипломатів (працювали в Європі під час Другої світової війни) і відбиває самотні ознаки різних спільнот.

Етнічні маргінали Сельва і Рафо пристосовуються до нового культурного простору, що означає для них втрату тотожності. Вияв емоційно-оцінного ставлення Рафо до чужого – абсолютне неприйняття атрибутів іншого народу: гіркої кави («отрути»), велетенських чашок (на противагу турецьким склянкам), національних страв. Турки демонструють етноцентризм та стійкість до культурного впливу, наприклад, 27 років життя в Парижі не змінили смаків та звичаїв Ріфки. Вивчення французької супроводжується не лише мовними бар'єрами, а й психологічними. Перед переїздом до Франції Тарік відчуває і сором за свій акцент, і страх, коли тренується представляти себе, і тривогу через пасажирів потягу, які не розмовляють турецькою. Він навіть прихильний до «занудних снобів» у стамбульському ресторані лише тому, що ті спілкуються його рідною мовою.

Етнічні стереотипи формуються під впливом карколомних воєнних подій. Скажімо, у турків змінюється уявлення про хоробрість французької армії: «Просто уявіть, що це відважна французька армія, у якої найкращі мистецтво, поезія і вино у світі! Відвага! Яка ще відвага?» [1, с. 125]. Інші настанови стосовно європейських народів: британці не терплять нічого, що здатне зашкодити їхнім інтересам, з ними доводиться «загравати»; люди Муссоліні гірші від нацистів; «кляті іноземці» диктують

свої умови; французи – «посланці цивілізації та незалежності». Постають і типові етнопсихологічні риси турецької нації: фаталізм, вірність звичаям та традиціям, стійкі переконання щодо сімейних стосунків та ін. Своєрідним еталоном є Феріт, який втілює прикмети «базової особистості», поєднуючи східну та західну культури: цивілізований, ввічливий, хоробрий, надійний, лагідний, чутливий, добре освічений. Таку сукупність позитивних уявлень узагальнює саме французенка, його дружина, попри побоювання, що «...він може поводитись, як турок». Автостереотипну самооцінку висловлює Фазіль Решат-паша: «Люди, які жили на теренах Османської імперії, були не такі освічені, як європейці, вони не вмiли керувати собою. Ними мав керувати лiдер, як, наприклад, султан чи падишах» [1, с. 87].

У композиції повторювані назви розділів («Анкара», «Стамбул», «Париж», «Марсель», «Ліон») чітко окреслюють протиставлення «Схід-Захід». Завдяки різним граням міжкультурної взаємодії увиразнюються два кардинально відмінні світи. Різко контрастують самотність навіть серед натовпу (у Парижі) і тепло від найменшого контакту (у Стамбулі); своя мова (для Сельви – мов стамбульське повітря) та чужа, попри вільне володіння нею, терпимість (Анатолія – «мозаїка з різних кольорів і віросповідань») та непримиренність (нацизм). Засобами національно-мовного вираження є турецькі прислів'я в діалогах із представниками інших спільнот, наприклад, «Навіть ворони сміялись би», «Хто впаде в море, чіплятиметься навіть за змію».

Отже, в романі Айше Кулін крізь призму турецьких національних особливостей зображено протилежні моделі інтерпретації дійсності та різні мовні картини світу. Низка етнічних стереотипів формує і негативні, і позитивні настанови щодо європейців. Семантичні опозиції «Стамбул-Париж», «рідна мова-чужа», «Схід-Захід», «Анатолія-Європа», «лояльність-нетерпимість», «небезпечно-безпечно» та ін. відіграють ключову роль у розмежуванні концептів «своє» та «чуже».

Література

1. Кулін А. Останній потяг до Стамбула : роман; перекл. з англ. Надії Хаєцької. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2020. 381 с.
2. Мальцева К. С. Опозиція «своє/чуже» як культурна універсалія. *Наукові записки НаУКМА*. 2002. Т. 20–21. Теорія та історія культури. С. 6–10.

РОЗВИТОК ПІДХОДІВ ДО ВИВЧЕННЯ ВВІЧЛИВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ХХ – ХХІ СТ.

Морозова І. І. (Харків)

Опис неконфліктно спрямованої комунікативної поведінки знаходиться у фокусі уваги дослідників, починаючи з П. Грайса, який сформулював принцип кооперації. Згідно цього принципу мовець, використовуючи максими кількості, якості, релевантності та способу висловлення, робить свій внесок у спільну діяльність учасників комунікації із розбудови діалогу [1, с. 221–222]. Р. Лакофф інтерпретує ці максими у своїх правилах прагматичної компетенції, а саме правилі ясності висловлення і правилі ввічливості. Останнє конкретизується за допомогою допоміжних максимум для різних випадків функціонування ввічливості: не втручайся (використовується у формальній, деперсоналізованій обстановці); надавай співрозмовнику свободу вибору (вживається у неформальній обстановці); будь доброзичливим (вживається в міжособистісної комунікації) [3, с. 298].

Наступним кроком стає застосування вищезгаданих логіко-філософських постулатів до реально вживаних мовленнєвих актів. Дж. Ліч створює три пари максимум: такту і великодушності (для комісивів), схвалення і скромності (для експресивів та асертивів), згоди і симпатії (для асертивів) [4, с. 82]. Принцип увічливості, за Дж. Лічем, полягає в підтримці соціальної рівноваги і доброзичливих відносин партнерів по комунікації задля досягнення взаєморозуміння: Кожна з максимум визначається в залежності від соціальної дистанції між мовцем і слухачем, можливості передачі

інформації у непрямий спосіб, ступеня свободи вибору у адресата. Так, наприклад, при реалізації максими такту збільшення соціальної дистанції вимагає надати слухачеві більше свободи вибору, а це призводить до дотримання непрямих способів висловлення.

П. Браун та С. Левінсон пропонують найбільш детальну класифікацію стратегій увічливості та засобів їхньої реалізації в мовленні. Базуючись на понятті соціального обличчя, розумінні необхідності його підтримання як адресантом, так і адресатом у кооперативному спілкуванні, американські дослідники створюють номенклатуру з п'ятнадцяти стратегій зближення та десяти стратегій віддалення [2]. Із моменту опублікування її дотепер ця теорія стає стрижневою при вивченні й описі комунікативної увічливості.

На її основі були розбудовані дослідження увічливої комунікативної поведінки героїв У. Шекспіра, представників британської лінгвокультурної спільноти XVIII ст., стереотипних уявлень про англійця XIX ст., представників інших лінгвокультур (наприклад, грецької та італійської), діахронічних змін прагматики увічливого висловлення; також була здійснена перша спроба вивчення й структуралізації невічливості в дискурсі.

Вважаємо, що потенціал теорії увічливості не є вичерпаним, вона є перспективною з огляду на необхідність проведення порівняльних досліджень у діахронії, висвітлення спільних і відмінних рис у спілкуванні представників двох статей у межах англо-саксонської культури, а також розкриття особливостей міжкультурної комунікації.

Література

1. Грайс Г. П. Логика и речевое общение. *Новое в зарубежной лингвистике: Лингвистическая парадигма*. 1985. Вып. 16. С. 217–238.
2. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Use. L., NY, etc., 1987. 345 p.
3. Lakoff R. The logic of politeness or minding your p's and q's. *Papers from the 9th Regional Meeting of the Chicago Linguistic Society*. (Chicago, April 13–15, 1973). Chicago, 1973. P. 292–305.
4. Leech G. N. Explorations in Semantics and Pragmatics. Amsterdam, Philadelphia, 1980. 133 p.

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОНІРИЧНОЇ ЕВДЕНЦІЙНОСТІ

Ніколаєнко В.О. (Харків)

У фокусі уваги дослідження – оніричний наратив (переказ сновидінь) та такий його аспект, як евіденціальна маркованість оповідей про оніричний досвід.

Сучасні класифікації наративів різняться, проте дослідники зазвичай одностайні у думці щодо виділення основних класів наративів, таких як природні наративи (за М. Флудернік, спонтанні оповіді про особистий досвід [1, с. 10]), перекази досвіду третіх осіб, об'єктивні звіти про події, художні наративи тощо [1, с. 10]. Оповіді про сновидіння відносяться до наративів особистого досвіду, проте яскрава специфічність оніричного досвіду полягає у його протиставленні реальному досвіду, що надає підстави виокремити оповіді про сновидіння як окрему підкатегорію наративів особистого досвіду.

Однією з найважливіших рис наративу-переказу сновидіння є інгерентна маркованість у ньому джерела знання чи евіденційність особливого типу, яка природно має специфічні засоби вербальної реалізації. Власно, вони є об'єктом цього дослідження. І. Машин зазначає, що широке розуміння евіденційності як семантичної категорії дозволяє віднести до засобів її реалізації велике коло засобів. Вони охоплюють граматичні, лексичні, та парафрастичні засоби кодування інформації про джерело

знання, а також елементи, які виражають ставлення мовця до змісту висловлювання [3, с. 17].

У зв'язку із означеним та услід за Р. Якобсоном, який впровадив термін «рevelятивна евіденційність» [2, с. 46], вважаємо доцільним запропонувати термін «**онірична евіденційність**». Він позначає особливу семантичну категорію евіденційності, що вказує на оніричне походження описуваного досвіду та реалізується в оповідях про сновидіння. Саме лінгвальні засоби вираження оніричної евіденційності дозволяють читачу (або слухачу) ідентифікувати досвід, описаний у наративі як такий, що отриманий під час сновидіння.

На підставі аналізу корпусу прикладів із 150 письмових переказів сновидінь, виділяємо такі засоби вираження категорії оніричної евіденційності: 1) прямі вказання на джерело досвіду (*in the dream, I had a dream that, I dreamt*); 2) невпевнені свідчення щодо джерела або каналу отримання інформації: а) каузальна/інференційна невизначеність (*for some reason, don't know how or why, with the vague awareness, vague impressions of* тощо); б) невизначеність каналу (*what felt like, for some reason I just knew* тощо); в) хеджі, тобто мовні засоби, що передають невизначеність або невпевненість (*sort of, like* тощо); 3) указання на відмінність оніричного досвіду від реальної ситуації: а) розгорнуті позанаративні коментарі; б) економні дейктичні засоби (*back at, again, anymore*); в) експресивні прикметники (*enormous, huge, giant, weird* тощо); г) невизначеність елементів світу сновидіння (*a mix of some kind of, the modified* тощо); 4) динамічні зміни нарративних просторів (*next scene, a sudden shift, and I find myself, Kathy is suddenly standing next to me*).

Отже, основною рисою специфічної оніричної евіденційності у наративах про сновидіння є поєднання прямих свідчень (оскільки оповідач переказує власний досвід) та непрямих інференційних свідчень, тобто спроби зрозуміти світ сновидіння шляхом здогадок та логічних спостережень.

Література

1. Fludernik, M. *Towards a 'natural' narratology*. Routledge. 2002. 349 p.
2. Jacobson R. *Russian and Slavic Grammar: Studies 1931 – 1981*. Berlin – New York – Amsterdam, 1984. 160 p.
3. Mushin, I. *Evidentiality and epistemological stance. Narrative retelling*. John Benjamins Publishing Company. 2001. 263 p.

Джерело ілюстративного матеріалу

4. DreamJournal. – Available at : www.dreamjournal.net. Accessed 24 Nov. 2019.

ЕПТОНІМИ ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ COVID-19 У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Оніщенко Н. А. (Харків)

Сьогодні, в епоху глобального розповсюдження вірусу SARS-CoV-2, який викликає захворювання на COVID-19, актуальним є відображення мовленням людини феномена пандемії та її наслідків – з подальшим укоріненням цього явища в мовних одиницях.

Проміжною ланкою між одиницями мовлення (текстами) та одиницями мови (фразеологізмами) є ептонім – за визначенням Л. П. Дядечко [1, с. 140–141] «слово чи вираз, засіб готового вираження думки, що несе на собі «печатку авторства» і здатне до дериваційних процесів». Значна частина таких крилатих висловів у «формі, що запам'ятовується, несе пораду або викладення досвіду» [2, с. 80], має автора, що як факт усвідомлюється носіями мови, і цим ептоніми відрізняються від анонімних фразеологізмів.

З 2020 року почали з'являтися такі мікротексти, які відображають розвиток захворюваності на COVID-19, пов'язану з цим паніку в суспільстві, карантин, самоізоляцію, роботу та навчання вдома та ін. У німецькій мові такі ептоніми можуть бути:

- антитезою, напр. між нормальним життям та життям під час пандемії: *2020: das Jahr, in dem meine Hände mehr Alkohol abbekommen haben als mein Leber* (контраст між звичним вживанням алкоголю всередину і використанням його як антисептика для рук);

- іронічним відображенням змушеного розвитку медійної компетентності суспільства, яке масово почало навчатися, працювати і спілкуватися через технічні засоби, напр. *Deutschland nach drei Wochen Home-Office: Ich kann eMails sogar aufs Handy schicken;*

- гіперболою, напр. небезпеки домашньої освіти під час карантину для майбутнього: *Wenn Sie denken, 2020 ist gefährlich: In 2050 wird das Land von Kindern geführt, die von weintrinkenden Müttern zu Hause unterrichtet werden;*

- карнавальним перевертанням ролі вірусу в нинішньому світі за рахунок зміни перспективи, напр. *Treffen sich zwei Planeten. „Du siehst ja scheisse aus...“ „Ja, ich hab Homo Sapiens.“ „Hier, nimm bitte Corona Forte!“ „Danke.“ „Gute Besserung!“* (людину представлено для Землі хворобою, а коронавірус – ліками).

Графічним вираженням такої карнавалізації можна вважати зображення президента США Дональда Трампа як привід для обурення самого вірусу (див. Рис. 1)

Рис. 1. «Навіть у вірусів є гордість»

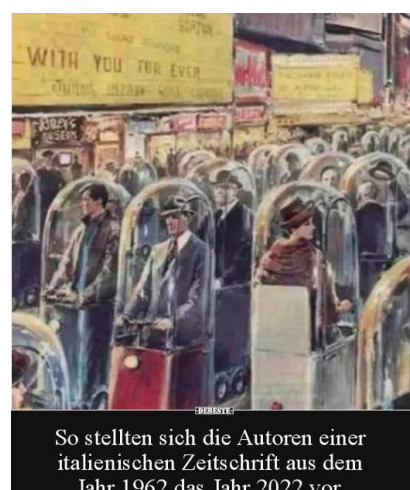

Рис. 2. Уявлення людей минулого про рік 2022

Деякі висловлення не можна інтерпретувати без графічного зображення, напр. пророцтво художників італійського журналу 1962 року про «самоізоляцію» людства через 60 років (див. Рис. 2).

Отже, німецькомовні ептоніми тематичної групи COVID-19 влучні за змістом, вирізняються короткою, зручною для запам'ятовування і відтворення формою, мають автора, який часто лишається анонімним, розповсюджуються серед мовців у вигляді жартів, інтернет-мемів, тощо.

Література

1. Дядечко Л. П. Крылатые слова как объект лингвистического описания: история и современность. К. : Изд-во Киевского университета, 2002. 293 с. 2. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen : Narr, 1997. 299 S.

Джерело ілюстративного матеріалу

Pinterest. Sprüche Corona. URL: <https://www.pinterest.de/amp/ziselsberger/sprüche-corona/>

ОСОБИСТІТЬ ТА ЇЇ «МІКРОКОСМ»

Пасинок В.Г., Самохіна В.О. (Харків)

В особистості та її мові сходяться інтереси всіх наук про людину. Особистість – от та наскрізна ідея, що «пронизує всі аспекти вивчення мови й одночасно руйнує межі між дисциплінами, що вивчають людину, оскільки не можна вивчати людину поза його мовою» [2, с. 3]. Поступово стає загальною теза про те, що *не можна пізнати і саму по собі мову, не вийшовши за її межі, не звернувшись до її творця*. «Людська особистість, – писав В.С. Соловйов, – і, отже, кожна одинична людина, є можливість для здійснення необмеженої дійсності... Кожна людина як особистість має можливість досконалості, або позитивної нескінченності, саме здатність усе розуміти своїм розумом і усе обіймати серцем, або входити в живу єдність з усім» [4, с. 282]. У Г.У. Аллпорта існує

чотири погляди на особистість: 1) щось незбагненне для розуміння; 2) продукт природи, нервово-психічна організація, що володіє своїми змінами та ростом; 3) завершена цілісність... не тільки відділена в просторі від інших живих систем, але і своїми внутрішніми стимулами, що виділяється з них, надіями, побоюваннями та переконаннями; кожна особистість має свої зразки поведінки та конфлікти [5, с. 5]. У позитивістській традиції свідомість, пам'ять, воля та особистість вивчаються через їхні прояви у виді «форми дії». Х. Пайлот відзначає відмінність особистості від інших сутностей: здатність до самовизначення [6, с. 139]. Процес самовизначення означає: 1) вибір із безлічі можливостей; 2) збігання такого вибору з вибором, виробленим (уже для себе) іншими особистостями. Цей погляд припускає поняття особистості як реалізації «особистісності» (personality).

У лінгвістиці особистість є визначеним мовою об'єктом вивчення. В. В. Виноградов указав на подвійний зміст латинського вираження «*Talis hominibus fuit oratio, qualis vita*» («Таким було мовлення людей, яким було їхнє життя») [1, с. 13].

Найважливішим видом особистості та особистісності є «дискурсивна особистість» [3, с. 19]. Дискурсивна особистість – це, більшою мірою, креативна людина у процесі творчої діяльності. Її «мікрокосмом» є всі сфери діяльності, в основі якої – творча рефлексія [там само]. Основні риси креативної дискурсивної особистості – нестандартне мислення, яскрава індивідуальність, творча вмотивованість, парадоксальні особистісні творчі прояви: самореалізація, право на творчість (знання, розум), інтенції творця (спонукати до думок, змусити створити своє, виявити новизну). Їй властиві сумніви, велика вимогливість, прозорливість, пошук нових шляхів. Це – інтелектуал, носій нових знань, ерудит.

У нашій педагогічній спільноті виділяється багато креативних дискурсивних особистостей. Серед них назвемо Лілію Ростиславівну Безуглу, доктора філологічних наук, професора. Серед інтересів цієї особистості-мислителя є великий потяг до поезії, що є співом її душі, який наповнює читачів оптимізмом і радістю, активізує думку, репрезентує навколишній світ засобами стилістики і надзвичайними художніми

образами. Лілія Безугла креативно пропускає ці образи через своє серце, даруючи читачеві гедоністичне задоволення:

Натхнення

*Десь на межі між журбою і смутком,
В сонячній пастці, в повітряній жмені,
В гуркоті тиші і в затишку звуку,
В лагідних травах сховалось натхнення.
Десь причаїлось – смачне, соковите,
І терпеливо чатує на змогу
Вийти зі схованки й ніжно, надовго
Шарфом смугастим мене оповити...
Розум дивується, серце радіє,
Дивлячись на дивовижну сполуку, -
Тішиться мовленням, словом і звуком,
Смугами музики, смугами смутку,
Смугами суму, тепла і надії. (05.10.2020)*

Натхнення – це ще одна з рис креативної дискурсивної особистості. Авторка-вчена надає творче натхнення не тільки собі, але й «дарує» його своїм друзям і колегам, змушує зануритися в філософію життя.

Отже, «мікрокосм» креативної, творчої особистості досить широкий, і його дослідження обіцяє багато відкриттів у різних сферах дискурсивної діяльності.

Література

1. Виноградов В.В. Русский язык (грамматическое учение о слове). Изд. 3-е. М.: Высшая школа, 1986. 640 с. 2. Караулов Ю.Н. Предисловие: Русскоязычная языковая личность и задачи ее изучения // Д. Шмелев. Язык и личность. М.: Наука, 1989. 160 с. 3. Самохіна В.О. Креативна дискурсивна особистість в екосистемі творчої діяльності // Вісник ХНУ

ім. В. Н. Каразіна. Сер. Іноз. Філологія. Методика викладання іноз. мов. Вип. 90. Х., 2019. С. 19 – 26. 4. Соловьев В.С. Оправдание добра: Нравственная философия. Переп. (по 2-му изд.) // В.С. Соловьев. Соч. в двух томах. М.: Мысль, 1988. Т.1. 580 с. 5. Allport Y.W. Personality and social encounter: Selected essays. Boston: Beacon. 1960. 320 p. 6. Pilot H. Die Wahrheit der Selbstbestimmung: Zeitlogische Aspekte der personalen Identität // G. Heinemann ed. Zeitbegriffe: Ergebnisse des interdisziplinären Symposiums “Zeitbegriff der Naturwissenschaften, Zeiterfahrung und Zeitbewusstsein” (Kassel 1983). Freiburg; München: Alber, 1986. 183 p.

ВАРІАТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ НВК У СПІЛКУВАННІ З БАТЬКАМИ У ДИТЯЧОМУ АВТОРИТАРНОМУ ДИСКУРСІ

Пахаренко А. В. (Харків)

Мультисеміотичність комунікації дискурсивної особистості ґрунтується на оперуванні нею вербальними і невербальними компонентами, які взаємодіють між собою на мікро- та макрорівнях [3]. Така тісна взаємодія комунікативних компонентів є характерною для реалізації дискурсивної особистості як мовця у різних сферах міжособистісного спілкування, в тому числі і при імплементації дітьми стосунків володарювання-підпорядкування [2].

Дитина як авторитарна дискурсивна особистість вдається до владного стилю спілкування у діадах «дитина – дитина» і «дитина – дорослий». Знаходячись в горизонтальній площині владної вертикалі з адресатом-дитиною, АДО не є розділеною з нею соціальним статусом і апелює до будь-яких комунікативних компонентів вербального та невербального рівнів. Взаємодія із дорослим мовцем апріорі відбувається в умовах різностатусності, що звужує потенційне коло ефективних засобів авторитарного впливу на адресата. Тому вважаємо актуальним висвітлити саме особливості функціонування невербальних комунікативних компонентів, які націлені

на реалізацію авторитарності дитини до дорослого співрозмовника, а саме батьків як представників найближчого дискурсивного оточення дитини [3].

У результаті дослідження було виявлено тенденцію до звуження кола дієвих невербальних компонентів авторитарного впливу на батьків у порівнянні з комунікативними ситуаціями «дитина – дитина». Превалюючими виявлено просодичні та проксемічні, у той час як кінесичні НВК (контактні та напівконтактні) втрачають свій заряд. Відмінною рисою функціонування компонентів невербального рівня у спілкуванні з батьками виявлено їх кластерне застосування в ускладнених умовах реалізації авторитарності у порівнянні з однолітками.

У сімейному колі дитина як авторитарна дискурсивна особистість у дошкільному віці оперує просодичними компонентами, які характеризуються гучністю, переважно для реалізації істерики як способу добитися свого. У нижченаведеному прикладі демонструється, як дівчинка намагається справити вплив на матір за допомогою регуляції гучності просодичного компоненту та зміни положення тіла у вертикальній площині:

“Now go to your room and stay there until you are able to behave yourself.” “No,” said Ramona. “I don’t have anybody to play with me and I want Beezus and Henry to play with me.” “You heard me.” Mother lifted Ramona off the tricycle. “No!” screamed Ramona. “Ramona,” said Mother in a warning voice, “I’m going to count to ten.” Ramona threw herself on the floor and kicked and screamed (B. Cleary, “Beezus and Ramona”, p. 73–74).

У шкільному віці авторитарна дитина продовжує покладатися саме на просодичний рівень свого невербального паспорту, тому комплексність взаємодії підсистем НВК відходить на другий план. Із досягненням підліткового віку, однак, роль просодії у авторитарній інтеракції з батьками підкріплюють також проксемічні НВК елативного руху [1] від батька / матері. Авторитарна дитина збільшує дистанцію між собою та адресатом за умови, що здійснений авторитарний вплив не призводить до бажаного перлокутивного ефекту.

Перспективним вважаємо зіставне дослідження варіативності невербальних компонентів при реалізації авторитарного впливу на співрозмовника-батька та співрозмовника-матір.

Література

1. Віротченко С. А. Проксемічна складова англомовного діалогічного дискурсу : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2011. 20 с. 2. Пахаренко А. В. Дитина як авторитарна дискурсивна особистість (на матеріалі сучасної англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2020. 260 с. 3. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі : монографія. Харків : Константа, 2006. 300 с.

ІМПЛІЦИТНИЙ КОМЕНТАР ЯК ПРИЙОМ АРГУМЕНТАЦІЇ

Пірог І.І., Ізотова Л.І. (Харків)

Метою доповіді є встановлення особливостей аргументативного прийому “імпліцитний коментар” у німецькому медіадискурсі.

Аналіз прийомів аргументативних тактик є важливою складовою загального дослідження прагмалінгвістичних особливостей німецького аргументативного медіадискурсу. Прийомом називають певний засіб (риторичний, стилістичний, композиційний, звуковий, ритмічний та ін.), а найчастіше – сукупність засобів, які використовуються для акцентуації, конкретизації певного елемента медійного повідомлення. Тобто, це спосіб привернення уваги адресата до комунікативної мети нового або схожого типу, але протилежною за своїм конкретним наповненням. Одним із важливих риторичних прийомів, які використовуються для вербалізації тактик в німецькому аргументативному медіадискурсі є непрямий коментар.

Використовуючи непрямий коментар при подачі факту у медійному дискурсі, адресант коректує та спрямовує увагу адресата, «підштовхує» його до запланованого висновку. Імпліцитне висвітлення у факті необхідних адресантові акцентів є досить ефективним засобом аргументації, використання якого дозволяє адресатові зайняти активну позицію при декодуванні тексту. Таким чином, прийом «імпліцитний коментар» допомагає вигідно підкреслити факт, аргументуючи або підштовхуючи адресата до його переосмислення.

У німецькому аргументативному медіадискурсі залежно від функціонального призначення було виділено такі види непрямого коментаря: **Звертання:** *Sicher kennen Sie das Unterschied zwischen unseren beiden Gehirnhälften – aber was hat das mit unserer Präsentation und den Präsentationsgrafiken zu tun?* (№15, с. 2).

Інтрига: *Schon der griechische Philosoph Platon wusste, dass er nichts weiß. Für Sir Isaac Newton erhielt sich die Menge unseres Wissens zum Nichtwissen so wie ein Tropfen zum Ozean. Folgerichtig resümiert der englische Schriftsteller und Literaturkritiker Samuel Johnson: «Nach dem Wissen ist das Nichtbeste zu wissen, wo man etwas findet». Und Benjamin Franklin bringt es auf den Punkt: «Eine Investition in Wissen bringt noch immer die besten Zinsen». Dass Wissen ein entscheidender Faktor ist, gilt einerseits für Unternehmen, die den verborgenen Schatz – das Wissen ihrer Mitarbeiter – bergen müssen* (№ 20, с. 9). Використання прихованого коментаря у наведеному прикладі створює ефект очікування, який поступово підводить адресата до головної думки.

Переконання: *Das Entschluss zur Aufnahme eines MBA-Studiums, das zeigt die Studie, will gut überlegt sein. Das gilt keineswegs allein wegen der hohen Kosten, die im Durchschnitt 30 000 Euro betragen und in den meisten Fällen privat finanziert werden müssen* (№25, с. 14). Метою статті є формування у адресата позитивного ставлення до програми MBA, де адресант переконує свого адресата в тому, що висока оплата навчання за цією програмою не є перешкодою для бажаючих нею скористатися.

«Ємний абзац»: *Auto, Handy, Eigenheim: Immer mehr Deutsche leisten sich einen gehobenen Lebensstandard auf Kredit und übernehmen sich. Das Ziel der Privatinsolvenzen*

steigt dramatisch (№ 27, с. 3). Головною функцією цього типу ненав'язливого коментаря є висвітлення мети статті. Він відразу пояснює що, де, коли відбулося і як необхідно реагувати на цей факт. Такий коментар міститься у підзаголовку і слугує одним з найголовніших «збудників» уваги читача.

Приклад: *«Welche Ziele haben Sie?», wurde Gerd Schulte-Hillen, heute Aufsichtsratsvorsitzender bei Bertelsmann, an Anfang seiner Karriere in einem Vorstellungsgespräch beim Medienkonzern gefragt, «Wollen Sie es wirklich wissen?», «Ja», «Ich möchte Vorstandsvorsitzender von VW werden». Die begeisterte Reaktion: «Endlich mal einer, der was werden will»* (№ 28, с. 2).

Супроводжуючи повідомлення ненав'язливим аргументованим коментарем, адресант спрямовує роздуми читача до запланованого висновку.

Джерело ілюстративного матеріалу

1. Markt. 2012-2019. № 15, 20, 25, 27, 28.

GENRE ANALYSIS OF “HALF IN THE BAG” FILM REVIEWS

Piroh A.V. (Kharkiv)

The popularity of the Internet has formed a new environment by changing the old and creating the new contexts of communication, which paved the way for social media to become a popular platform for various forms of artistic expression. As the amount of content on the internet escalated, different genre classification issues have surfaced [2]. In 2005, Herring and associates labeled the digital genre as hybrid or “bridging” genres since these are based on antecedent-traditional (Friesen, 2009), spoken or written media.

Genre alterations haven't evaded the traditionally academic genre of film review. Due to economic demands of print publication and accessibility, many print journals have moved online. The focal point of the reviews has shifted from the objective film evaluation to expressing the personal opinion of the critic. The takeover of emotional response over the

rational interpretation has erased the boundaries of structural requirements for content creators worldwide.

YouTube, the current leading video platform, became the venue for commentaries, reviews and critical expression [1]. RedLettermedia Productions, operated by Milwaukee-based independent film creators Mike Stoklasa and Jay Bauman, remains one of the most prominent channels specialized in film reviews. The popularity of the channel to over one million subscribers and over 600 million views solidified the power of the Internet as these critical reviews gave rise to differences in film patronage. RedLetterMedia channel offers a variety of review series, the most significant of which are “Mr. Plinkett Reviews”, “The Best of the Worst” and “Half in the Bag”. We would like to focus on the popular “Half in the Bag” reviews due to their genre diversity.

“Half in the Bag” review average duration is around 40 minutes, the information is presented in a form of a free conversation. The reviews do not possess a set structure, however, most reviews of the series include a short introduction in order to catch a viewer’s attention and closing statements summarizing the critics’ impressions. The major part of “Half in the Bag” involves commentary that delivers personal opinions of Stoklasa and Bauman, entwined with brief details of a film that’s under review. It is worth mentioning that including such essential elements of film reviews, as setting, plot and characters, has become rudimentary in modern reviews. While omission of these details may nullify the purpose of a review, the primary focus of “Half in the Bag” remains the commentary. The authors highlight technical aspects of a film such as sound effects, soundtrack, editing etc. (i.e. *The editing seemed off*). However, most commentaries made are about the writing, be it something inconsistent (i.e. *They kept saying that it was a complete victory, but that’s when I thought we were being trolled...*), missed out (i.e. *There were so many other things in the movie that made no sense or had no purpose*), suggested (i.e. *Them working together to create something new would’ve been such a great direction to go in*) etc. Commentary on actors and directors is not unscath either (i.e. *I really like Adam Driver as Kylo Ren, I think his performance and his character are so torn...*).

To summarize everything and make an impression, "Half in the Bag" briefly discusses the response of the audience (i.e. ...*you have this sheep mentality of people who're blind fans to this...*) as well as predicts the future of the film (i.e. *I can't wait to see the tenth movie...*).

Aside from discourse of the authors, "Half in the Bag" heavily features the discourse of third parties, such as discourse of the filmmakers (i.e. *Rian Johnson said himself that he had no idea what to do...*); discourse of the audience and fellow critics.

References

1. Ekenel, H. K., & Semela, T. (2011). Multimodal genre classification of TV programs and YouTube videos. *Multimedia Tools and Applications*, 63(2), 547-567. doi:10.1007/s11042-011-0923-x
2. Friesen N. (2009). Genre and CSCL: The form and rhetoric of the online posting. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 4(2), 171-185. doi:10.1007/s11412-009-9060-1

ЖАНРОВІ РІЗНОВИДИ МАЛИХ ІСТОРІЙ ПРО БРЕКЗІТ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ "ФЕЙСБУК"

Побережний Д. О. (Харків)

Інформаційний простір, в який занурена сучасна людина, потребує підвищеної обізнаності щодо його наповнення. З розвитком інформаційних технологій експоненційно зростає роль соціальних мереж у самовираженні людини та політичних процесах, що зумовлює пильну увагу науковців, зокрема, лінгвістів, до їхнього вивчення.

Соціальні мережі є комунікаційним середовищем, якому притаманна швидкість процесу спілкування й інтерактивність. У ньому зазнають змін традиційно виокремлювані типи мовлення, зокрема, нарративний. Так, у соціальних мережах "повноструктурні" наративи, що мають початок, розвиток та закінчення, зустрічаються нечасто. Натомість, доволі поширеними є так звані "малі наративи", що

характеризуються фрагментарністю та швидкоплинністю [1]. А. Георгакопулу називає короткі розповіді про актуальний особистий досвід "малими історіями" [2] і виокремлює такі жанрові різновиди малих історій, що з'являються у соціальних мережах [3]: останні новини (breaking news), спільні історії (shared stories) та прогнози (projections).

Ці різновиди притаманні і соціальній мережі "Фейсбук". Малі історії про Брекзйт у соціальній мережі "Фейсбук" мають риси як усного, так і письмового модусів: незважаючи на письмову форму вираження, користувачі можуть оперативнo залишати коментарі до коментарів, створюючи дискусію, тобто вступати в діалог і полілог. Ці малі історії характеризуються наявністю мультимодальних рис (зображень, мемів тощо). Мультимодальна наратологія, яка впродовж останніх років розбудувала потужну теоретико-методологічну основу [4, 5], уможлиблює розкриття когнітивної та мультимодальної природи малих наративів про Брекзйт. У дослідженому матеріалі спостерігається переважання малих історій прогностичного типу, що пов'язано з невизначеністю позицій Великої Британії у низці важливих питань сьогодення, наявністю політичних проблем та економічної нестабільності.

Література. 1. Bamberg M. Positioning Between Structure and Performance. *Journal of Narrative and Life History*, 1997. No 7. P. 335–342. 2. Georgakopoulou A. Small stories, interaction, and identities. Amsterdam, John Benjamins, 2007. 185 p. 3. Georgakopoulou A. To tell or not to tell? Email stories between on- and offline interactions. *Language@Internet*. URL: <http://www.languageatinternet.org/articles/2004/36> (Last accessed: 29.11.2020). 4. Nørgaard N. New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.). *Multimodality and the literary text: Making sense of Safran Foer's 'Extremely loud and incredibly close'*. New York, London: Routledge Taylor & Francis Group, 2010. P. 115–126. 5. Ryan, M.-L. Toward a definition of narrative. In D. Hermand (Ed.). *The Cambridge companion to narrative*. New York: Cambridge University Press, 2007. P. 22–35.

МАКРОІНТЕНЦІЇ У ЖАНРІ ВАР'ЄТЕ

(на матеріалі американського телешоу 'Saturday Night Live')

Полтаран О.О. (Харків)

Поняття інтенції було введено у мовознавство послідовниками Дж. Остіна та зв'язувалось із ілокутивним рівнем мовленнєвого акту [3]. Але після появи терміну у лінгвістиці мовознавці дещо переосмислили значення мовленнєвої інтенції в умовах вербальної та невербальної інтеракції.

Під час спілкування адресант щонайменше три рази демонструє свої інтенції: він намагається викликати певну реакцію адресата; хоче, щоб адресат розпізнав його наміри та, насамкінець, прагне, щоб цей розпізнаний намір став тригером для реакції співрозмовника. Адресат повинен пам'ятати про те, що наміри адресанта можуть бути не лише явними, але й прихованими, і правильно розпізнати інтенції допомагають мовні маркери, що виділяються на семантичному, лексичному, синтаксичному, морфологічному рівнях [2]. Ми виділяємо інтенції першого та другого порядків: інтенція першого порядку – це репрезентативний акт спрямування свідомості на якесь явище, а інтенція другого порядку – намір донести до адресата свою репрезентативну інтенцію, а також викликати певну реакцію. У будь-якому разі інтенція другого порядку є результатом інтенції першого порядку. Якщо у теорії мовленнєвих актів інтенцію виділяли ізольовано від загального контексту, то сучасні лінгвісти вивчають її на фоні комплексної мовленнєвої поведінки [2]. Інтенція – це мета та смисл повідомлення, які формуються на основі конкретних потреб та мотивів комунікації, та реалізуються за допомогою релевантних засобів, вербальних чи невербальних [1, с.102]. Пропонуємо ієрархічно поділяти інтенції на макроінтенції (глобальні) та мікроінтенції (локальні). Під макроінтенцією розуміємо основний мотив, який визначає стильові та жанрові характеристики комунікації, у той час як мікроінтенція визначає внутрішні, локальні цілі конкретних реплік, висловлювань. Ми розглядаємо макроінтенції у жанрі вар'єте. Вар'єте (від лат. *varietas* – різноманітність, суміш) – це театр, до програми виступів якого належать розважальні номери театральних, музичних та мовних жартів [4]. Одним із

прикладів сучасного вар'єте у медіа-просторі є американська гумористична телепередача 'Saturday Night Live'. Основною тематикою епізодів є гостра сатира на соціальне та політичне життя країни. Шоу отримало велику популярність не лише у США, але й за його межами завдяки дуже вдалим пародіям на президентів: Білла Клінтона (Деріл Хемонд), Барака Обаму (Фред Армисен), Дональда Трампа (Алек Болдуїн).

Беручи до уваги жанрові та сюжетні особливості телешоу, можемо говорити про те, що воно має дві макроінтенції: по-перше, це розважальна інтенція, адже ця телепередача від початку позиціонує себе як гумористичний сегмент американського телебачення, і реакція глядачів на неї – це колективний сміх. По-друге, це інтенція впливу на свідомість масового адресата: як будь-який медійний продукт, телепередачі мають вплив на аудиторію, вони будують у їх світогляді певні стереотипи, які самі пропонують глядачам. На нашу думку, саме ці дві інтенції ми можемо називати глобальними, адже вони структурують формат самого телешоу та корелюють із основною ідеєю сценаристів. Перспективою подальших досліджень ми вбачаємо аналіз мікроінтенцій конкретних висловлювань та їх зв'язок із сюжетом епізодів.

Література

1. Журавлева Н.Н. Интенция как важнейший фактор речевого взаимодействия (на материале польского языка). *Вестник БГУ*. Сер. 4. 2006. №2. С. 100-106.
2. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Изд. 8, испр. и доп. М.: ЛЕНАНД, 2017. 308 с.
3. Остин Дж. Слово как действие. *Новое в зарубежной лингвистике*. М.: Прогресс, 1986. Вып. 17. С.22–130.
4. Merriam Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/variety%20show> (Last accessed: 22.11.2020)

ПАРАМЕТРИ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ ОЦІНКИ

Приходько Г. І. (Запоріжжя)

Дослідження мовленнєвої діяльності в річищі новітніх лінгвістичних течій (психолінгвістика, когнітивістика, прагматика) дає змогу розглянути мовні феномени в динаміці, що зумовлено законами мовленнєвого мислення і прагматичними чинниками комунікації. Мовленнєвий акт визначається лінгвістами найменшою одиницею мовленнєвого спілкування.

В оцінних мовленнєвих актах мотивом і семантичною основою вважається категорія оцінки.

Концептуально вагомим є виявлення одиниць, які відображають національно-культурні особливості спілкування і впровадження поняття національно-культурного стереотипу (термін Ю.С. Прохорова) як одиниці аналізу. Кожній нації властиві свої національно-культурні стереотипи, що визначають, характеризують і розкривають мовленнєву поведінку. На наш погляд, порівняння стереотипів в оцінній діяльності представників різних етносів дозволяє розкрити національну своєрідність мовленнєвої поведінки, її культурні звичаї та традиції.

Мовленнєві акти репрезентуються за допомогою багатоманітних мовних прийомів. За рівнем градації сили оцінки зі знаком «плюс» розміщуються оцінні акти схвалення (сема «достатньо добре»), і завершують низку оцінних мовленнєвих актів із позитивним значенням акти захоплення (сема «дуже добре»).

Щодо негативних оцінок першими є акти несхвалення, далі розташовуються оцінні акти осудження (сема «вельми погано»). Ряд потужності негативних оцінок в ядрі оцінної семантики закінчується мовленнєвими актами гніву (сема «дуже погано»). Периферійними серед оцінних мовленнєвих актів вважаються акти подиву і акти осуду.

Ґрунтуючись на семантичних та прагматичних особливостях об'єкта нашої розвідки, ми вважаємо за можливе вирізнити наступні види мовленнєвих оцінних актів: 1) ті, які орієнтовані на суб'єкт мовлення; 2) ті, які орієнтовані на об'єкт мовлення. Серед мовленнєвих оцінних актів, орієнтованих на об'єкт, можна виокремити власне оцінні

мовленнєві акти (комплімент, докір) і емоційно-оцінні мовленнєві акти (задоволення, обурення, пошана). Такий підхід базується на усвідомленні того факту, що оцінні дієслова є безпосередніми вербальними актуалізаторами іллокутивної мети оцінних мовленнєвих актів. Отже, основою класифікації оцінних мовленнєвих актів є семантичні та прагматичні якості оцінних дієслів.

ОЦІННА МОДАЛЬНІСТЬ У МОВІ

Приходченко О.О. (Запоріжжя)

Оцінне ставлення прийнято розглядати як один із видів **модальності**, який супроводжує мовні вирази. Ставлення мовця до дійсності, що постулюється як основна ознака модальності, властиве тією чи іншою мірою будь-якому висловлюванню. Модальність досліджується різними науками: філософією, логікою, лінгвістикою. Поняття «модальність» зустрічається у формальній класичній логіці.

Модальність (лат. *modus* – міра, спосіб) – це явно або неявно виражена в судженні додаткова інформація щодо характеру залежності між реальними явищами, логічного статусу судження, оцінних, регулятивних, просторових та інших його характеристик. Модальними можна вважати всі судження, що стосуються законів науки. Загальновідомо, що категорія модальності реалізується у двох видових значеннях: об'єктивно-модальному та суб'єктивно-модальному. Під об'єктивною модальністю ми розуміємо кваліфікацію змісту всього сказаного з точки зору достовірності самим мовцем, а суб'єктивна – це емоційне ставлення, реакції мовця-суб'єкта, що викликаються “загальною обставиною, загальною метою думок, фактом висловлювання з точки зору оцінки й емоційного висвітлення змісту висловлювання” [2, с. 105; 1]. Для оцінки дуже важливим є врахування епістемічного стану комунікантів, який знаходить своє втілення в епістемічному модусі, тобто в оцінці істинності інформації, яка міститься у висловлюванні. Безсумнівим є той факт, що епістемічно-модальні імпульси пронизують кожне висловлювання природної мови, а

епістемічний стан мовця мовця може репрезентуватися не тільки спеціальними лексико-граматичними маркерами, але й бути наявним у тих висловлюваннях, де немає його видимих показників.

Модальний компонент, пов'язаний з оцінкою, опосередковує взаємозв'язок прагматичної й семантичної структур висловлювання. Модальний складник, займаючи проміжне положення між семантичною та прагматичною структурами, більше тяжіє до останньої. Ця локалізація підкреслюється ще й тим, що модальність розглядається як діалектична динамічна субстанція, яка викристалізувалася із модальної логіки, але відійшла від її формальних дефініцій, визначивши свій особливий статус у прагматиці мови як парадигма складу лінійних зв'язків.

У багатьох випадках оцінка є складником конструкції, в основі якої наявні інші модальності. Позитивна і негативна оцінки пов'язані із різними модальностями (надія та загроза, застереження та порада. Оцінка присутня як семантичний компонент в різноманітних модальностях. Так, порада передбачає знак "+" для адресата, загроза – знак "-" тощо.

Оцінна модальність не протиставлена іншим модальностям, а поєднується із ними, але при цьому виникають певні обмеження щодо сполучуваності й модифікації оцінних структур.

Література

1. Охріменко В. І. Смилова структура модальних одиниць: монографія. Київ, 2011. 403 с.
2. Петров Н. Е. О содержании и объеме языковой модальности. Новосибирск, 1982. 116 с.

КОНЦЕПЦІЇ ЗАПЕРЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Пруднікова А.О. (Харків)

Заперечення – це вираз за допомогою лексичних, фразеологічних, синтаксичних та інших засобів мови того, що зв'язок, що встановлюється між елементами висловлювання реально не існує [2].

В сучасній науці існує велика кількість питань, які пов'язані з запереченням, тому існує низка концепцій заперечення в англійській мові, до найбільш відомих відносяться: психологічна концепція, прагматична концепція, концепція особливої негативної модальності та концепція заперечення як вираження об'єктивної роз'єднаності.

Розглянемо ці концепції більш детально:

Прихильники психологічної концепції трактують заперечення як суто суб'єктивний прояв людської психіки. Заперечення розглядається як вияв різних психічних (чуттєвих) емоцій людини [1].

Вони вважають, що заперечення – це вираження несхвалення (незгоди) суб'єкта з думкою, або його невіра у відповідне позитивне поняття. Заперечення породжується почуттям опори, оборони проти якихось позитивних фактів і явищ дійсності.

Згідно прагматичної концепції, заперечення кваліфікується не як граматична, а як функціональна категорія, яка полягає у вираженні відхилення і корекції думки реципієнта.

Термін «прагматика» по-різному трактується в лінгвістиці. Існує багато визначень прагматики, в яких намагаються визначити її місце серед інших лінгвістичних дисциплін. В лінгвістиці прагматика – це область досліджень в семіотики та мовознавстві, в якій вивчається функціонування мовних знаків у мові [3].

За прагматичною концепцією здійснюється розрізнення буквального значення речення та змісту висловлювання. Прагматичний аспект заперечення пов'язаний з суб'єктом, його сприйняттям та інтерпретацією заперечного речення. Прагматична концепція заперечення орієнтується на вираження відношення адресанта та адресата до

інформації, яка знаходиться в реченні чи тексті. Категорія заперечення з точки зору прагматики визначається негативними комунікативними установками [3].

Згідно із концепцією модальності значення ствердження і заперечення розглядаються як основні форми модальності. Згідно даної теорії заперечні слова і частки розглядаються в якості модальних часток.

Модальність речення – це його прояв в якості стверджувального, питального чи спонукального речення [1].

Згідно із концепцією заперечення як вираження об'єктивної роз'єднаності, заперечення відривається від певної сторони дійсності – роз'єднаності, заперечення ототожнюються з суб'єктивною оцінкою, що виражається в роз'єднаності об'єктивного і суб'єктивного. Представники концепції заперечення як вираження об'єктивної роз'єднаності розглядають заперечення як категорію, що виражає роздільність того, що роз'єднане в дійсності [4].

Таким чином, можна зробити висновок, що розуміння категорії заперечення зводиться до аналізу декількох взаємопов'язаних концепцій, які доповнюють одна одну. Заперечення трактується по-різному в залежності від концепції, що його розглядають. Найбільш поширеними концепціями стали психологічна концепція, прагматична концепція, концепція особливої негативної модальності та концепція заперечення як вираження об'єктивної роз'єднаності.

Література

1. Алигусейнова Ф. Ш. Типология отрицания в русском, лезгинском и английском языках. Москва, 2007. 153 с.
2. Бродский И. Н. Отрицательные высказывания. Ленинград, 1973. 104 с.
3. Jespersen O. Negation in English and other languages. Canada, 1917. 400 p.
4. Klima E. S. Negation in English. The structure of language. New Jersey, 1964. 432 p.

ЛІНГВОЕТОЛОГІЧНІ НОРМИ У ТЕКСТІ АНГЛОМОВНОГО АНЕКДОТУ

Птушка А.С. (Харків)

В анекдотах, сміховий ефект яких ґрунтується на лінгвоетологічній інконгруентності, має місце порушення персонажами принципів міжособистісної риторики [2, с. 149], насамперед, принципу кооперації Г. П. Грайса [3, с. 183-198] та принципу ввічливості Дж. Ліча.

Порушення персонажами анекдотів *принципу кооперації*, зокрема максими якості інформації, згідно з якою комунікант не повинен говорити того, на що у нього немає достатніх підстав, може мати інтенціональну або неінтенціональну природу. Прикладом неінтенціонального порушення принципу кооперації є анекдот (1), де старий склеротик, який щойно пройшов лікування, запевняє товариша, що воно пішло йому на користь, у той час як його дії свідчать про протилежне; контраст між твердженнями персонажу та реальними діями, що їх спростовують, ‘руйнує’ фрейм збудованої персонажем предметно-референтної ситуації, доводить її до абсурду, що й створює сміховий ефект:

(1) *Two elderly couples were enjoying friendly conversation when one of the men asked the other, “Fred, how was the memory clinic you went to last month?” “Outstanding,” Fred replied. “They taught us all the latest psychological techniques – visualization, association – it made a huge difference for me.” “That’s great! What was the name of the clinic?” Fred went blank. He thought and thought, but couldn’t remember. Then a smile broke across his face and he asked, “What do you call that flower with the long stem and thorns?” “You mean a rose,” “Yes, that’s it!” He turned to his wife ... “Rose, what was the name of that clinic?” [5].*

Порушення *принципу ввічливості* реалізується на основі стратегій, що ставлять під удар гідність співбесідника (створюють загрозу його обличчю). Вони залучають використання потенційно неприємних для співбесідника тем або тем табу, вербалізацію негативної інформації про співбесідника, демонстрацію неповаги до нього, ігнорування його інтересів, безконтрольний вираз емоцій тощо [4, с. 13-24]. Як і порушення принципу кооперації, порушення принципу ввічливості може бути поданим як

інтенціональна або неінтенціональна мовленнєва дія, яка реалізуються на основі експліцитного або імпліцитного способу передачі інформації.

В нашій вибірці зареєстровані також анекдоти, сміховий ефект яких є наслідком подвійного (експліцитного й імпліцитного) порушення принципу ввічливості. Так, персонаж анекдоту (2), чоловік, замість того, щоб продемонструвати прагнення до злагоди й запевнити дружину щодо її чудового смаку, з яким вона прикрасила торт з приводу дня народження, вдається до експліцитного образливого зауваження стосовно її слабких знань математики, яке містить імпліцитний образливий натяк на її немолодий вік й таким чином ставить під загрозу її самооцінку:

(2) *Wife: Have a look at the cake I decorated for my birthday party. Don't you think my sense of design is wonderful?"*

Husband (counting the candles): "Yes, but your arithmetic is terrible" [5].

Отже, комізм англomовного анекдоту може бути наслідком невідповідності актуалізованого кульмінацією анекдоту розвитку предметно-референтної ситуації уявленням середньостатистичного представника англomовної лінгвокультури про правила спілкування, іншими словами, лінгвоетологічні норми. На когнітивному рівні має місце 'неузгодженість' з фреймом, що структурує інформацію про правила спілкування, яка залучена до комунікативної компетенції індивіда. Усвідомлення розбіжності між інтерпретацією лінгвоетологічних норм в рамках серйозної та сміхової картин за наявності ігрової рамки й забезпечує сміховий ефект анекдоту [1].

Література

1. Птушка А. С. Порушення лінгвостилістичних норм як джерело сміхового ефекту у тексті англomовного анекдоту. *Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка*. Житомир, 2008. С. 226-229.
2. Leech G. Principles of pragmatics. London, 1983. 250 p.
3. Grice H. P. Presuppositions and conversational implicature. *Radical Pragmatics*. New York, 1981. P. 183-198.
4. Brown P., Levinson S. Politeness: Some universals in language use. Cambridge, 1987. 345 p.
5. Meiers M. 5600 jokes for all occasions. New York, 1980. 605 p.

VERBAL BEHAVIOUR IN SOCIAL ROLES PERFORMANCE

Skrynnik Yu.S. (Kharkiv)

There exists a tight connection between speech coding or speech behaviour and sociolinguistic parameters characterizing the speaker's status, profession and social position. The transition to performing new social roles is accompanied by the changes in the speaker's lingual repertoire. The **object** of the research includes verbal communicative components used by the speaker in the course of implementing different social roles. The **subject** of the research is connected with the establishing of specific structural, semantic and pragmatic features and functions of verbal communicative components used by the same speaker in performing different social roles. The research is **aimed** at studying the features of the personality's lingual behaviour in performing different social roles.

The social roles performance is characterized by a certain choice of linguistic means [2; 4], which is appropriate for the implementation of a particular role. The speaker demonstrates his/her social role through positive self-reliance expressions:

JULES [BOSS]: How can I do what I do and have to report to someone else, run every idea I have by this person? Can you see that working?

CANDICE [ASSISSTANT]: Gilt Groupe brought in a CEO, how are they doing? [1]

Jules when performing the social role of a boss in the institutional discourse resorts to using positive self-reliance expressions showing her status and position in the company, thus emphasizing the importance of her social role. When evaluating a communicative partner, the addresser applies to the means of implicit evaluation in order to express his/her attitude to the addressee tactfully:

JULES [BOSS] And, you being assigned to me is kind of just for me to, you know, set an example for the rest of the team. If you ask me, I think you'd probably be much better off working in creative or marketing. It's a little slower pace. Maybe a little easier to grasp. If you requested a transfer, we could make that happen. Okay?

BEN [INTERN]: If that's what you prefer [1].

The interpretation of implicit evaluative phrases varies, but all of them emphasize as a main trait its potential to express the speaker's attitude towards the object of evaluation in the indirect way [3]. Jules evaluates her communicative partner's social role of an intern. She implicitly informs him that for a man of his age (70) it may be difficult to work in a modern company with young specialists. Jules hides the real reason from Ben to refuse him politely and tactfully.

Thus, the speaker's lingual repertoire changes in the roles transition which is most evident in the usage of vocatives, positive self-reliance expressions, and implicit evaluating phrases. The social role is the image / line of behaviour accepted by the society, which is expected from the participants in the communicative act. The ability to predict, perceive and interpret the speakers' social roles adequately gives an opportunity to predict the partner's behaviour, choose the appropriate communicative and pragmatic strategies, as well as make all the necessary adjustments when developing a communicative act. The research has further **perspectives** in the consideration of the intercultural factor influencing the process of performing different social roles.

References

1. Meyers, N. (2014). *The intern*. Available at: <http://www.ivanachubbuck.com/wp-content/uploads/2012/02/The-Intern-Ben-Patty-Entire-Screenplay.pdf>.
2. Pahta P., Nevala M., Nurmi A. & Palander-Collin M. (2010). *Language practices in the construction of social roles in Late Modern English*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
3. Pryhodko, G.I. (2013). *Otsinka i komunikatsiya [Evaluation and communication]*. Vinnytsya.
4. Soloshchuk L.V., Skrynnik Yu.S. (2018). Stratehii operuvannya sotsial'nyh rolyamy u suchasnomu anhlovnomu dyskursi [The strategies of operation with social roles in the modern English discourse]. In *Science and Education a New Dimension. Philology*. VI (52). Issue 177, p. 64 – 68.

ПОЛІТИЧНА ПРОМОВА ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Соколова О.В. (Запоріжжя)

Політична промова є найбільш прототипним жанром політичного дискурсу. Звертає на себе увагу численність позначень та інтерпретацій цього виду політичної комунікації. Його називають «політична промова» [4], «політичний виступ» [1], «публічний виступ» [5] тощо.

Під політичною промовою Т.В. Нагорська розуміє усний текст, який проголошується президентом перед окремою аудиторією, за певних обставин, ставить назрілі завдання у тій чи іншій сфері громадського життя, дає рекомендації щодо здійснення поставлених завдань [3, с. 54]. Адресатом політичної промови може бути не тільки президент, але й будь-який інший провідний політик, адже у політичній промові висвітлюються не тільки дії уряду, але й пропозиції суспільно-політичного характеру, стратегії розвитку певної партії тощо. Цієї думки дотримуються І.В. Самойлова, О.В. Подвойська, які вважають, що політичною промовою може бути парламентський виступ як публічне намагання переконати аудиторію в доцільності певної ідеї, заходів, дій [4, с. 237].

Л.І. Мацько наголошує, що політична промова – це заздалегідь підготовлений гострополітичний виступ із позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами, з накресленими планами, перспективою політичних змін [2, с. 4]. Програмні промови політичних лідерів можна визначити як особливий, змістовно зумовлений жанр політичної комунікації. Очевидно, що найбільш загальні риторичні характеристики жанру програмного виступу пов'язані зі специфічним логіко-мовним задумом текстів, в основі якого лежить спрямованість мови на системну зміну соціальної дійсності.

Публічний виступ стимулює ораторську творчість політиків, бо він завжди є сьогоденний, іноді може бути непередбачуваний. Вираження ідейної позиції завжди потребує пафосу, який може виражатися по-різному: влучними тропами, епітетами,

морально-етичними антитезами, гіперболами, риторичними прийомами акцентування окремих слів і виразів (анафора, епіфора, інверсія), аритмічним синтаксисом, експресивним тонуванням (повтор, парантеза, парцеляція) [6, с. 21].

На сьогоднішній день в політичному дискурсі можна спостерігати інтенсивний процес розвитку жанрового канону програмної промови, становлення нової традиції політико-ідеологічного тексту. Це пов'язано, перш за все, зі спробою провідних політичних сил сформулювати систему ідей та політичних мотивацій, що реально претендує на роль загальнонаціональної ідеології.

Література

1. Діденко М. О. Політичний виступ як тип тексту: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2001. 20 с.
2. Мацько Л. І. Лінгвістична риторика. *Наука і сучасність*. Ч.4. К.: Логос, 1999. С. 3—16.
3. Нагорська Т.В. Структура текстів політичних промов У. Черчіля: лінгвориторичний підхід. *Культура народів Причорномор'я*. 2007. № 110, Т. 2. С. 54—56.
4. Самойлова І. В., Подвойська О.°В. Лексичні особливості політичних промов. *Філологічні науки*. 2016. Книга 1. С. 235—238.
5. Свицова А. А., Скобелева Л. Д. Авторский стиль на примере публичных выступлений современных политиков. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2016. № 10. С. 75—81.
6. Шмелева Т. В. Речевой жанр: возможности описания и использования в преподавании языка. Русистика. *Научный журнал актуальных проблем преподавания русского языка*. Берлин: [б. и.], 1990. № 2. С. 20—32.

НЕВЕРБАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВІКОВОГО ФАКТОРУ В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Солощук Л.В. (Харків)

Вікова диференціація оперування невербальними компонентами комунікації у діалогічному дискурсі представляє актуальну тему для сучасних дискурсологічних досліджень, адже поняття «вік» є багатовимірним ментальним утворення, яке відноситься до антропологічних категорій [2] і зумовлює особливості організації комунікативних процесів у сучасному суспільстві. Дослідження діалогічного дискурсу з урахуванням вікових характеристик мовців стає нагальною проблемою у межах психології, соціології, мовознавства та інших гуманітарних наук. Гіпотезою цього дослідження є припущення щодо залежності використання невербальних компонентів комунікації від віку мовця.

Об'єкт дослідження складають невербальні компоненти комунікації, які використовують мовці різного віку у процесі спілкування, **предметом** є виявлення тенденцій використання невербальних компонентів та їх взаємодії з вербальними компонентами залежно від вікової ідентичності мовця. **Метою** цієї роботи є аналіз впливу вікового фактору на використання невербальних компонентів спілкування в англomовному діалогічному дискурсі.

Виходячи з того, що поняття «вік» на матеріалі англійської мови найбільш часто представляється як чотиричленна парадигма – дитинство, молодість, зрілість і старість [1] – аналіз особливостей функціонування невербальних компонентів комунікації було розглянуто для кожного з чотирьох етапів вікового розвитку людини. Матеріалом дослідження слугувала вибірка дискурсивних діалогічних фрагментів за участю мовців різного віку.

Дитина як дискурсивна особистість, яка знаходиться у стані розвитку своєї ідентичності, тяжіє до супроводження свого мовлення кінесичними компонентами при встановленні як інформативного, так і емоційного контакту із навколишнім світом, при реагуванні на зовнішні ситуації. Жести зазвичай засвоюються в онтогенезі, є

здебільшого широкими, розмашистими, інтенсивними, тобто можна говорити про широку метричність дитячих жестів.

З віком, у процесі соціалізації, людина упорядковує жестову та мімічну поведінку. Жести втрачають широку метричність, становляться емоційно доцентрованими, спрямованими “на себе”. Перевага віддається мімічним виразам, які не є такими масштабними та “помітними”, як жести. Це є цілком закономірним, адже англосаксонська раса вважається емоційно менш залежною, ніж інші культури.

Дорослий мовець активно задіює просодичний канал спілкування через набуття соціоцентрованих навичок, таким чином маючи можливість передати усю гаму почуттів та ставлення до співрозмовника через інтонації. Інтенсифікація значущості репліки здійснюється введенням додаткових інтонаційних специфікацій проголошення тієї чи іншої фрази, що дає можливість краще експлікувати комунікативну атмосферу та досягти комунікативної мети. Характерною стає взаємодія невербальних компонентів не тільки з вербальними, але й взаємодія невербальних компонентів (кінесичних, просодичних, проксемічних) між собою. Утворюються невербальні кластери (кінесико-просодичні, просодико-проксемічні, кінесико-проксемічні тощо), які взаємодіють з вербально вираженою частиною репліки як на макро-, так і на мікрорівні [3, 4].

Вважаємо, що існуючі раніше уявлення про підсвідоме використання невербальних компонентів стосуються мовців на етапі їх раннього становлення, тобто у дитинстві. З віком набуваються навички свідомого користування невербальними компонентами, досвід маніпулювання ними, що надає переваги у досягненні цілей спілкування. Перспективним вважаємо виявлення впливу вікового фактору на процеси спілкування у дискурсах різних типів.

Література

1. Авдеева О.А. Средства выражения концепта «возраст» в английском языке: дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.04. Санкт-Петербург. 2007. 220 с. 2. Выготский Л.С. Мышление и речь. Психологические исследования. [Под ред. В. Колбановского]. М., Л.:

Государственное социально-экономическое издательство. 1934. 323 с. 3. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англомовному дискурсі [монографія]. Харків: Константа. 2006. 300 с. 4. Burgoon J.K., Guerrero L.K., Floyd K. Nonverbal Communication. Routledge. Taylor & Francis Group. London & New York, 2016. 356 p.

АСОЦІАТИВНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОМІЧНОГО МАЛИХ ФОРМ АНГЛОМОВНОГО ГУМОРУ

Тарасова С.О. (Харків)

Невід’ємною складовою сьогодення є динамізм нескінченної мінливості гумору – жодна сфера життя не обходиться без залучення сміхової активності людини. Художня та публіцистична література (*‘The Stupidest Angel’ by Christopher Moore, ‘Vile Bodie’. by Evelyn Waugh etc.*) сповнена зразками сатиричного та гумористичного дискурсу; гумористичні та скетч шоу на телебаченні (*Jimmy Kimmel Live, The Late Late Show etc.*) входять у топ-10 для перегляду; гумористичні колонки у газетах (*HumorColumn in ‘The Humour Times’, I was Misinformed in ‘The New York Times’ etc.*) отримують високі рейтинги. Однак, найбільшого розповсюдження феномен комічного отримав в Інтернеті, який відкрив для гумористів нові можливості.

З метою отримання комічного ефекту в Інтернет-просторі рефреймінг змісту відбувається завдяки різноплановим трансформаціям (механізмам) переключення серйозної тональності на комічну. «Зв'язок між двома змістами свідомості, що виникає у досвіді індивіда та виражається в тому, що поява у свідомості одного зі змістів веде за собою появу іншого, називається асоціацією» [1, с. 5]. Так, різні типи асоціацій відіграють значну роль у формуванні комічного ефекту: вони виконують роль трансформацій комічного, поєднуючи комічні та семантичні механізми.

а) **Асоціативне накладання** – обігрування багатозначності або омонімії лексичних одиниць, що веде до одночасної актуалізації набору інтерпретацій мовних форм.

Наприклад, у наведеному Інтернет-жарті відбувається перетин смислів: «1215» як дата підписання важливого історичного документу та час дня, що викликає ефект комічного.

(1) *A bus load of tourists arrives at Runnymede. They gather around the guide who says: "This is the spot where the barons forced King John to sign the Magna Carta." A fellow at the front of the crowd asks: "When did that happen?" "1215," answers the guide. The man looks at his watch and says: "Damn! Just missed it by a half hour!" [2]*

б) **Асоціативна інтеграція** відбувається шляхом словоскладання, слово стягнення, акронімії для створення комічних неологізмів.

(2) *What is Dracula's favorite fruit? A neck-tarine [4].*

Цей жарт побудовано на контамінації (nectarine – like a fruit) та поєднання двох лексичних одиниць ‘neck’ (шия) та ‘tarine’ (дериват від ‘tar’ смола) в одну. В результаті отримуємо по відношенню до Дракули одночасну актуалізацію трьох асоціантів (шия + смола + персик), тобто нове комічне гібридне слово з іншою звуковою оболонкою, що асоціативно накладається на «різновид персика».

в) **Асоціативна провокація** полягає в гострій невідповідності між експліцитним та імпліцитним змістами, в основі чого знаходиться омонімія, паронімія тощо.

(3) *Three old ladies met on the street on a very stormy day. The wind was so strong and loud that they had difficulty in hearing each other. "It's windy," said one. "No, it's Thursday," said the next. "So am I," said the third. "Let's go and have a drink!" [3]*

Гумор виникає завдяки паронімії фраз ‘It's Wednesday’ / ‘It's Thursday’/ ‘I am thirsty’, що створює асоціативну провокацію. Комічність жарту також підсилюється порушенням логічних норм та синтаксичною зв'язністю загалом.

д) **Асоціативне згущення** відбувається при контамінації певних лексичних одиниць. Наприклад, використання у жарті лексичних одиниць ‘poor’, ‘wealth’, ‘millionaire’ ілюструє техніку нагнітання напруги та асоціативного згущення – очікування зростання напруги, яке не відбувається.

(4) *Born a poor man, he attained wealth in middle age, and being a millionaire he finally...died [2].*

Отже, сила асоціативного гумору полягає в інтенсифікації комічного ефекту, в залежності від тієї ролі, яку він відіграє в дискурсі комічного – головну чи другорядну. Найпомітніше це демонструється у випадку деформації фонетичної чи лексичної оболонки лексичних одиниць.

Література

1. Гридина Т. А. Языковая игра: стереотип и творчество. Екатеринбург, 1996. 210 с. 2. Daily Jokes. URL: <https://starts60.com/media/lifestyle/jokes/daily-joke-a-bus-load-of-tourists-go-to-a-historical-site> (дата звернення 31.11.2020) 3. Jokes All Day. URL: <http://jokesallday.com/three-old-ladies-met-on-the-street/> (дата звернення 31.11.2020) 4. OneLiner. URL: <https://onelinefun.com/oneliner-1210/> (дата звернення 31.11.2020)

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МОЖЛИВИХ СВІТІВ В ЕКОРЕКЛАМІ: КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ ВИМІР

Уткіна Г.Ф., Шамаєва Ю.Ю. (Харків)

Метою нашої розвідки є вивчення особливостей концептуалізації можливого світу в дискурсі екологічної реклами на матеріалі англійської та французької мов з фокусом на обґрунтуванні того факту, що екологічна реклама у річищі когнітивно-дискурсивної еколінгвістичної парадигми є дискурсом можливої реальності через вербальну репрезентацію відповідних базових концептів.

На сучасному етапі лінгвокогнітологія включає у свою методологію поняття можливого світу, що є укоріненим у логіко-філософських студіях (Г. Лейбниц, Я. Хинтикка, М. Гірман та інші) і що тлумачиться як ідея існування реального світу серед безлічі потенційно можливих світів [1; 3].

Можливі світи розуміємо як світи, що є іманентними, ізольованими, семіотично репрезентованими, де кожен світ є самодостатньою сукупністю подій та об'єктів [2], що створюється дискурсивно. Вони мають семіотичні параметри, бо використання

дискурсу з метою конструювання можливого світу є його дискурсивним уособленням, діяльністю щодо породження буття, яке ще не існує.

Одним з вимірів реалізації дискурсивного конструювання можливого світу є реклама. Комунікація рекламного характеру як соціокультурний феномен, є непрямомою комунікацією між адресантом та адресатом. Повідомленням у цьому випадку є рекламний продукт, зокрема рекламний дискурс. Нами встановлено, що він включає у себе нескладні синтаксичні структури, побутову лексику та численні стилістичні прийоми, таким чином впливаючи на формування у свідомості адресату необхідного інтегративного образу рекламного об'єкту.

Новітнім виміром дослідження рекламного дискурсу вбачається його аналіз у термінах семантики можливих світів та визначення типів можливих світів, що конструюються у цій лінгвоекології. У цьому зв'язку, нашою метою є виявити особливості концептуалізації можливого світу в англійському та французькому дискурсах екологічної реклами у річищі когнітивно-дискурсивної парадигми.

Екореклама, як один з різновидів соціально орієнтованої реклами, має значну цінність з огляду на те, що рекламний продукт у цьому контексті є спрямованим на трансформацію раніше отриманих знань про проблеми оточуючого середовища і на змінення моделей поведінки з урахуванням підвищеної уваги щодо екологічної безпеки. Саме тому вивчення особливостей екологічного дискурсу, безсумнівно, належить до пріоритетних дослідницьких царин у ХХІ столітті.

Проведений нами аналіз фактажу доводить, що в англійській та французькій мовах специфіка екологічної реклами міститься у тому, що переважним чином це є описом можливого світу, концептуалізація якого репрезентується вираженням та закріпленням знань про нього у вигляді унікальної системи концептів, що актуалізуються в екорекламному дискурсі, де ключовим виявляється базовий концепт, який віддзеркалює можливий світ найнаочнішим чином. Наприклад, глобальне потепління концептуалізується в екорекламному дискурсі двох лінгвокультур, що вивчаються, через концепт MOPE, набуваючи мультимодальної семіотичної актуалізації.

Підсумовуючи, в екологічній рекламі англомовної та франкомовної лінгвокультур концептуалізація дискурсивно створюваного світу є спрямованою на осмислення реального світу. З одного боку, можливий світ концептуалізується як іманентний та ізольований, але, з іншого, як корелюючий з реальним світом як його продовження, і компаративне вивчення когнітивно-дискурсивної специфіки цього явища в екорекламних дискурсах англійської та французької мови є перспективною нашої роботи.

Література

1. Chen S. Language and ecology: a content analysis of ecolinguistics as an emerging field. *Ampersand*, 3, 2016. P. 108-116.
2. Lewis D. On the plurality of worlds. Oxford, 2016. 288 p.
3. Steffensen S. Ecolinguistics: the state of art and future horizons. *Language Sciences*, 41 (A), 2019. P. 6-25.

СТРАТЕГІЯ ДИСКРЕДИТАЦІЇ У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Хамаршех А. Ш. (Кременчук)

У доповіді розглядаються особливості реалізації стратегії дискредитації в сучасному американському політичному дискурсі. У якості емпіричного матеріалу використано промови президента США Дональда Трампа.

Головною функцією політичного дискурсу є його використання в якості інструменту політичної влади. Політик, заздалегідь готуючи кожний свій виступ, обирає ті чи інші стратегії в залежності від поставленої мети, як-от розширення аудиторії або маніпулювання масами. У визначенні комунікативної стратегії ми користуємось дефініцією Т. Янко, яка розглядає її як усвідомлений вибір комунікативних намірів та розподіл квантів інформації за комунікативними складовими

[2]. Для реалізації кожної окремої стратегії залучаються мовленнєві тактики, які є способом здійснення впливу на адресата.

У контексті політичних виборів в США Дональд Трамп у своїх промовах активно використовує стратегію дискредитації. Комунікативна сутність стратегії дискредитації полягає у підриві довіри до когось або чогось, зменшенні авторитету та значення когось або чогось [1].

Популярність цієї стратегії серед політиків визначається тим, що вона дозволяє виставити себе у гарному світлі за рахунок очорнення опонентів. Для реалізації цієї стратегії використовуються тактики звинувачення, навішування ярликів, знаходження цапів-відбувайлів та викриття.

У промовах Дональд Трамп використовує тактику звинувачення опонента для виставлення його у неприглядному світлі, аби не допустити підвищення його популярності серед мас. Тактика знаходження цапів-відбувайлів реалізується, якщо спікер не може продемонструвати значних власних успіхів та прибігає до перекладання відповідальності за провал на інших. Найчастіше у ролі цапів-відбувайлів виступають попередники, які за сумісництвом є представниками партії-конкурента. Також застосовується тактика викриття. Вона відрізняється від тактики звинувачення тим, що не просто вказує на негативні риси опонента, але й апелює до конкретних провин та провалів. Однак за умови використання стратегій маніпуляції і спрощення інформації, слухачеві дуже важко визначити правдивість і достовірність звинувачень.

На стилістичному рівні для реалізації стратегії дискредитації використовуються усталені вирази з негативною конотацією, повтори та метафори. З точки зору синтаксису, характерними є риторичні запитання та використання граматичного заперечення. На лексичному рівні для реалізації стратегії дискредитації використовуються номінативи з негативним оціночним значенням та яскравим емоційним забарвленням. Характерним є використання іменників із семантикою звинувачення та лексичних заперечень.

Аналіз емпіричного матеріалу показав, що найчастіше стратегія дискредитації використовується у комплексі зі стратегією суб'єктивації. Таким чином політик має можливість не лише очорнити конкурентів, але й вигідно показати себе на їхньому фоні. За рахунок цього політик посилює протистояння між «вони» і «ми», при цьому група «ми» має ультрапозитивні характеристики, а група «вони» виставляється як загроза добробуту цілої країни.

Отже, використання стратегії дискредитації сприяє досягненню головної мети політика, а саме – збільшити свій електорат та створити власний позитивний образ на тлі очорнених опонентів.

Література

1. Хабекирова З. С. Стратегия дискредитации и приемы ее реализации в политическом дискурсе демократической оппозиции. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2: Филология и искусствоведение*. 2011. URL. : <https://cyberleninka.ru/article/n/strategiya-diskreditatsii-i-priemy-ee-realizatsii-v-politicheskom-diskurse-demokraticheskoj-oppozitsii> (дата звернення: 19.10.2020).
2. Янко Т. Е. О понятиях коммуникативной структуры и коммуникативной стратегии. *Вопросы языкознания*. 1999. № 4. С. 28–53.

ІНТЕРДИСКУРСИВНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ КАТЕГОРІЇ ЕМОТИВНОСТІ

Холмогорцева І.С. (Харків)

Емотивність тексту перебуває у фокусі досліджень культурно-мовленнєвої взаємодії, вивчення особливостей вербалізації емоцій та способу їх вираження в усному і письмовому мовленні. Лінгвістичний інтерес до цієї категорії полягає у тому, що про дійсну природу людських почуттів можна дізнатися тільки завдяки формі, яку вони набувають, коли потрапляють із внутрішнього світу в зовнішній, тобто завдяки мовленню. Так, спираючись на твердження В.І. Шаховського, що мовні засоби

вираження емотивності представляють особливу систему, у центрі якої розташовати різнорівневі елементи, у семантиці яких переважають емотивно-оціночні компоненти [1, с. 54], вважаємо можливим розглядати інтердискурсивність як механізм категорії емотивності.

Емотивні висловлення формуються як відображення свідомості національної культури у мові. Система цих висловлень включає в себе як постійні емотиви, афективи, тобто ті, семантика яких від самого початку несе оціночний компонент (*Damn! Bustard! Wow! happy, boring, grumble*), так і конотативи, тобто ті, що які набувають емотивно-оціночні характеристики в умовах конкретного комунікативного акту. Серед таких одиниць перебувають інтердискурсивні елементи, що виражені алюзією, ремінісценцією та прецедентними феноменами.

Інтердискурсивні зв'язки в тексті впливають на формування не тільки змістовного компоненту тексту, але й допомагають створити потрібне автору емотивне навантаження, що має на увазі реалізацію прагматичних функцій самовираження автора та емоціонального впливу на реципієнта. У цьому сенсі інтердискурсивні зв'язки є проміжною ланкою (\rightarrow) у діалогічних відношеннях, в центрі яких знаходиться компонент емоціональності автора (ЕА): $P \rightarrow EA \rightarrow EP$, де P є прецедентом, що створює психо-емоціональний стан автора тексту (ЕА), який, в свою чергу, намагається його передати реципієнтові (EP). Таким чином, інтердискурсивність постає механізмом категорії емотивності, включаючи у свій арсенал звертання до емоцій, побудованих на знанні прецедентної емоціональної ситуації та експлікації емоціонального стану, за допомогою певного прецеденту. Емотиви, виражені інтердискурсивними зв'язками, здатні дублювати інформацію, посилюючи посил автора, та заміщати змістовну інформацію на нову, створюючи емоціональний зсув або невідповідність.

Розглянемо приклад, що є уривком роману «Душевна музика» Т. Пратчетта, всі роботи якого насичені емотивною лексикою, що виражена за допомогою різних засобів, інтердискурсивністю зокрема:

A finger pointed at the Dean.

I NEED YOUR CLOTHES.

The Dean backed away.

“What?”

GIVE ME YOUR COAT [1, с. 388].

Приклад демонструє, по-перше, графічні афективи, метою яких є створення незвичайності особи, якій належать ці репліки – Смерті, мовлення якого, за задумом автора, гримить у голові; по-друге, інтердискурсивний елемент, а саме, алюзію (пряма цитатія) на відомий епізод фільму «Термінатор». Наділивши Смерть репліками негативного персонажу фільму (*I NEED YOUR CLOTHES; GIVE ME YOUR COAT*), Т. Пратчетт закликає до виникнення емоцій страху та неминучості кінця. Використання емотивів у цьому уривку заміщає змістовно-фактуальну інформацію (прохання про необхідні предмети особою, що не спричиняє шкоди) на контекстуальну інформацію (страх перед смертю).

Отже, власні емоції людини є джерелом формування загальнолюдської та індивідуальної системи емотивних засобів у мові. Механізмом їх передачі є інтердискурсивність як діалогічні відношення, що мають гносеологічний, комунікативний, та мовний аспекти вираження.

Література

1. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций. Москва, 2008. 416 с.

Джерело ілюстративного матеріалу

1. Pratchett T. Soul music. Corgi books, 2013. 432 p.

РОЛЬ НАДВЕРБАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ КАЗКОВОГО ДИСКУРСУ

Чеботарьова А.О. (Харків)

Організація ефективної діяльності та взаємодії людей у сучасних умовах глобалізації та інформатизації передбачає необхідність ефективної комунікації, що призводить до поглибленого вивчення її невербальних та надвербальних складових. Інтерес сучасної лінгвістики до досліджень комунікативних процесів через призму антропоцентричної парадигми обумовлює актуальність дослідження. Його об'єкт становлять надвербальні комунікативні компоненти у казковому дискурсі, предметом є особливості функціонування надвербальних компонентів у зазначеному типі дискурсу. У кожній комунікативній ситуації досягається певна мета, успішна реалізація якої залежить від багатьох факторів, зокрема від адекватного оперування надвербальними комунікативними засобами [2]. Обумовлена специфікою культури манера вдягатися, користуватися аксесуарами тощо стали плідним полем досліджень у соціо-гуманітарних науках. Надвербальні компоненти можуть повідомити про наміри мовця [3], виділити людину з натовпу, допомогти їй чи, навпаки, все зіпсувати. Мета дослідження полягає у виявленні особливостей та закономірностей функціонування надвербальних комунікативних засобів у казковому дискурсі. Комунікативні процеси у казковому дискурсі, як моделі поведінки мовців, слугують навчанню дитини ефективній комунікації. Спілкування у казковому форматі відтворює основні патерни комунікативної взаємодії та уможливорює ґрунтовний аналіз усіх його складових.

Досліджуючи надвербальні компоненти комунікації у казковому дискурсі, доходимо висновку, що через елементи одягу, його якість та стиль казковий мовець демонструє свій соціальний статус: *(1) One day...I looked up and saw the tallest man looking down on me. He had a great black beard in curls upon his breast, and his eyes were as fierce as an eagle's; his headdress and his garments glittered in the sun, and I knew he was the King. For a little while we only gazed at each other, he down, and I up* (2, p. 5-6). Атрибути зовнішнього вигляду монарха – це перше, що опиняється у полі зору

Простака. Надвербальний чинник демонструє стратегію домінування Короля відносно хлопця та налаштовує подальші параметри їхньої взаємодії. Адекватна інтерпретація надвербальних компонентів, гордий погляд правителя «зверху-вниз» як до підданого надає адресату можливість визначити соціальний статус комунікативного партнера, змушує його кинути свою роботу та підвестися для продовження спілкування.

Беручи до уваги фактор гендеру, для досягнення своїх комунікативних інтенцій частіше саме жінки вдаються до оперування надвербальними засобами: (2) *The King looked at Selina ...Her smile was so lovely, the touch of her hand so gentle, the tone of her voice so sweet...And she was wearing such beautiful things—a dress like pink rose-petals and silver frost, and round her head a sort of rainbow seemed to float. 'Selina,' said the King, 'you are the most beautiful girl in the world.' 'I am,' said she, 'in Westwoods' (2, p. 45). Король не зміг проігнорувати наряд дівчини: сукня, що нагадала йому пелюстки троянд та сріблясту наморозь, і аксесуар на шії, наче веселка, гармонійно вплітався в образ. Іntenцією Селіни було викликати захоплення чоловіка та продовжити спілкування у романтичному руслі, чого вона і досягає, вдало оперуючи невербальними та надвербальними компонентами.*

Таким чином, інформативність надвербальної складової впливає на перебіг комунікації. Для успішної реалізації комунікативних інтенцій необхідною стає єдність у використанні вербальної, невербальної та надвербальної складових. *Перспективним* вважаємо дослідження надвербальних компонентів комунікації з урахуванням вікового фактору в англomовному казковому дискурсі.

Література

1. Багацька О.В., Козлова В.В. Часо-просторові трансформації в сучасних американських казках-перевертнях. *Південний архів. Збірник наукових праць. Філологічні науки*. 2018. № 72. С.10-14.
2. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі : монографія. Харків : Вид-во

«Константа», 2006. 300 с. 3. Ross W. Language and Culture. *Вісник Луганського пед. ун-ту імені Тараса Шевченка*. 2005. № 15 (95). С. 51-63.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. Farjeon E. The Little Bookroom. Oxford University Press, 1955. 137 p. URL: <https://www.fadedpage.com/showbook.php?pid=20160524>.

КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ АСПЕКТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Чорновол-Ткаченко Р.С. (Харків)

Метою нашої розвідки є когнітивно-дискурсивне вивчення явища інформаційної війни на матеріалі німецькомовного політичного медіадискурсу.

Дослідження механізмів та стратегій вербальної інтеракції в політичному медіадискурсі у сукупності з концептуальними структурними утвореннями, що формують їхні засади, набуває особливої актуальності, враховуючи той факт, що у ХХІ столітті світ переживає цілу низку серйозних кризових ситуацій, конфліктів та війн, соціально-гуманітарних катастроф, непередбачених глобальних викликів [1; 2]. Результатом цього є дестабілізація міжнародних систем, підвищення конфліктогенності та конфронтаційної напруженості у медіапросторі, що вимагає активний пошук шляхів розв'язання нагальної лінгвоситуації.

У цьому контексті перспективним та необхідним вбачається використання дослідницьких процедур та підходів лінгвокогнітивного методологічного циклу у комбінації з дискурс-аналізом та методами політичного аналізу.

Холістичне дослідження структурно-семантичних характеристик дискурсивних фрагментів політичного медійного та інституціонального дискурсу німецькомовних країн за період інформаційних війн 2013-2020 дозволяє реконструювати базові патерни концептуалізації, на основі яких формуються прагматично- та емоційно-детерміновані уявлення про події та процеси у сучасному світі.

Отримані результати аналізу дозволяють зробити висновок щодо того, що концептуальною платформою інформаційної війни у медіа є фрейм КОНФЛІКТ та пов'язані з ним категорії базового рівня ДРУГ/СВІЙ – ВРАГ/ЧУЖИЙ. При цьому за класифікаційними ознаками концепт КОНФЛІКТ відносимо до категорії динамічних фреймів або сценаріїв як категорії концептів зі складною інформаційною структурою, що репрезентує різні стадії розвинення типової ситуації. Ключовим складником багатокomпонентного динамічного фрейму КОНФЛІКТ за результатами аналізу фактажу вважаємо слот ВОРОГ.

Виявляється, що з когнітивно-дискурсивної точки зору у медіадискурсі на першому етапі інформаційної війни розв'язуються задачі встановлення референтної співвіднесеності категорії ВОРОГ та реалізації стратегії дискредитації ворога через вербальні засоби впливу. На другому етапі інформаційної війни у політичному медіадискурсі вербально розв'язується завдання створення позитивного образу «своїх» та негативного образу «чужих». Наша розвідка довела, що пріоритетними вербалізаторами у цьому випадку є евфемізми та дисфемізми.

Третій етап характеризується експансійною тенденцією функціонування фрейму КОНФЛІКТ не так-звані неконфліктні зони, зокрема, спорт, культура, освіта.

Таким чином, результати проведеного когнітивно-дискурсивного дослідження дозволяють вважати, що у німецькомовному медіапросторі інформаційна війна може розглядатися як комунікативна діяльність, що базується на концептуальній опозиції СВІЙ – ЧУЖИЙ, і саме у межах цієї діади відбувається структурування усіх конститuentів смислового континууму з подальшою організацією та актуалізацією відповідних концептуальних репрезентантів у дискурсі, дослідження чого у компаративному соціолінгвістичному вимірі становить перспективу нашої роботи.

Література

1. Castells M. Communication power. Oxford, 2019. 280 p. 2. Yellowstone J. Information warfare technologies in political discourses. New York, 2016. 164 p.

COGNITIVE PRAGMATICS COMES OF AGE: A CASE FOR POLITICAL DISCOURSE

Shevchenko I.S. (Kharkiv)

In 2021, cognitive pragmatics as a new multidisciplinary approach to the study of language comes of age; still it lacks a generally accepted definition. Its understanding varies from Bara (2, p.1) who treats cognitive pragmatics as “the study of the mental states of people who are engaged in communication” to Kasher (5) who claims that it focuses on the cognitive aspects of the construal of meaning-in-context.

Pragmatics has been cognitive from the start; however, in the 20th century, little attention was given to its mental underpinnings. Both Gricean conversational principles and Searlean speaker’s intentions as well as the Relevance Theory are inwardly cognitive, being rooted in psychological (cognitive-science), philosophical, and sociological approaches. However, the term ‘cognitive pragmatics’ came into general use only a few decades ago. In Carston’s parlance (3, p.11), it presents an “explanatory account of a specific performance mechanism conducted at the level of representations-and-procedures”. This broad understanding of the term has much in common with that of the Kharkiv linguistic school (1), which treats cognitive pragmatics as one of the subparadigms of linguistic pragmatics combining cognitive and communicative (pragmatic) principles of the functional megaparadigm.

For some linguists who practice cognitive pragmatics the interconnection of the cognitive-linguistic and pragmatic approaches to the study of language is still a matter of mechanical juxtaposition. This understandable reaction is lately tackled with in the book of Schmid (7) aiming to identify the general cognitive-pragmatic principles and processes that underlie and determine the construal of meaning-in-context.

Today, cognitive pragmatics has developed its own theoretical basis, distinct research questions and topics, methods, and argumentation frameworks thus fully possessing an explanatory power of a theory. There is a range of approaches within cognitive pragmatics including those, which do not openly use this term. Among them:

- experimental and theoretical studies of such issues of communicative behavior as intersubjectivity, common ground, and shared knowledge (4), etc.;
- understanding of the construal on meaning-in-context, namely, processing of figurative, idiomatic, ironic, humorous, and other non-literal uses of language (the conceptual blending theory, the discursive and pragmatic dimensions of metaphor);
- clinical cognitive pragmatics including theoretical insights into individual's pragmatic competence and medical treatment of related disorders;
- the analysis of semantic and pragmatic interface in the construal of meaning-in-context;
- complementing the cognitive approach with pragmatic and socio-cultural dimensions of inquiry (Cultural Linguistic theorizing (6), etc);
- a wide-range account of communicative competence (2), in particular, human mental processes of communication.

In my talk, I will describe the cognitive-pragmatic properties of political discourse on the example of American presidential debates of the 21st century as a mediated by the media genre of presidential campaigns.

References

1. Шевченко, И.С., Сусов, И.П., Безуглая, Л.Р. (2008). Абрис когнитивного вектора прагмалингвистики. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*, 811, 3-7.
2. Bara, B. (2010). *Cognitive Pragmatics. The Mental Processes of Communication*. Cambridge, MA: MIT Press.
3. Carston, R. (2002). *Thoughts and Utterances. The Pragmatics of Explicit Communication*. Oxford: Blackwell.
4. Foolen, A. (2019). Quo vadis pragmatics? From adaptation to participatory sense-making. *Journal of Pragmatics*, 145, 39-46.
5. Kasher, A. (1991). Pragmatics and the modularity of mind. *Pragmatics: a reader*,

567-582. 6. Sharifian, F. (2017). Cultural Linguistics. *Ethnolinguistics*, 28, 33-61. 7. Schmid, H.-J. (ed.). (2012). *Cognitive pragmatics. Handbooks of pragmatics. Vol. 4*. Berlin etc.: Mouton de Gruyter.

ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОСТІ КОНТАКТУ В АНГЛОМОВНОМУ ПАРЕНТАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

Шпак О. В. (Харків)

Вивчення комунікативного контакту у функціонально-комунікативній парадигмі розширює уявлення про спілкування та визначає його як екологічне або неекологічне. **Актуальність** роботи – в еколінгвістичному вивченні парентального дискурсу, яке фокусується на встановленні екоспецифіки способів й засобів контактування батьків та дітей, визначенні культурних домінант та еконорм мовленнєвої поведінки англomовної родини.

Тож, **об'єктом** дослідження є англomовний парентальний дискурс, а **предметом** – екологічні способи і засоби комунікативних контактів батьків та дітей в англomовному родинному дискурсі. **Метою** роботи є виявлення ознак порушення екологічності спілкування у сучасному англomовному парентальному дискурсі.

Дотримання носіями англomовної культури певних екологічних норм спілкування, традицій та ритуалів створює основу для ефективного контактування, способи якого посилюють комунікативну позицію адресанта й не послаблюють комунікативної позиції адресата. Різноманіття засобів встановлення, підтримання та розмикання контакту у побутовому дискурсі визначається неформальністю його характеру, відрізняється домінуванням емоційності, фатичності, творчим підходом до вибору розмовних еліптичних експресивних висловлень та фразеологізованих одиниць, форм привітання й прощання, специфічною родинною мовою, прийнятою до уживання серед близьких людей, широкою варіативністю у вживанні невербальних компонентів комунікації.

Парентальний дискурс, як підтип родинного дискурсу, репрезентує всю множину різновидів комунікативних контактів між батьками та дітьми (нащадками). Провідна стратегія виховання у парентальному дискурсі передбачає настанову на кооперативну неконфронтаційну взаємодію батьків та дітей. Серед комунікативних стратегій – такі, як: пояснення й інформування, ознайомлювання з оточуючим світом; організація дій; надавання оцінки старшого покоління діям молодших; корегування поведінки; постійний контроль за прийняттям дитиною системи цінностей. Дискурсивна особистість дитини реалізується у продукованому нею дискурсі за допомогою лінгвістичних та паралінгвістичних засобів, відображуючи національні традиції його формування та її власний світогляд. Проте сучасне суспільство демонструє відхід від традиційних родинних цінностей, зростання кількості неповних сімей й випадків спільного проживання батьків без одруження, жорсткішу міжгенераційну конфронтацію (*the generation gap*), порушення суспільних норм, конвенцій, що викликає неприйняття й нехтування почуттями комунікативного партнера – дитини, або батька/ матері.

Британці вважають хорошими тих батьків, які встановлюють дітям певні дисциплінарні рамки. Однак, перешкоджання порушенню норм та шкідливим звичкам призводять до ескалації конфлікту у парентальному дискурсі, що у свою чергу, спричинює такі неекологічні явища, як розчарування, зневагу, страх, протистояння, й маніфестується у неекологічному дисонансному контакті «мінус – полярність».

За результатами дослідження, компроміс у стосунках батьків та дітей досягається завдяки: утриманню від ігнорування контакту, від негативної оцінки, уживання лайливої та негативно-забарвленої лексики, висловлювань у функціях приниження, осуду, заборони, залякування, звинувачення, ображення, обману, нав'язування, порівняння з іншими, байдужості, нагадування про сумні події; вольового натиску, перебивання, примушення, маніпулювання, погроз, домінування, авторитарності, тощо. І, навпаки, апелювання до моральних цінностей, аргументування, залучення до навчання під час гри, спільні родинні зусилля для здобуття бажаного результату

підвищують комфортність та ефективність спілкування, виступають засобом мирного співіснування не тільки у родині, а й у суспільстві у цілому, оскільки, родина – осередок суспільства.

ТОПОНІМ ЯК СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ФЕНОМЕН

(на прикладі назв великих міст Великої Британії)

Юрченко В.В. (Харків)

Топонім традиційно був предметом досліджень в сфері етимології, морфології та історії мови. Однак, певні суспільно-політичні протиріччя нашого часу, характерні, як для України (декомунізація, перейменування обласних та районних центрів, невеликих міст, селищ, вулиць), так і, подекуди, для Великої Британії (суперечка між англійською та ірландською спільнотами щодо назви міста Лондондеррі), примушують вивчати топонім вже як соціолінгвістичний феномен. Метою даної публікації є на основі аналізу відомостей про походження та зміст назв великих міст (city) Великої Британії зробити висновки щодо основних параметрів соціальної значущості назви міста.

Таким чином, об'єктом даного дослідження є походження та зміст назв великих міст (city) Великої Британії; предметом дослідження виступає соціальна значущість зазначених назв. Вихідним матеріалом дослідження слугували публікації результатів етимологічних досліджень [1; 2], статті в електронних енциклопедіях [3] та інших тематичних довідниках [4; 5].

В ході дослідження автором було проаналізовано відомості щодо походження і змісту назв усіх 69 великих міст Великої Британії. Серед зазначених назв 32 (46%) за походженням є англійськими та давньоанглійськими, ще 13 (19%) є британськими (в тому числі 2 піктські та 2 кумбрійські назви, 5 – латинсько-бритських назв), 10 назв (14,5%) є кельтськими, 5 – давньоскандинавськими, 5 – давньовалійськими та ще 5 – давньоірландськими, 4 назви є ольстерсько-шотландськими, 1 назва є корнською.

За змістом 38 (55%) топонімів мають описовий (Глазго = „зелена лощина”, Ньюрі = „тисовий гай”) та географічно-описовий (Плімут = „гирло річки Плім”, Шефідл = „поле/галявина біля річки Шеф”) характер. Ще 31 (45%) є історично-описовими, тобто містять історичні відомості або є пов’язаними з певним історичним фактом. Наприклад, англійське місто Бат отримало свою назву завдяки баням, побудованим там свого часу римлянами. Назва „Бірмінгем” означає „селище беормінгів” від назви племені, що мешкало на цьому місці у прадавні часи. Три топоніми мають міфологічно-легендарний характер. Зокрема, місто Лондон, за однією з версій носить ім’я легендарного короля Луда. Ірландське місто Арма назване на честь місцевої богині або (за іншою версією) героїні епосу на ім’я Маха. Чотири назви мають безпосереднє відношення до християнської релігії: міста Пітерборо, Сент-Олбанс, Сент-Асаф та Сент-Дейвідс названі на честь християнських святих.

Проведене дослідження дозволяє виділити наступні параметри соціальної значущості назви міста. По-перше, назва міста має просвітницьке значення як своєрідна „скарбниця” історичних відомостей. В назвах найбільших міст Великої Британії знайшли відображення такі історичні події, як римське, скандинавське та нормандське завоювання Британського півострову, обставини заснування деяких міст (наприклад, Чічестера, Сандерленда). По-друге, топонім є носієм соціально-культурологічної інформації, як то: специфіка організації побуту, свята, релігійне життя, відправлення культів (наприклад, язичницьких або християнських). Дидактичним аспектом соціальної значущості топоніму є те, що він, безумовно, спрямовує нашу увагу на історію мови. Не лише фахівці, а й пересічні громадяни, і, головне, підлітки та молодь цікавляться значенням окремих складових назв рідних міст та їх етимологією. Нарешті, чи не найважливішим параметром соціальної значущості є те, що топонім виступає соціальним маркером (тобто знаком належності до певної соціальної групи: лондонці, брістольці, йоркці), що є складовою соціальної ідентичності, і, як такий, може слугувати інструментом моделювання соціальної реальності.

Література

1. Бурчак М.Ю., Малышева Н.В. Этимологический анализ географических названий британских островов. *Успехи современного естествознания*. 2012. № 5. С. 135–136.
2. Топонимия Англии. URL: https://ru.qaz.wiki/wiki/Топонимия_Англии (Дата обращения: 30.11.2020).
3. City. URL: <https://www.britannica.com/topic/city> (Дата обращения: 30.11.2020).
4. A. D. Mills. *A Dictionary of English Place Names*. Oxford University press. 1991. 338 p.
5. A. D. Mills. *A Dictionary of British Place Names*. Oxford University press. 2011. URL: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199609086.001.0001/acref-9780199609086> (Дата обращения: 30.11.2020).

2. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

СТРАТЕГІЯ ОЧУЖЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ХУДОЖНІХ ПОРІВНЯНЬ: КОГНІТИВНИЙ РАКУРС

Ахмедова Е. Д. (Харків)

Однією із актуальних проблем когнітивного перекладознавства є когнітивний аналіз стратегій перекладу порівнянь у художньому тексті. Услід за Л. Венуті [5, 6], перекладознавці розрізняють дві протилежні одна одній перекладацькі стратегії – стратегію одомашнення та стратегію очуження. На думку Л. Венуті, проблема вибору стратегій постає тоді, коли перекладач стикається із іноземною специфікою культурної, політичної або економічної лексики [5]. У фокусі нашого дослідження перебуває стратегія очуження, яку Л. Венуті пов'язує із «порушенням культурних кодів» та «відхиленням від вітчизняних норм» [6, с. 20].

Новизна нашого дослідження пояснюється тим, що аналіз стратегії очуження здійснюється на рівні культурно специфічних когнітивних моделей, які визначають структуру і семантику художніх порівнянь в оригінальному англomовному тексті і тексті українського перекладу. Стратегія очуження реалізується у тих випадках, коли перекладач відтворює у перекладі оригінальне англomовне художнє порівняння, що

вербалізує когнітивну модель, яка не є вкоріненою у свідомості представників україномовної культури. Стратегія очуження втілюється двома тактиками, які ми називаємо, відповідно, 1) змістовим наслідуванням і 2) формальним наслідуванням.

Тактика змістового наслідування реалізується за допомогою змістових трансформацій та способів перекладу, наприклад:

White as a lily – I'd be too, a week of soda crackers and nothing but [4, с. 248].

Ти білий, як лілея, – я теж був би таким, якби тиждень годувався крекерами та запивав їх газованою водою [3, с. 500].

Відтворивши еталон порівняння *lily* за допомогою прямого словникового відповідника, перекладач застосовував стратегію очуження, оскільки в українській лінгвокультурі концепт-еталон ЛІЛЕЯ не є еталоном білого кольору (можливо через те, що ця квітка може бути і білого, і помаранчевого, і жовтого кольорів). Натомість, у свідомості представників української лінгвокультури укорінені інші еталони, вербалізовані такими сталими висловами як: *білий як крейда/ сніг/ сметана* [1]. Відтак, обираючи цю тактику, перекладач передає авторський стиль через нетипову когнітивну модель порівняння.

Тактика формального наслідування реалізується шляхом застосування суто формальних трансформацій, наприклад:

It was as if I'd signed on as a cabin boy on the Marie Céleste [4, с. 206].

Я почувався так, ніби найнявся юнгою на «Марію Селесту» [3, с. 416].

Власна назва корабля *Marie Céleste* передається шляхом транскодування. Транскодуючи назву, перекладач механічно переносить у текст перекладу і когнітивну модель, на якій побудоване це порівняння, з усіма її імплікаціями. Усвідомлюючи, що транскодована назва може не активувати у свідомості українського читача ніяких інформаційних структур, перекладач додає перекладацький коментар.

Таким чином, розглядаючи переклад англійських порівнянь на українську мову у когнітивному контексті, варто відзначити, що стратегія очуження застосовується тоді,

коли англійський концепт-еталон не збігається з концептом-еталоном, актуальним для представників української лінгвокультури [2].

У наступному дослідженні планується розглянути стратегію одомашнення.

Література

1. Афоризми : народні прикмети або народні порівняння. URL: <http://aphorism.org.ua/search.php> (дата звернення: 05.11.2020).
2. Ахмедова Е. Д. Стратегії і методи англо-українського перекладу засобів мовного втілення еталонів художніх порівнянь. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2020. № 91. С. 80-86.
3. Тартт Д. Щиголь. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 816 с.
4. Tarrt D. The Goldfinch. New York : Little, Brown and Company, 2013. 400 p.
5. Venuti L. Strategies of Translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. 2001. P. 240-244.
6. Venuti L. The Translator's Invisibility. A History of Translation. London and New York : Routledge, 1995. 353 p.

СОЦІАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТУДІЙ

Кабірі М. Х. (Харків)

У сучасному глобалізованому світі протягом останніх десятиліть вивчення концепції ідентичності в перекладацьких студіях засвідчує зростаючу увагу до цього поняття.

Доцільно відзначити, що поняття ідентичності у сучасних як вітчизняних так і зарубіжних розвідках розглядається з різних ракурсів, зокрема: культурна ідентичність, національна ідентичність, расова ідентичність, соціальна ідентичність, психологічна ідентичність тощо.

У фокусі нашого дослідження перебуває поняття соціальної ідентичності, яка у різних соціальних контекстах і є фактором, що за допомогою мовних засобів відображає соціальні відносини певної спільноти.

Соціальну ідентичність також прийнято визначати як складову Я-концепції, яка є результатом усвідомлення індивідом своєї приналежності до певної соціальної групи, а також інтерналізації цінностей цієї групи.

Перекладознавчі студії досліджують поняття соціальної ідентичності у вимірі як текстів, так і перекладачів. Вплив теорії критичного дискурсу спонукав перекладознавців до розгляду як тексту, так і контексту як об'єкту соціального домену, в якому текст постає дуже вагомою матерією.

Соціальна ідентичність перекладачів розглядається як результат впливу певних норм на асиметричні стосунки між культурами або як потреба в соціальному посередництві, яка є інструментом комунікації, а отже засобом конструювання соціолінгвістичної ідентичності перекладача.

Таким чином, можна дійти висновку, що потреба дослідження поняття соціальної ідентичності як об'єкта перекладацьких студій викликана, передусім, перенесенням акценту із відтворення тексту оригіналу за посередництвом цільової мови до інтерпретації перекладу як міжкультурної комунікації.

ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ

Ленська О.О., Ступницька Н.М. (Харків)

Основним питанням підготовки кваліфікованих перекладачів, здатних максимально ефективно задовольнити окремі модулі ринку праці, є необхідність поєднання знань іноземної мови зі знаннями специфіки галузі їхньої професійної діяльності.

Переклад – це складне багатогранне явище, окремі аспекти якого можуть бути предметом дослідження різних наук. У рамках перекладознавства вивчаються психологічні, літературознавчі, етнографічні й інші сторони перекладацької діяльності, а також історія перекладацької діяльності в тій чи іншій країні або країнах .

Основним завданням перекладу є найбільш повне передавання інформації, яка міститься в оригіналі, характер якої значною мірою залежить від типу тексту. Наприклад, в офіційних документах та науковій літературі домінує актуальна інформація, що містить повідомлення про факти, реальні, та ті що передбачаються і прогножуються. У художніх, особливо поетичних, творах дуже важливою є інформація емоційно-експресивного характеру, що створюється за допомогою особливого відбору засобів виразності, які розраховані на певний вплив на читача. У газетно-публіцистичних матеріалах, зазвичай, поєднуються обидва види інформації й питома вага кожного з них залежить від тематики, авторської манери, характеру друкованого видання тощо.

Актуальність обраної теми обумовлена існуванням глобалізаційних тенденцій та необхідністю інтегрування у світову наукову спільноту, здатність зрозуміти та вірно інтерпретувати інформацію, наявну у іншомовних джерелах, і донести власну думку якнайповніше висуває особливі вимоги до перекладу.

Мета даної роботи полягає у висвітленні певних особливостей перекладу, виявлення дуалізму та творчої природи перекладацького процесу.

В ідеалі читач перекладу повинен отримати такий же обсяг відомостей й підпасти під такий же емоційний вплив, що й читач оригіналу. У надзвичайно рідких випадках цього можна досягти звичайною підстановкою слів, але можливість дослівного перекладу є, скоріш, виключенням, ніж правилом. Багато причин, таких як норми й ресурси мови, на яку робиться переклад, вимоги певного стилю та жанру, соціально-культурні фактори, орієнтування на реакцію реципієнта та ін., змушує перекладача шукати відповідні форми висловлення первинної думки. Таким чином, переклад набуває творчого характеру, якому притаманна певна доля суб'єктивізму, тим більша, чим більша вага емоційно-експресивної інформації у структурі первинного тексту. Сама природа мови, а також особливості людської психіки обумовлюють неоднаковість сприйняття й відтворення отриманої інформації. Виходячи з цього можна дійти висновку, що теоретично можливе існування доволі великої кількості перекладів, кожен

з яких буде адекватним оригіналу, що зовсім не означає аморфності поняття адекватності, адже існує межа, за якою переклад буде вважатися не таким, що відповідає оригіналу, а, навіть, помилковим. Адекватним слід вважати такий переклад, який максимально можливою мірою передає інформацію, що міститься у тексті оригіналу. Власне, сам процес перекладу можна розділити на два етапи, першим з яких буде аналіз первинного тексту з метою повного його розуміння, витягування з нього усій глибини змісту. Другий етап являє собою синтез, тобто втілення цього змісту у нову, іншомовну форму. Перехід від одного етапу до іншого відбувається через пошук і відбір оптимальних рішень, незважаючи на те, що такий розподіл перекладацького процесу має доволі умовний характер і обов'язковість суворого слідування одного етапу за іншим не доведено і у реальній практиці вони або перетинаються або проходять паралельно, але наявність таких етапів не викликає сумнівів.

Виходячи із вищесказаного, можна зробити висновок про творчий характер природи перекладу, який, тим не менш, базується на чіткому дотриманні граматичних правил мови, але й на врахуванні не тільки мовних особливостей, але й культурно-психологічної специфіки сприйняття реципієнта.

Література

1. Алимов В.В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации. М.: Едиториал УРСС, 2005. 160 с.
2. Комиссаров В.Н. Теоретические основы методики обучения переводу. М.: Рема, 1997. 112 с.

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ ВІДЧУТТІВ У МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ ТЕКСТІ: ІНТЕРСЕМІОТИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД (на матеріалі англійської та української мов)

Лук'янова Т. Г. (Харків)

Актуальність теми полягає у підвищенні інтересу до інтерсеміотичного перекладу, дослідження емоцій та відчуттів у таких сферах, як перекладознавство, психолінгвістика, мистецтво, соціальна робототехніка тощо. Завданням цієї роботи є аналіз дескрипцій дистантних, контактних та глибинних відчуттів представників англійської та української культур з метою виявити схожі та відмінні асоціації, викликані художніми ілюстраціями та кінофільмами у процесі конструювання значень.

Матеріалом дослідження обрано: 1) кінофільми світових режисерів; 2) архітектурні ілюстрації за авторством Федеріко Бабіні [2], які зображують споруди, що відсилають до цих кінофільмів та стилю режисерів; 3) дескрипції відчуттів англійських кінокритиків, викликаних переглядом кінофільмів; 4) дескрипції відчуттів, викликаних ілюстрацією у представників української культури (студенти), яким не було повідомлено назв кінострічок та імен режисерів, і які не мають професійних знань у сфері кіно. Дескрипції відчуттів українських студентів факультету іноземних мов отримані експериментальним шляхом.

У процесі дослідження розглядалися слухові, зорові, температурні, тактильні, смакові відчуття, відчуття запаху та дистанції. Згідно теорії Лізи Фельдман Барретт інтероцептивна активність у тілі людини створює цілий спектр базових відчуттів. Інтероцепція є витком відчуттів [1, с. 102]. Звуки, запахи, смаки, світло тощо передають мозку інформацію про навколишній світ; мозок порівнює цю інформацію з інформацією попереднього досвіду та знаходить найближчий відповідник сенсорному подразнику (звуку, запаху, смаку тощо), враховуючи конкретну ситуацію із звуковими, зоровими та іншими відчуттями, що її супроводжують. Такі передбачення (правильні чи неправильні) можуть прогнозувати сенсорні сигнали ззовні, пояснювати та корегувати їх [1, с. 106–111].

У результаті дослідження виявлено, що інформація, отримана через зоровий канал викликає схожі відчуття у суб'єктів експерименту, що і інформація, отримана через зорово-слуховий канал. Учасникам експерименту вдалося отримати відчуття запаху, смаку та дистанції, слухові, тактильні та температурні відчуття від перегляду ілюстрації, вербалізувати їх, спираючись на інтуїцію та асоціації. Нами було співставлено дескрипції двох груп та встановлено, що представники різних культур та професій конструюють схожі значення у процесі інтерпретації інтерсеміотичного перекладу текстів ілюстрацій з одного боку та мультимодального тексту фільмів – з іншого. Відмінність полягає у виборі мовних засобів, а також в умінні розрізняти свої відчуття.

Література

1. Фельдман Барретт Л. Як народжуються емоції. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2018. 480 с.
2. Federico Babina. URL: <https://federicobabina.com/> (Last accessed: 14.10.2020).

DYSTOPIAN WORLD OF M. ATWOOD IN THE ORIGINAL AND TRANSLATION: DIFFERENT VOICES – DIFFERENT STORIES

Tashchenko G. V. (Kharkiv)

Written in 1985, “The Handmaid’s Tale”, a dystopian novel by M. Atwood, has recently become a prominent cultural phenomenon both in the Canadian society where it originated and in those cultural environments where it was later introduced. As an object of translation, the novel represented a significant challenge from the cultural point of view due to the need to balance social perceptions of gender-related issues in the source and target cultures. However, “The Handmaid’s Tale” and “The Testaments”, its sequel released in 2019, are also unique in that they present extremely complicated, controversial literary images constructed using vivid imagery. The author artfully plays with the voices readers hear at each step. Sometimes all it

takes to change our judgment is to hear a different voice. This is the challenge the translator faces with Aunt Lydia whose image undergoes remarkable transformations from one novel to the other.

The reader first meets Aunt Lydia as an ardent believer of the new regime whose mission is to convince the Handmaids to submit to violence for the benefit of the state, moreover, to consider it a supreme honor. Lydia's image is mainly depicted through the eyes of the main heroine, Offred, for whom the head of the Red Center provoked nothing but anger and hatred. The reader of both the original and the translation sees Lydia torturing young women, distorting the Bible, taking charge of executions.

The aim of the dystopian literature is to inspire fear, to warn the society against the worst possible scenario the current trends may lead to. For this reason, the audience needs a character they will be able to empathize with, a person oppressed, deprived of any individuality or rights. Such a perspective allows the author to establish an emotional connection with her readers. Since the translator initially acts as a receiver of the original message she inevitably adopts Offred's perceptions. Reproducing the image of the main character, Olena Oxenych vividly describes cruelties of the totalitarian regime, Aunt Lydia being one of its institutors. However, it is the narrator who determines the story. "The Testaments" is told on the part of three women. Two of them are Offred's daughters. One grew up in Gilead, another one – in Canada. These young girls are the ones who contribute to the fall of Gilead, and it is Aunt Lydia who makes it possible. The third line of narration belongs to her. Having received her own voice, Lydia uses "The Ardua Hall Holograph" to tell how it all began.

In "The Handmaid's Tale" Aunt Lydia speaks with biblical quotes, closely rendered in translation. Both in the source and in the target text she sounds convinced of the blessings that Gilead brought ensuring women's safety, returning them to their original purposes. The image of Aunt Lydia depicted in "The Testaments" is radically different from what she appeared to others. Olena Oxenych who translated both novels into Ukrainian rather masterfully changed the perspective of the story showing another Aunt Lydia. The one who was tortured into submission, the one who remained strong enough to achieve a high post in the Gileadian

society. In a country where women were reduced to the status of objects, she became a public figure to be reckoned with. She witnessed all the crimes committed, supposedly, in the name of God and carefully recorded them.

Lydia considers her deal with Commander Judd a pact with the devil, the price she had to pay to survive and to ruin the corrupt regime from inside. If heard, her thoughts would have been considered a blasphemy. She perfected her art of manipulation in order to gain all the power she needed. Nevertheless, she is well aware of her own crimes. Lydia's writing abounds in bitter irony, mockery of her own might. Such irony associated with numerous epithets, metaphors, rhetorical figures, word-play creates an unmatched image of a woman who nurtures no illusions, who is ready to give up her life if she succeeds in taking down Gilead. The translator meticulously renders every detail: Lydia's unrivaled command of her speech and behavior, her outer virtuousness and loyalty to the governing regime, her face, impossible to read. The target text fully reveals the contrast between a hateful, inhumane monster she seemed to be and an incredibly determined woman worth admiration. After all, her skillful manipulations had not been uncovered, until it was too late.

СТРАТЕГІЇ, ПРИЙОМИ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ

Фролова І.Є. (Харків)

У сучасних перекладацьких студіях утвердилося розуміння того, що до основних стратегій відтворення вихідного тексту цільовою мовою належать одомашнення та очуження.

Існує також ціла низка класифікацій способів перекладу та перекладацьких трансформацій, котрі мають різний ступінь деталізації. Термін «спосіб» часом замінюють синонімічним терміном «метод», який продуктивно використовується в англомовних перекладацьких студіях. Разом із тим, подекуди зустрічається також термін «прийом перекладу», але зміст цього терміну дотепер залишається не чітко

визначеним. Це відкриває можливість запропонувати трирівневу ієрархічну конструкцію – стратегія – прийом – спосіб перекладу.

Потреба у впровадженні такої конструкції обумовлена розумінням процесу перекладу як розумово-комунікативної діяльності, скерованої на досягнення глобальної мети – функціональної ідентичності тексту оригіналу та тексту перекладу.

У намаганні вирішити це нелегке завдання перекладач на кожному кроці своєї діяльності робить вибір на користь обрання однієї з двох стратегій, розуміючи при цьому як позитивні, так і негативні наслідки свого вибору. Мова йде про те, що застосування одомашнення дозволяє зробити текст перекладу зрозумілим і прозорим за змістом для адресата-представника цільової лінгвокультури, дозволити йому відчувати себе комфортно у знайомому світі, картина якого сформована в його свідомості. Але тоді не вдається зберегти культурно-мовний колорит вихідного тексту, а отже познайомити адресата перекладу зі світом іншої лінгвокультури. У випадку вибору на користь очуження перекладач навпаки успішно вирішує завдання знайомства адресата цільового тексту зі світом чужої лінгвокультури, але тут можлива втрата предметного та оцінно-ціннісного змісту позначуваного, що призводить до нерозуміння. Хоча у наш час глобалізації чимало брендів, торгових марок, назв торговельних мереж, їжі, страв, предметів одягу тощо відомі читачам в усьому світі, залишається ще немало реалій, переклад котрих за допомогою стратегії очуження не буде адекватним.

У зв'язку із цим, перекладач знову стикається з вибором того, якою мірою варто застосовувати ту чи іншу перекладацьку стратегію. Систему варіантів такого вибору доречно розглядати як сукупність прийомів перекладу. Зазначена сукупність у цьому випадку буде охоплювати прийоми повного (радикального) або помірною (часткового) одомашнення чи очуження.

Повне одомашнення матиме місце, коли, наприклад, такі реалії тексту оригіналу, як назви страв чи музичних інструментів будуть замінені у тексті перекладу аналогічними, властивими лінгвокультурі цільового тексту за допомогою контекстуальної заміни або використання функціонального аналогу.

Помірне одомашнення кореспондує з описовим перекладом або семантичним розвитком, у цьому випадку елементи іншої культури позначаються мовними одиницями власної лінгвокультури.

Повне очуження співвіднесено з такими способами, як нульовий переклад, транскодування, подекуди калькування. Використання перших двох способів може бути вдалим, коли певні культурно-марковані об'єкти, події тощо вже стали відомими представникам інших лінгвокультур. Це стосується і окремих випадків калькування (наприклад, «Білий Дім»), але не всіх (калькований відповідник «священническая нора» у російськомовному перекладі роману А.Крісті, наприклад, залишає читача цільового тексту без розуміння того, для чого призначене це приміщення та чому воно взагалі з'явилося в старих приватних англійських будинках [1]).

Помірне очуження спирається на застосування тих самих способів, але разом із компенсацією, покликаною запобігти можливим втратам змісту. Це досягається додаванням або здійснюється за рахунок приміток чи виносок.

Слід зазначити, що поряд із згаданими двома основними стратегіями, перекладознавці нерідко вказують на наявність ще однієї – нейтральної. Це обґрунтовується наявністю в більшості культур знання і уявлення про певні базові для людини речі та мовних одиниць на їхнє позначення. Але і тут можливе залучення одомашнюваних або очужувальних прийомів, розгляд яких є перспективним для подальших студій.

Література

1. Фролова І. Є., Бугай К. Чинники перекладу реалій у художніх творах детективного жанру. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Іноземна філологія»*. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2019. Вип. 1(51). С. 40–45.

3. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ДИСКУРСИВНО-ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА П'ЄСИ ЕРІКА-ЕММАНЮЕЛЯ ШМІТТА «РОЗПУСНИК»

Васильєва О.С. (Харків)

Відомий французький письменник Ерік-Емманюель Шмітт здобув світове визнання завдяки своїм філософським прозовим творам, але слід звернути особливу увагу на його драматичну спадщину, яка ще й досі не отримала належного прочитання. Його драматичним творам притаманні всі риси п'єси – складається з певної кількості сцен, має певний наскрізний конфлікт, наявність головної та другорядних дійових осіб (автор наділяє їх позитивними та негативними рисами і вони протидіють головній дійовій особі чи взаємодіють з нею), наявність реквізитів (загалом у п'єсах декорація залишається незмінною під час усієї дії) та наразі майже всі п'єси драматурга були театралізовані. Шмітт є автором, для якого важливим у творчості є не лише новаторство, а й наслідування певних класичних канонів, певна стилізація під класичний твір. Так, його сучасна п'єса «Розпусник», була написана з дотриманням правил трьох єдностей: часу, місця, дії. Усі події зосереджені в єдиному місці – у домі головної дійової особи п'єси; дія триває одну добу та охоплює єдиний драматичний конфлікт.

П'єса «Розпусник» є яскравим прикладом таланту автора гармонійно поєднувати різні дискурси (філософський, біографічний). Головною дійовою особою у цьому драматичному творі виступає Дені Дідро, відомий філософ доби Просвітництва, творчість якого вагомо вплинула на Шмітта під час написання автором дисертації на тему «Дідро та метафізика». Тут ми можемо говорити про таке жанрове утворення, як художня біографія. Сучасна художня біографія, за визначенням Андре Моруа, – це історія еволюції людської душі, форма біографії – не наукове дослідження, а витвір майстра слова, який, спираючись на наукові методи, відтворює життя, в цілому підкоряючись законам мистецтва [2, с. 127]. Відповідно Олександр Галич дає таке визначення поняттю художньої біографії: «Художня біографія – це специфічне

міжродове жанрове утворення. Однією з найважливіших її жанрових рис є творче змалювання життєвого шляху конкретно-історичної особи, реалізоване на основі справжніх документів і подій свого часу з глибоким зануренням письменника в її духовність і внутрішній світ, соціальну та психологічну природу історичних діянь. Такий творчий підхід до документально-біографічної оповіді може й повинен здійснюватися в органічній єдності принципів наукового дослідження й художнього домислу, виходячи з об'єктивної логіки досліджених фактів і подій біографії героя» [1, с. 8]. Драматург обирає існуючого в реальному житті персонажа, робить певну селекцію біографічних факторів (наявність дружини та доньки, написання «Енциклопедії») та додає елемент власного вимислу, адже ми не маємо документального підтвердження описаним автором подій, які розгорталися в маєтку Дідро, тому говоримо про свідому фантазію автора. Шмітт розкриває перед читачем персонажа з відомим ім'ям, з творчістю якого можна ознайомитись з певних наукових джерел, але психологічну характеристику якого важко вивчити. Це дає змогу драматургу запропонувати свою версію психологічного портрету Дідро: розпусника, який полюбляє жінок і зраджує дружині та, через образ якого, автор прагне показати комічну, майже фарсову тему спокушання. За сюжетом, перед Дідро стоїть мета – написати для енциклопедії статтю про мораль, але йому не до моралі, адже він знаходиться в оточенні прекрасних жінок, перед якими він не може встояти. Перед читачем постає питання – співчувати філософу чи, навпаки, висміяти його поведінку.

Загалом драматичні твори Е.-Е. Шмітта вирізняються своєю різноманітністю образів та гострих наскрізних тем, які не залишають байдужим сучасних читачів та театральних діячів.

Література

1. Галич О. А., Дацюк О. О., Мороз Л. В. Художня біографія: проблеми теорії та історії. Рівне, 1999. 94 с. Моруа А. О биографии как художественном произведении. Писатели Франции о литературе. М.: Прогресс. 1978. С. 121–134.

**ПАМ'ЯТЬ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ДИСКУРСІ ФРАНЦУЗЬКОГО
АВТОБІОГРАФІЧНОГО РОМАНУ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Парамонов Б.І. (Харків)

Поняття «пам'ять» та «ідентичність» відіграють важливе значення при дослідженні творчості письменників, адже кожна місцевість (країна), з власною історією, культурою, соціумом – пам'яттю, залишає свій слід у свідомості кожного і впливає на подальший розвиток особистості, так само, як і ідентичність – усвідомлення людиною власної приналежності до різноманітних економічних, національних, професійних, мовних, політичних, соціальних, релігійних, расових і інших груп, спільнот.

Поняття «пам'ять» та «ідентичність» є одними з основних при створенні автобіографічної романістики, бо автобіографічні романи – це твори, в яких головним персонажем виступає сам автор, а сюжетом є події з його життя. XX століття для Франції ознаменувалося такими подіями, як швидка індустріалізація промисловості, Перша світова війна, Світова економічна криза 1929-1941 (найгостріший період з 1929 по 1933), Друга світова війна, крах Французької колоніальної імперії і кінець колоніалізму, студентські демонстрації травня-червня 1968 року – які не могли не залишити відбиток в житті письменників. Аби простежити та отримати чітку картину, наскільки вир вищевказаних подій вплинув на творчість авторів, потрібно розглядати автобіографічні романи як кінця ХХ століття, так і початку ХХІ століття.

Перш за все, треба розуміти, що проблема формування історичної пам'яті у різних поколінь багатогранна, і впливають на неї багато чинників. Це дуже складний процес, що включає як соціальні та економічні умови, ідеологію і освіту, так і загальне ставлення до історії своєї країни.

Концепт «пам'яті» інтерпретується по-різному: вона може слугувати в якості інструменту збереження та передачі минулого в час втрати традиції, як індивідуальна, колективна або соціальна пам'ять про минуле та, нарешті, просто як синонім історичної свідомості. Пам'ять – поняття колективне.

Одні вчені вважають, що національна ідентичність тісно пов'язана з духом того чи іншого народу, його походженням, формується і змінюється разом з народом. Такий підхід називається Примордіалістський (лат. Primordialis – початковий, природжений). Інший, конструктивістський підхід, виходить з «плинності» і «множинності» ідентичностей, можливості конструювати і змінювати ідентичності так, як це необхідно тим чи іншим суб'єктам.

Автобіографічний роман – це форма роману з використанням методів автофікції, або злиття автобіографічних та вигаданих елементів. Ця літературна техніка відрізняється від автобіографії або мемуарів умовою видумки. Оскільки автобіографічний роман частково є вигадкою, автор не просить читача очікувати, що текст виконає «автобіографічний пакт». Назви та місця часто змінюються, а події відтворюються таким чином, щоб зробити їх більш драматичними, але історія все ще дуже нагадує життя автора. Поки переказуються події з життя автора – немає точної правди. Події можуть бути перебільшеними або зміненими для мистецьких чи тематичних цілей.

Романи, що зображують оточення та / або ситуації, з якими знайомий автор, не обов'язково є автобіографічними. Як і ті романи, які включають аспекти, взяті з життя автора, як незначні деталі сюжету. Щоб вважатись автобіографічним, в романі, за більшою мірою, мусить бути головний герой, модельований за автором, і центральна сюжетна лінія, яка відображає події в його житті.

КОМПОЗИЦИЯ КЛАССИЧЕСКИХ КИТАЙСКИХ РАССКАЗОВ

(на материале рассказов Юй Да-фу и Ся Цзя)

Пихтовникова Л.С., Мотрохов А.И. (Харьков)

Китайские классические рассказы разных авторов имеют ряд общих черт формального и содержательного построения, а также отличия, связанные с идиостилем авторов. Это позволяет проводить их сравнительный анализ, исходя из наиболее универсальной и продуктивной лингвостилистической концепции композиции

художественного текста (Э.Г. Ризель), в которой учитывается три уровня композиции и их системная связь. Этими уровнями являются: 1. Внешнее членение текста на архитектурные единицы: абзац, раздел, глава, строфа, сцена, акт – формальный уровень. 2. Авторская манера изображения: типовые комбинации речевых форм, создающие динамическое или статическое описание, авторский комментарий, диалог, монолог: формально-содержательный уровень. 3. Идеино-тематическая организация текста – развитие действий, сюжетные линии, мотивы, описание характеристик объектов, описание идей, эмоций – содержательный уровень композиции.

Структура композиции дополнена еще одним уровнем – ассоциативно-образным или концептуальным. Этот высший уровень композиции, вбирая в себя информацию предыдущих уровней, создает коды концепта либо цельного художественного образа и в конечном итоге – их самих (Пихтовникова Л.С.).

Сравним особенности композиции бытового рассказа Юй Да-фу 春风沉醉的晚上 (Весенние ночи) и фантастического рассказа Ся Цзя 百鬼夜行街 (Улица Призраков) [1; 2; 3; 4; 5; 6]. В обоих рассказах изложение идет от лица главного персонажа, но в первом – эпически излагается давно пережитое печальное, а во втором – текущие события глазами 10-летнего ребенка. События наполнены любовью к нему окружающих призраков, печалью одиночества без живых людей, неопределенностью его происхождения и трагическим финалом. Второй рассказ более динамичен.

Формальное членение текста является оптимальным для восприятия текстовой информации, обеспечивает переходы и связь между блоками информации. Но при этом формальным членением рассказа «Улица Призраков» на главы являются сезоны года. Такое членение можно понять, учитывая, что у народов Дальнего Востока, особенно китайцев, события и их сюжетные линии значительно больше привязаны к сезонам, чем в Европе. Стереотипы этих народов предписывают сезонные ритуалы поведения; в литературе это выражено неявно, имплицитно. Однако колорит сезона года создает художественный фон повествования. Кроме того события, мысли, настроения

персонажей в рассказе часто связаны с маркерами, обозначающими сезон или его признаки.

Формально-содержательный уровень композиции обоих рассказов представлен характерными для эпического изложения композиционно-речевыми формами (КРФ) «сообщение», «описание», «рассуждение». Но в первом рассказе преобладает КРФ «рассуждение» (т.к. событий мало), а во втором – равномерно встречаются все типы КРФ. В текстах этих рассказов встречается также архитектурно-речевая форма «диалог», служащая индикатором смены настроений персонажей и большей динамичности.

Перспективой дальнейших исследований является более детальное изучение особенностей содержательного, а также ассоциативно-образного уровней рассказов в сопоставительном аспекте.

Литература

1. Пихтовникова Л.С., Мотрохов А.И. Композиция и стиль фантастического рассказа Ся Цзя 百鬼夜行街 («Улица Призраков») Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2019. №89. С. 24-29.
2. Пихтовникова Л.С., Мотрохов А.И. Композиция и стиль рассказа Юй Да-фу 春风沉醉的晚上 («Весенние ночи»). Нова філологія: Збірник наукових праць. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. № 70. С. 145–149.
3. Ся Цзя. Улица Призраков. Сборник «Странствие трех царей». Х.: Клуб семейного досуга, 2016. 480 с.
4. Юй Да-фу. Весенние ночи. Сборник рассказов. М: Художественная литература, 1972. 207 с.
5. 郁达夫. 春风沉醉的晚上 / 郁达夫 // 达夫作品集-- 春风沉醉的晚上 [Электронный ресурс] / 郁达夫. URL: www.artsdome.com/books/ydf/008.htm.
6. 郁达夫. 春风沉醉的晚上 / 郁达夫 // 达夫作品集-- 春风沉醉的晚上 [Электронный ресурс] / 郁达夫. URL: www.artsdome.com/books/ydf/008.htm.

ГУСТАТИВИ ЯК МАРКЕРИ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ «NI ÈVE, NI ADAM» АМЕЛІ НОТОМБ

Черкашина Т. Ю. (Харків)

Амелі Нотомб відома сучасна бельгійська франкомовна письменниця, яка час од часу белетризує власне життя у своїй романістиці. І щоразу предметом автобіографічних рефлексій стає пошук власної ідентичності – національної, культурної, гендерної, соціальної, мовної. Багато в чому це було зумовлене тим, що із самого народження бельгійська (європейська) за походженням дівчина тривалий час перебувала в інонаціональному (передусім азійському) середовищі. Відтак з перших років життя вона одночасно засвоювала європейські (бельгійські) та азійські (здебільшого японські) культурні традиції.

Ця амбівалентність її ества знаходить постійне відтворення в її автобіографічному романістичному гіпертексті, у тому числі і в романі «Ni Ève, ni Adam» (2007), в якому письменниця художньо відтворює, а певним чином і міфологізує, історію свого юнацького кохання з японським хлопцем Рінрі в часи її роботи на велику японську корпорацію (цей епізод її життя белетризовано чи не в найвідомішому романі письменниці «Stupeur et tremblement»).

Роман «Ni Ève, ni Adam» уже із самої назви орієнтує на зіткненні в площині тексту двох начал – жіночого і чоловічого. Надалі з перших сторінок тексту до цієї дихотомії додається «західне» – «східне», «бельгійське» – «японське».

Важливим складником поетики роману стають густативи, які увиразнюють ці дихотомії. Густативи роману стають джерелом спогадів головної героїні юної бельгійської дівчини Амелі (які перші п'ять років свого життя провела в Японії, де її батько-дипломат на той час виконував консульські обов'язки).

Смакові спогади викликають «ефект мадленок Пруста» зі стійкими відсиленнями до приємних згадок, пов'язаних з ранніми безжурними роками дитинства.

Тим самим, актуалізується персональна гастрономічна пам'ять як складник культурної пам'яті.

3. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА ПЕРЕКЛАДУ

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕТОДАМИ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Байбекова Л.О. (Харків)

На сьогоднішній день, сучасна вища освіта України спрямована насамперед на формування всебічно розвиненої особистості майбутнього фахівця, його креативності, здатності до ефективного здійснення професійної діяльності після закінчення закладу вищої освіти. У зв'язку з цим, модернізувати професійну підготовку майбутніх філологів у контексті навчально-виховного процесу на факультеті іноземних мов пропонуємо за допомогою застосування активного навчання.

На відміну від традиційного, активне навчання відрізняється створенням і активізацією особливих умов для переходу до розвиваючих, проблемних, дослідницьких, пошукових, на відміну від регламентованих, алгоритмізованих, програмованих форм і методів організації навчально-виховного процесу, що сприяє підвищенню рівня мотивації, зацікавленості та творчості, як під час професійної підготовки у закладах вищої освіти, так і безпосередньо, під час здійснення професійних обов'язків під час майбутньої трудової діяльності. До найрозповсюдженіших методів активного навчання відносимо такі, як: метод проектів, рольових та ділових ігор, проблемних лекцій тощо.

Щодо застосування активного навчання на факультеті іноземних мов, можна навести такий приклад. Студентам надається речення: «Вона читає книгу» і їхньою задачею є переклад цього речення. Насправді, однозначної вірної відповіді не існує, адже в залежності від контексту, або додавання певних обставин часу – часові форми можуть бути різні: «*She reads a/the book every evening*», «*She is reading a/the book at the moment*», «*She has been reading a/the book for an hour*». Таким чином, відбувається групове обговорення наведених студентами відповідей і конкретних ситуацій (контексту і умов) у яких вживається та чи інша часова форма певного дієслова.

Застосування активних методів навчання характеризується:

- цілеспрямованою активізацією мислення студентів, застосуванням креативності під час вирішення поставлених практичних задач та завдань;
- самостійністю студентів під час творчого розроблення рішень;
- підвищенням вмотивованості та участі студентів у вирішенні певних проблем;
- інтерактивністю – взаємодією суб'єктів навчальної діяльності, тобто обміном думками щодо розв'язання поставленої задачі.

Так, на наше глибоке переконання, активне навчання формує у студентів досвід пошуку шляхів вирішення певних задач та здатність самостійно приймати рішення і працювати у команді.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Деркач Є.О., Правнік Ю.О (Харків)

Освіта є соціальним інститутом, який відповідає потребам суспільства, та є край важливою складовою у контексті сучасних світових подій та соціальних змін. Швидка глобалізація світу очікує миттєвої реакції не тільки від економічної, соціальної та політичної галузей, але й від освітньої системи, яка, відповідно, повинна бути найгнучкішою. Саме від реакції освітньої системи залежить наскільки швидко та успішно впорається внутрішній соціально економічний рух країни з досить непередбаченими подіями, які тісно пов'язані з появою інноваційних шляхів розвитку [1].

Впровадження онлайн-навчання під впливом сучасних реалій глобалізації світу з використанням інноваційних технологій, спрямоване на еволюцію у практично всіх аспектах освітньої системи. Основним пріоритетом у цьому форматі є фокусування у процесі розвитку компетенцій, здібностей та навичок студента на розвиток та актуалізацію автономії, самоефективності, самооцінки, залученості та продуктивності

навчання [2]. Треба визначити, що онлайн навчання призводить до системних змін, які радикально трансформують структуру, формат і методи навчання. Виникають суттєві зміни у самому процесі навчання шляхом коригування та модернізування прийомів та методів викладання матеріалу з метою досягнення оптимізації використання часу та підвищення рівня результатів стандартів освіти. Модифікація процесу дозволяє використовувати найбільш продуктивні методичні інструменти із застосуванням новітніх комп'ютерних технологій, що значно підвищує якість навчання.

Перехід до онлайн-навчання має трансформаційний характер, та спрямований на зміну якісних або кількісних факторів результатів навчання: розвиває важливі компетенції, має ефект на розкриття потенціалу, завдяки поліпшенню параметрів навчання, таких як результати тестів, обсяг засвоєної інформації, кількість ефективних навичок або компетенцій, вартість та ефективність часу.

Треба відмітити, що онлайн-навчання можна оцінити за новизною, оригінальністю та потенційним ефектом, але достатньо важко дуже швидко визначити короткострокові та довгострокові витрати та наслідки, якісні або кількісні його переваги. Важко також оцінити потенційну ефективність таких факторів, як продуктивність (кількісний показник ефективності навчання), тимчасова ефективність (часовий показник якості навчання) або економічна ефективність (коефіцієнт витрат на учня). Ще важче визначити Академічні показники навчального закладу, такі як, наприклад, продуктивність випускника, рівень працевлаштування, ефективність освіти у кар'єрному рості. Іншими словами, онлайн освіта, як інноваційна система, повинна бути перевірена на потенційну ефективність.

Згідно з дослідницьким проектом ЮНЕСКО з інноваційного навчання, впровадженому у декількох країнах, «ІКТ володіють великим потенціалом для підтримки інноваційної педагогіки, але вони не є «чарівним інгредієнтом» [3]. Безумовно, необхідно враховувати той факт, що інтеграція інноваційних технологій у вигляді онлайн навчання в освітній процес повинна демонструвати продуктивність педагогічного процесу, але це передбачає її обґрунтування на ефективній педагогічній

теорії [4]. Необхідно розвивати більш широкий погляд на всі аспекти освітнього процесу, а не зосереджуватися на вирішенні виключно технологічних питань.

Література

1. The Levin Institute. The State University of New York. URL: <http://www.globalization101.org/education/>
2. Serdyukov P. Does online education need a special pedagogy? *Journal of Computing and Information Technology*, Vol. 23 No. 1, 2015. С. 61-74. URL: <http://cit.srce.unizg.hr/index.php/>.
3. UNESCO “ITL – Innovative teaching and learning research: a global look at pedagogies for 21st century skills”. *ICT in Education, UNESCO, Bangkok, 2013*. URL: www.unescobkk.org/education/ict/online-resources/databases/ict-in-education-database/item/article/innovative-teaching-and-learning-itl-research-a-global-look-at-pedagogies-for-21st-century-skills/
4. Stokes P. “What online learning can teach us about higher education?” / Wildavsky, B., Kelly, A. and Carey, K. (Eds), *Reinventing Higher Education: The Promise of Innovation*. Harvard Education Press, Cambridge, MA. 2012. p. 197-224.
5. Danaher, Patrick. Globalisation and open and distance learning: possibilities and problems for nomadic and traveller education. *Research Gate*, 2001. URL: https://www.researchgate.net/publication/228400085_Globalisation_and_open_and_distance_learning_possibilities_and_problems_for_nomadic_and_traveller_education

РОЗУМОВІ КАРТИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОНОЛОГОВОГО МОВЛЕННЯ

Житницька А.А., Ковінько К.В. (Харків)

У даний час вимоги до володіння іноземної мови орієнтуються в першу чергу на потреби реальної комунікації. Тому на перше місце виходить вміння володіти усним мовленням. Усне мовлення є як метою, так і засобом вивчення мови. Безумовно, володіння усним мовленням забезпечує можливість реальної комунікації. Людина, що володіє усним мовленням є більш впевненою в собі при вивченні мови. Більш того володіння усним мовленням допомагає розвивати інші аспекти мовної діяльності.

Як відомо, усне мовлення і в реальних умовах, і в навчанні існує в двох формах: монологовій та діалоговій. Більш природною вважається діалогова форма, оскільки реальна комунікація виникає при обміні інформацією між двома людьми. Разом з тим не можна ігнорувати монолог як форму не лише передачі інформації, а також способу формування і формулювання думки. Оскільки комунікативне висловлювання вибудовується в контексті певної ситуації і вимагає від мовця внутрішньої логіки побудови і розвитку думки. Невипадково певні завдання деяких міжнародних іспитів спрямовані на здійснення монологу. Досвід підготовки та аналізу монологів на іноземній мові показує, що студенти не мають навичок побудови грамотної і логічнопобудованої мови, вважаючи за краще замінювати власні логічні побудови завченими «топіками», а при забуванні окремих фрагментів, не відразу можуть переключитися на наступні пункти свого плану, довго і болісно згадуючи послідовність викладу тексту.

На нашу думку саме побудова «mind maps» – розумових карт, карт розуму або інтелект карт, найефективнішим чином допомагають розвивати монологічне мовлення.

Розумові карти – це графічне вираження процесів багатовимірного мислення і тому є найбільш природним способом мислення людського мозку. Це потужний візуальний метод, що надає універсальний ключ до розкриття потенціалу, наявного в мозку кожного.

Розумові карти допомагають нам зрозуміти різницю між здатністю до зберігання обсягу інформації, яка може бути відображена в пам'яті і ефективністю зберігання інформації, для чого цей метод і призначений. Ефективне зберігання інформації означає її засвоєння і розуміння. І чим більше інформації засвоюється, таким чином, тим сильніше стають пам'ять, мислення і інтелект.

Кarti Розуму є кроком вперед на шляху від одновимірного лінійного логічного мислення, крізь латеральне (двовірне) мислення до багатовимірного, не обмежуваного мислення.

Цілі створення карт можуть бути самі різні: запам'ятовування складного матеріалу, передача інформації, з'ясування для себе якогось питання. Карти Розуму можна використовувати у великій кількості різноманітних ситуацій: у професійній діяльності, в навчанні, для індивідуального планування тощо.

Існують певні правила створення розумових карт. Основна ідея, проблема або слово розташовується в центрі. Для зображення центральної ідеї можна використовувати малюнки, картинки. Кожна головна гілка має свій колір. Для створення карт використовуються тільки кольорові олівці, маркери тощо. Основні галузі з'єднуються з центральною ідеєю, а гілки другого, третього та наступних порядків з'єднуються з головними гілками. Гілки повинні бути вигнутими, а не прямими (як гілки дерева). Над кожною лінією-гілкою пишеться тільки одне ключове слово. Для кращого запам'ятовування і засвоєння бажано використовувати малюнки, картинки, асоціації про кожне слово.

У нашому сучасному світі з великим потоком інформації, застосування розумових карт в навчанні студентів може дати величезні позитивні результати, оскільки вони вивчають як вибирати, структурувати і запам'ятовувати ключову інформацію, а також відтворювати її в подальшому. Розумові карти допомагають розвивати креативне і критичне мислення, пам'ять і увагу студентів.

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Котова А. В., Сердюк В.М., Беляєва О. Ю. (Харків)

Як зазначається у провідних державних нормативних документах у галузі вищої освіти, метою вищих навчальних закладів є забезпечення всебічного розвитку студентів, створення умов для розкриття їх творчих можливостей та проявлення індивідуальності. Адже сьогодні перед вищою школою гостро постає проблема

підготовки майбутніх спеціалістів, які мають бути не тільки досвідченими фахівцями, але і справжніми інтелектами, носіями загальнолюдських та національних цінностей.

На основі врахування різних точок зору науковців, ми можемо визначити ціннісну культуру студентів як сукупність ідей, речей, явищ, сенсів, які мають позитивну значущість для них, насамперед, у сфері духовного розвитку, духовного життя та духовної творчості. Рівень ціннісної культури студентів є невід'ємним показником їхньої вихованості й освіченості та не останньою мірою визначає рівень оволодіння окремою галуззю знань та результати діяльності майбутніх фахівців [1,с.182].

Н. Ткачова зазначає, що в навчальних закладах дотепер головна увага традиційно приділялася озброєнню молодих людей сукупністю певних знань, умінь та навичок з різних дисциплін. Але в сучасному житті, коли потік інформації весь час зростає, значна частина навчального матеріалу може втратити свою актуальність в перші ж роки після закінчення навчального закладу.

До того ж у нинішніх умовах значно зростає відповідальність людини за наслідки впливу власної діяльності на існуючу дійсність. Тому перед людством постає завдання відбору правильних світоглядних пріоритетів, які сприятимуть подоланню негативних наслідків технотронної революції, поверненню людської істоти зі становища „додатка до техніки”, в якій вона все більше перетворюється за останні десятиріччя, в позицію активного суб'єкта [2, с.4].

Вважаємо, що формуванню ціннісної культури студентів значно сприяють заняття з англійської мови. Протягом занять у рамках усної практики ми обговорюємо зі студентами теми, які сприяють формуванню таких цінностей як людяність, повага до інших, любов до ближнього, тощо. Досвід роботи засвідчив, що для того, щоб дискусія пройшла жваво та цікаво необхідно обирати теми, які є актуальними для студентів та надають їм можливість поміркувати над вибором, який час від часу має зробити людина. До таких тем можна віднести наступні: “What is success?”, “What are the symbols of wealth for you”, “Time and you”, тощо.

Під час такого виду роботи ми не тільки вдосконалюємо навички усного мовлення студентів, але й намагаємося прищепити їм правильні цінності: що багатство полягає не тільки у матеріальних благах, успіх вимірюється не стільки соціальним становищем особистості, але тим наскільки людина змогла знайти себе у житті, що більшість часу необхідно присвячувати не гаджетам, а близьким людям та саморозвитку.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 376 с. 2. Ткачова Н. О. Аксиологічний підхід до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі: Монографія. Луганськ, 2006. 300 с.

СКЛАДОВІ ПОРТРЕТУ «ВИКЛАДАЧА» ЗВО У ФОРМАТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Лешньова Н. О., Павлова Л. В. Сергеева О.А. (Харків)

У час глобальних викликів ми вважаємо доцільним розглянути складові портрету «викладача», що залишаються важливими у період трансформацій освітнього процесу в закладах вищої освіти і переходу освіти до сучасного дистанційного формату. Дистанційний формат освіти у ЗВО передбачає наявність всіх притаманних очному навчанню атрибутів, таких як групові дискусії, колективне обговорення матеріалу, живе спілкування, тощо. Дистанційний формат освіти є дієвим інструментом, який дозволяє індивідуалізувати навчання у ЗВО, розробити індивідуальні навчальні траєкторії, створити комфортні умови для отримання знань студентам із високою мотивацією. Організувати якісний процес навчання з використанням цифрових технологій, створити електронний навчальний контент, спілкуватися зі студентами на відстані, допомагати їм орієнтуватися в інформаційному потоці, надихати та мотивувати їх до навчання – це ті навички, якими тепер на додаток мають володіти викладачі ЗВО у час, коли

дистанційна освіта стає ефективним і невід'ємним інструментом організації освітнього процесу.

Серед незмінних характеристик сучасного викладача можна зазначити наступні: професіоналізм і знання свого предмету, вміння добре планувати заняття, аналізувати успіхи і недоліки, підбирати завдання, що можуть зацікавити певну аудиторію, організувати аудиторію на виконання поставлених завдань і втримувати увагу аудиторії протягом всього заняття [2, 3, 4].

Ми переконані, що творчий підхід до своєї роботи, реалізація власного бачення навчання є цінними рисами викладача ЗВО. Викладач має легко переходити в різні режими роботи з групою: збільшувати чи зменшувати певні компоненти заняття корелюючи увагу студентів, обирати різні організаційні моделі та стратегії, адаптуючи їх відповідно до можливостей, потреб і викликів аудиторії та надавати емоційну підтримку. Доцільно, як показує власний досвід, змінювати звичні формати занять, наприклад формат, коли викладач пояснює новий матеріал, а студенти потім його відтворюють після опрацювання домашнього завдання, можна змінити на такий, коли студенти самостійно ознайомлюються з новим навчальним матеріалом, після чого формулюють свої питання до нього. Обговорення цього матеріалу відбувається у групі під час онлайн-заняття. Спільну роботу за безпосередньої участі і студентів і викладача ми вважаємо більш продуктивною. Це урізноманітнює процес навчання, робить його інтерактивним, дозволяє оптимізувати час, якого завжди бракує на якісне засвоєння програми.

Такі характеристики як доброзичливість та вміння тактовно виправляти помилки студентів, не уражуючи їх почуттів, вважаються важливими рисами сучасного викладача. Тому важливим у роботі викладача, на нашу думку, є і його здатність вправно володіти навичками комунікації, що цілеспрямовано впливають на емоційну сферу студента. Бурлесон і Самтер виділяють такі навички як вміння впливати на «єго» суб'єкта (здатність змусити іншого підвищити свою самооцінку), вміння підтримати співрозмовника (здатність підтримати співрозмовника в стані депресії, прикрості або

тривоги), уміння залагоджувати конфліктні ситуації (здатність досягати рішень, які б задовольняли обидві сторони), уміння регулювати поведінку (здатність допомогти співрозмовникові побачити і виправити власні помилки) [1].

Викладач-професіонал – це людина, яка зазвичай має широкий світогляд та різнобічні інтереси і вміло демонструє їх. Крім того, вдале використання викладачем гумору та цікавих прикладів із різних галузей знань можуть допомогти розрядити емоційну напругу під час роботи з групою. Викладачеві не слід приховувати свою індивідуальність, студенту потрібно бачити в ньому не тільки викладача ЗВО, а й особистість. Якщо викладач проявляє свою особистість через певні оцінки та погляди і не соромиться показати свої слабкі сторони, він краще сприймається аудиторією.

Питання дисципліни стоїть у будь-якій аудиторії і вміння викладача контролювати поведінку студентів, водночас надихаючи їх на дослідження в певній галузі знань, також є важливими у форматі дистанційного навчання.

Якщо викладач дійсно насолоджується своєю роботою і прагне зробити заняття більш цікавими, аудиторія завжди відчуває це.

Література

1. Burlison B. Effects of cognitive complexity on the perceived importance of communication skills in friends. *Communication Research*. 1990. pp. 165-182.
2. Harmer J. *How to Teach English*. Pearson Education Limited. 2010. 288 p.
3. Petty G. *Teaching Today* (3rd ed). Neison Thornes. 2004. pp. 97-100.
4. Scrivener J. *Learning Teaching* (2nd ed). Macmillan. 2005. 144 p.

ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ І ДЕЯКІ ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Медвідь М. М., Мащенко С. Г. (Харків)

Комунікативний підхід у навчанні іноземних мов застосовується багатьма фахівцями і є, безумовно, ефективним і перспективним. Разом з цим, науковці виділяють

низку проблем: брак цілісності різних видів діяльності, відсутність дисципліни під час виконання творчих завдань в аудиторії, відсутність механізмів адаптації певних видів діяльності до рівня групи, лінеарність окремих видів діяльності, що не дає можливості студентам виразити себе різними способами або розширити арсенал способів вираження певної думки, відсутність у студентів навичок спілкування і неспроможність логічно вибудувати аргументи на захист власної думки.

На нашу думку, реалізація комунікативної спрямованості навчання досягається такими чинниками: структурованість і систематизація навчального матеріалу, створення ситуації успіху, використання технології залучення студентів для вивчення реальних ситуацій і вирішення реальних проблем.

Структурованість і систематичність навчального матеріалу досягається використанням інтегративного підходу. Дослідники вважають, що умовами, необхідними для забезпечення системності знань студентів, є наявність таких складових: структури навчальної дисципліни та вичленування її елементів, наукового змісту дисципліни та процесу засвоєння цього змісту. Основою розгортання навчального матеріалу з урахуванням цих складових є спирання наступних знань на попередні [2].

Алгоритм створення ситуації успіху передбачає зняття страху, авансування успішного результату, прихований інструктаж про способи і форми здійснення діяльності, мобілізацію активності, високу оцінку деталей [1].

Методом, який сприяє ефективному формуванню навичок і вмінь використання мовних форм для реальних комунікативних цілей, вважаємо технологію залучення студентів для вивчення реальних ситуацій і вирішення реальних проблем (task-based teaching). Такі завдання дають можливість застосовувати навчальний матеріал на практиці в ситуації, близькій до реальної і таким чином сприяють розвитку навичок і вмінь ефективно використовувати знайдену в мережі інформацію, формувати міжпредметні зв'язки, розвивають навички критичного мислення, роботи в команді, формують вокабуляр за певною темою.

Література

1. Белкин А. С. Ситуация успеха. Как ее создать. М.: Просвещение. 1991. 176 с.
2. Дольнікова Л. В., Цубова О. Л. Структурування змісту навчальних дисциплін як важлива передумова для підвищення якості підготовки фахівців. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/22879/1/55-379-382.pdf>.
3. Медвідь М. М., Мащенко С. Г. Розвиток комунікативної мовної компетенції як мета вивчення іноземної мови. *Проблеми та перспективи навчання іноземних мов у ЗВО: матеріали міжнародного науково-методичного семінару (Харків, 23 січня 2019 р.)*. Х.: ХНАДУ. 2019. С. 70-73.

CLIL ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Савченко Н.М. (Харків)

Сучасна українська вища школа постійно ставить перед собою нові завдання у сфері підготовки конкурентноспроможних фахівців. Відповідно до вимог сучасного професійного середовища, одним з таких завдань є підготовка кваліфікованої когорти молодих фахівців, які володіють навичками впевненого іншомовного спілкування у своїй професійній області. У зв'язку з цим з'являються нові освітні технології навчання іноземним мовам.

Однією з таких технологій є предметно-мовне інтегроване навчання CLIL (Content and Language Integrated Learning).

Термін CLIL був введений в науковий обіг групою експертів, що працюють під управлінням Європейської комісії, в 1994 р. CLIL визначався як двосторонній цілеспрямований освітній підхід, що передбачає вивчення предмету за допомогою іноземної мови та вивчення іноземної мови через предмет. CLIL також розглядався у якості зонтичного терміну для безлічі підходів, методів і програм, уніфікація яких, є компонентом навчання предметного змісту за допомогою одного або декількох додаткових мов [3].

На сьогоднішній день в Україні технологія CLIL використовується викладачами вищої школи в якості одного з методів формування комунікативної компетенції в процесі навчання іноземним мовам і немовним дисциплінам, що сприяє підготовці конкурентноспроможних фахівців в різних областях професійної діяльності [1].

В ході підготовки кадрів багато уваги приділяється практичним використанням CLIL технологій в навчальному процесі, застосування яких дозволяє розширити кругозір студентів до рівня швидкої адаптації щодо міжпредметних зв'язків по своїй спеціалізації. Також позитивним фактором є швидкість занурення в професію, а також підвищення мотиваційної складової вивчення непрофільюючого предмету.

Специфіка CLIL методики полягає в тому, що знання мови стає інструментом вивчення змісту предмета. При цьому увага акцентується як на змісті текстів, так і на необхідній предметній термінології. При цьому мова інтегрується в програму навчання, а необхідність занурення в мовне середовище для можливості обговорення тематичного матеріалу значно підвищує мотивацію використання мови в контексті досліджуваної теми [2, с. 360].

Необхідно також відзначити те, що робота над різними темами дозволяє вивчити специфічні терміни, визначені мовні конструкції, що сприяє поповненню словникового запасу студента предметною термінологією, готує його до подальшого вивчення і застосування отриманих знань та навичок [2, с. 361].

Таким чином, уміння спілкуватися іноземною мовою в професійному контексті стає, врешті-решт, пріоритетним. Крім того, студенти мають можливість краще пізнати і зрозуміти культуру мови, що вивчається, а також все це покликано швидко сформувати соціокультурну компетенцію.

Література

1. Батуріна Н. В. Використання прийомів, методів і моделей системи CLIL в процесі навчання англійській мові студентів бакалаврату. *Міжнар. науч.-дослідн. журн.* 2017. № 10 (64). Ч. 1. С. 9–13.
2. Юрасова О.С. CLIL технологія на уроках англійської мови.

Царськосільські читання. 2015. Т. 1. № XIX. С. 359–362. 3. Marsh D. Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory. University of Cordoba. URL: <https://helvia.uco.es/xmlui/bitstream/handle/10396/8689/2013000000658.pdf?sequence=1>.

АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Сапрунова О. Г. (Харків)

Вже не одно століття англійська мова залишається засобом міжкультурної комунікації у всьому світі, вивчення якої у XXI сторіччі прийняло глобальний характер. Так, за даними випуску «European Employment and Social Policy», 51% населення ЄС говорить англійською, яка є іноземною мовою для 38% населення [3].

У зв'язку з цим, відбулися значні зміни в освітній політиці України, зокрема на немовних факультетах у виші пріоритетним завданням стало вивчення англійської мови професійного спрямування та розвиток комунікативних здібностей майбутніх фахівців.

В першу чергу, такій підхід зумовлений: 1) професійними потребами у різних галузях економіки країни; 2) можливістю читати художню та наукову літературу; 3) приймати участь у студентських конференціях; 4) здавати ЗНО; 5) знаходити потрібну інформацією в мережі Інтернету 6) туризм та ділові контакти.

Слід зауважити, що під сучасним комунікативним простором розуміється сукупність зв'язків між окремими людьми, соціумами, країнами, державами, континентами, що характеризується глобалізацією, яка починається із світової економіки і завершується сферою культури [2, с.117].

Треба враховувати основну функцію мови – інструментальну. Саме вона зумовлює підвищене зацікавлення у вивченні англійської. Таким чином, сучасна комунікативно-мовна свідомість є результатом мовно-комунікативної культури, яку формують мови, що використовуються тим або іншим людським суспільством у різних сферах спілкування [там само, с.119].

Значна інтенсифікація досліджень мови на предмет її комунікативної технологічності зумовлена зростанням кількості соціальних замовників цієї продукції, серед яких іміджмейкери, спічрайтери, менеджери паблік рілейшнз, прес-секретарі, спінлікари, перекладачі, психотерапевти та психоаналітики, рекламисти, професійні політики [там само, с.117].

Слід зазначити, що спонтанна комунікація англійською мовою студентів немовних факультетів українських вишів характеризується, насамперед, рядом помилок у граматиці: порушенням порядку слів у реченні; помилкове вживання необхідних артиклів (a/an, the), оскільки в українській мові артикль відсутній; проблеми з граматичними часами; плутанина при узгодженні часів у реченні; використання невідповідних прийменників.

На думку дослідника О.О. Гончарової, щоб збільшити ефективність спілкування англійською мовою під час спонтанної комунікації, потрібно бути особливо уважним до свого співрозмовника, звертати увагу не лише на його вербальні висловлювання, а й пам'ятати про вплив, який має культура таких англомовних країн як Англія, Америка чи Австралія на його манеру спілкування [1, с. 89].

Отже, сьогодні іноземна мова, в першу чергу, є засобом міжкультурної комунікації. У цьому сенсі необхідно створювати умови для стимулювання прагнення сьогоднішніми студентами оволодіти англійською мовою як засобом професійного спілкування досконало.

Література

1. Гончарова О.О. Czenglish у сучасному комунікативному просторі. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. 2008. №2. С. 85-90. 2. Сідельніков В.П., Сушинська І.М. Деякі особливості сучасного комунікативного простору. *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 49. Т.1. С. 117-120. 3. European Employment and Social Policy. *Special Eurobarometer, European Commission* URL: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs261_en.pdf (Last accessed: 01.12.2020).

ВИКОРИСТАННЯ КОГНІТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ПРИ НАВЧАННІ УСНОГО МОВЛЕННЯ

Свердлова І. О., Тимонін А. М. (Харків)

Оптимізація навчання говоріння безпосередньо пов'язана з методичною організацією навчального процесу та урахуванням природної взаємодії видів мовленнєвої діяльності. Робота присвячена вивченню дидактичного потенціалу когнітивних технологій, які можуть бути використані в ході навчання усного мовлення

Згідно Програмних вимог, метою викладання іноземних мов є формування у студентів іншомовної комунікативної компетенції (ІКК), в структуру якої входять мовна компетенція (знання лексики, граматики, фонетики); мовленнєва компетенція (уміння здійснювати мовленнєву діяльність); соціокультурна компетенція (володіння фоновими знаннями), компенсаторна компетенція (уміння виходити з положення за наявності дефіциту мовних засобів); та учбово-пізнавальна компетенція (уміння учитися). Разом з тим, опитування учителів середньої школи та викладачів ЗВО дозволило зробити висновок про те, що в аудиторії учителі приділяють увагу переважно формуванню перших двох видів компетенцій. Обговорюючи соціокультурну, компенсаторну та учбово-пізнавальну компетенції, більшість опитуваних висловили необізнаність та вказували на дефіцит часу, який відводиться на навчання іноземних мов.

В нашій роботі ми зробили практичні кроки, які спрямовані на одночасне використання дидактичного потенціалу когнітивного та практичного аспектів навчання в ході формування навичок та вмінь іншомовного спілкування. За основу були взяті роботи А. Кроуфорда [1].

При організації матеріалу ми спробували імплементувати когнітивні технології в існуючі традиційні схеми навчання усного мовлення. У рамках такого підходу сформувалась модель, яка дозволила активізувати у студентів інтелектуальні процеси, що пов'язані з використанням раціональних прийомів опанування іноземної мови та

організацією комунікативної діяльності в ході спілкування. При цьому критичне мислення знаходилося у центрі навчального процесу.

Розроблені матеріали пройшли експериментальну перевірку на факультеті іноземних мов ХНУ. Студенти мали можливість не тільки самостійно конструювати знання, але й оцінювати валідність запропонованих прийомів. Опитування, яке було проведене в кінці експериментального дослідження, свідчило про те, що студентам сподобався навчальний простір, психологічний клімат, можливість самостійно моделювати висловлювання. Перспективу нашої роботи ми бачимо в подальшій розробці матеріалів для різних рівнів навчання та вікових груп.

Література

1. Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів. Київ, 2006. 217 с.

INDEPENDENT WORK IN A FOREIGN LANGUAGE AS A PREREQUISITE FOR FUTURE CIVIL SERVANTS' DEVELOPMENT

Shepel M. (Odessa)

The development of Ukraine as a democratic, modern and independent state, its integration to the European union, strengthening relationships with different countries claims new approaches to specialists' training in various fields. Our country demand experts who can speak a foreign language at the intermediate level and above. It is especially true for future public administration officials, i. e. civil servants. As their professional activity is connected with communicating with different types of people, conducting negotiations, writing business letters and responding them, making telephone calls. Teaching a foreign language during tutorials isn't enough to develop the future specialists' communicative skills. Thus, students' independent work is of great importance.

In pedagogical reference literature the students' independent work is regarded as different types of the students' individual and group learning activity which is implemented in class or

at home according to the teacher's tasks, under his/her supervision, but without his/her participation [2, p. 297].

Investigating the students' independent work in a foreign language scientists arrived at the following conclusions.

According to T. Kravchyna independent work is a student's learning activity to perform a lecturer's task, or self-desire, which is aimed at consolidating, expanding and deepening previously acquired knowledge, as well as new material assimilation [4, p. 242].

A. Kolesnyk and O. Manuyenkova put forward the following requirements for the students' independent work organization in a foreign language: their awareness of the tasks aim, knowledge procedures for their implementation, the ability to use teaching methods, the ability to use aids and create it during a task preparation, taking into account the relevant didactic conditions [3, p. 312 -313].

O. Vasylenko defines three types of independent work: reproductive, or copying (the student observes the lecturer's actions and copies them, he/she works in collaboration with the lecturer); cognitive-exploratory (the student is able to independently reproduce the technique learned in the work with the teacher, uses it in similar conditions); creative, heuristic (involves that the student is able to independently choose the material, determine the learning aims and the necessary apparatus)[1, p. 52].

Thus we define future civil servants' independent work in the foreign (English) language as an integral part of their communicative skills development, which in its turn influences their training as professionals.

Our practical experience in teaching English for specific purposes shows that independent work should be implemented both during tutorials and at home. During the tutorials the students work with professional texts, watch videos, listen to business conversations, act out dialogues, take part in role plays. The greatest attention is paid to extracurricular work as the future civil servants have to communicate orally and in written form both in Ukrainian and in a foreign language. Thus the students prepare reports, presentations, projects, TEDx talks, write business letters. The future civil servants defend their tasks in the classroom. In our

opinion it develops the future specialists' ability to public speaking. We think that abovementioned apparatus of independent work will help the future civil servants in their development as professionals.

References

1. Василенко О. В. Індивідуальний підхід у процесі організації самостійної роботи з іноземної мови. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2015. №2. С. 49 – 57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/profe_2015_2_6 (дата звернення: 7.11.2020).
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головка. Київ: Либідь, 1997. 383 с.
3. Колесник А. О., Мануєнкова О. О. Чинник самостійної роботи як один із основних етапів успішного навчання іноземної мови. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2014. № 1. С. 308-315. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2014_1_32 (дата звернення: 7.11.2020).
4. Кравчина Т. В. Удосконалення самостійної роботи студентів під час вивчення іноземної мови професійного спрямування. *Фізико-математична освіта*. 2018. №1. С. 241-245. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fmo_2018_1_47 (дата звернення: 7.11.2020)

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Язловицька О.В. (Харків)

На сучасному етапі розвитку суспільства вивчення іноземної мови стає основоположним у формуванні міжкультурної компетенції індивіда. Свідоме вміння спілкуватися іноземною мовою передбачає досягнення комунікативних цілей міжкультурної взаємодії. Комунікативний підхід до вивчення іноземної мови дозволяє змодельовати іншомовне комунікативне середовище задля накопичення навичок спілкування у різноманітних комунікативних ситуаціях. [3, с. 38]. Додання когнітивної

складової до вивчення іноземної мови дає можливість не тільки отримати лексико-граматичні знання, а також поширити власну іншомовну картину світу.

Когнітивно-комунікативний підхід «зумовлює реалізацію двох аспектів: врахування комунікативного напрямку та когнітивної складової міжкультурного спілкування» [4, с. 171]. Даний підхід до вивчення іноземної мови передбачає надбання студентами навичок систематизації інформації, її запам'ятовування та використання у подальших комунікативних ситуаціях, що формує фонові соціолінгвістичні знання іншомовної картини світу у цілому.

Залучення когнітивно-комунікативного підходу до занять з іноземної мови обумовлює використання допоміжних матеріалів. У рамках роботи можуть бути використані класичні твори авторів, написані мовою яка вивчається, що збагачує культурно-історичні знання учнів. Доцільним буде долучення до роботи різнопланових аудіо-візуальних ресурсів, зокрема ЗМІ, які містять інформаційну, пізнавальну, розважальну, когнітивну функції [1, с. 467, 2]. ЗМІ інформують щодо подій наукового, політичного, культурного життя, репрезентують сучасні погляди суспільства на історичні події, етичні та естетичні соціальні норми. Робота з допоміжними матеріалами підвищує мотивацію студентів та поширює культурно-освітній простір. До матеріалів ЗМІ відносимо візуальні (періодичні видання), аудіо- та аудіо-візуальні (радіо-новини, документальні телепередачі тощо). Дані матеріали відповідають літературним лексико-граматичним нормам передачі інформації, що є важливою складовою у вивченні іноземної мови.

Формування іншомовної картини світу у студентів шляхом поєднання комунікативної та когнітивної складових вивчення іноземної мови сприяє накопичення навичок спілкування, формуванню бази соціолінгвістичних фонових знань, які стають у нагоді у певних комунікативних взаємодіях.

Література

1. Анхимова Р. В. Средства массовой информации как часть коммуникативной системы: понятие, функции и роль в обществе. *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований*. 2015. № 3. С. 464–468.
2. Боков М. Б. Коммуникативная функция СМИ. *Мониторинг*. 2009. №5. С. 31–52.
3. Степанова Т. Ю. Специфика применения коммуникативного подхода в обучении иностранным языкам. *Интеграция образования*. 2012. № 2. С. 37–41.
4. Ушакова Н. Л. Когнитивно-коммуникативный подход к формированию межкультурной компетенции. *Вестник Северного (Арктического) федерального университета. Серия: Гуманитарные и социальные науки*. 2009. №6. С. 171–174.

4. НОМО UNIVERSITATIS:

ФІЛОСОФІЯ І ОСОБИСТИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ДОСВІД

ЩОДО ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛКІВ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ В ОНЛАЙН-РЕЖИМІ

Безвесільна Н.Т., Дудка Л.А. (Харків)

Більшість студентів на запитання: «Без чого неможливо уявити твоє життя, навчання, спілкування з друзями, дозвілля?» відповіли б не задумуючись, що це - Інтернет. Та не тільки студенти, останнім часом люди майже всіх вікових категорій: діти, підлітки, молоді люди, особи старшого, поважного віку вже не можуть обійтись без нього. Наразі Інтернет – це дуже важлива складова нашого життя. Більше 500 мільйонів людей у ньому щодня працюють . В наш час, крім використання глобальної комп'ютерної системи – Інтернету, існує багато форм, засобів і способів спілкування, і чимала частина з них пов'язана з сучасними технічними можливостями.

Тому, якщо через карантин, заняття проходять у системі онлайн, здавалося б, знаходячись у комфортних умовах вдома чи деінде, студенти б мали відчувати втіху,

працюючи в онлайн-режимі, але саме студенти скаржаться, що вони хочуть навчатися у звичному для себе середовищі: в аудиторії, бачити свого викладача та однокурсників, чути та бачити живу реакцію викладача та своїх колег-студентів на свої відповіді, мати змогу ставити питання й одразу одержувати відповіді на них.

Викладачі також відчують великі незручності через відсутність прямого спілкування, можливості одразу побачити реакцію студентів на поданий матеріал.

Оцінки не можна вважати на 100 процентів реальними, бо трапляються такі випадки, коли студенти присилають домашні роботи - точні копії робіт своїх одногрупників. Тобто, якщо один з цих студентів зробив самостійно своє домашнє завдання і чесно заробив хорошу оцінку, то ще декілька просто його скопіювали і одержали свої оцінки, не доклавши жодних зусиль. Така ж ситуація складається і з контрольними роботами. Незважаючи на варіативність завдань, кмітливі але не дуже сумлінні студенти примудряються отримати допомогу від своїх більш успішних колег. За таких умов складно забезпечити дотримання студентами принципів академічної доброчесності.

Але через ситуацію, що склалася, навчальні заклади змушені запровадити повний перехід на дистанційну систему викладання, назад повороту немає. Це в першу чергу пов'язане з тим, що людство за останнє століття здійснило величезний стрибок у розвитку науки і техніки. Виникнення і розвиток цифрових і комп'ютерних технологій, а згодом масове поширення персональних комп'ютерів, відкрили новий вид взаємодії «людина-комп'ютер», а розвиток мережі Інтернет додало можливість комунікації "людина-комп'ютер-людина".

Слід зауважити, що Інтернет розвивається дуже стрімко. Так, на сьогоднішній день він має близько 25 мільйонів абонентів у більш ніж 160 країнах світу, причому щомісяця розмір Мережі збільшується на 7-10 відсотків. В Україні за дослідженнями на кінець 2019 року кількість інтернет-користувачів складала 23 мільйони. Майже все населення нашої держави віком до 35 років є інтернет-користувачами. Найактивнішими є українці віком від 15 до 24 років - серед них частка користувачів інтернетом становить 97%, люди

від 25 до 34 років - 96%, користувачів віком від 65 років - уже 29% (рік тому було лише 14%) [1].

Завдяки карантину ми дуже добре оцінили можливість роботи у Мережі зі студентами, хоча відсутність спілкування наживо дуже важлива, та ми можемо не втрачати дорогоцінний час, а просуватися уперед. Викладачі і студенти мають широкий вибір навчальних платформ, таких як Moodle, Zoom, Google Classroom тощо. Навчаючи студентів іноземної мови, можна запропонувати їм, крім звичних вже аудіо- та відеоматеріалів, блоги або сторінки у соціальних мережах.

Значення соціальних мереж дуже важливе. Соціальна мережа - явище насправді соціальне, тобто охоплює не просто дуже широку аудиторію жителів нашої планети, а часто є єдиним простором, в якому більшість людей можуть проводити спілкування і навіть самореалізовуватися.

Література

1. Економічна правда. URL: [www.epravda.com.ua>news>2019/10/11](http://www.epravda.com.ua/news/2019/10/11).

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

Безсонова Н.С., Радченко О.І. (Харків)

Дистанційна освіта є однією з найбільш сучасних та популярних форм навчання. Пропонуємо розглянути деякі позитивні та негативні аспекти викладання англійської мови під час роботи з дистанційним курсом, який був створений для студентів другого курсу заочного відділення факультету МЕВ та ТБ.

Навчання у дистанційному режимі – це насамперед самостійна робота студента, тому при створенні курсу треба викладати теоретичну базу максимально чітко і прозоро. Завдяки різноманітним можливостям платформи Moodle, існує безліч

варіантів для презентації навчального матеріалу у вигляді, що найкраще підходить для розуміння та запам'ятовування, а також мотивувати слухачів до використання найсучасніших інформаційних технологій.

По-перше, до переваг слід віднести те, що теоретичний матеріал, наприклад, граматичні правила, які студент повинен опанувати протягом семестру, є постійно у відкритому доступі курсу. Крім того, викладач надає можливість відпрацювати вивчений матеріал на базі різноманітних онлайн тестів, пропонуючи посилання на відповідні сайти.

По-друге, відкритість доступу до безкоштовних інтернет ресурсів дозволяє використовувати відеоматеріали під час вивчення лексичного матеріалу за темою. Окрім виконання вправ за підручником, ми пропонуємо роботу з подкастами у якості домашніх завдань, виконання різнорівневих завдань з подальшою перевіркою якості отриманих знань у вигляді тестів. Вважаємо доречною роботу з відеоматеріалом після вивчення певної теми, на етапі практичного застосування вивченого вокабуляра.

Безумовно, великою перевагою дистанційного курсу автори вважають інструментарій, який має викладач для проведення контролю знань студентів. Завдяки ресурсам платформи Moodle викладач здійснює якісний, поетапний контроль знань студентів.

Доволі сумнівною перевагою є той факт, що ні студент, ні викладач не обмежені часом виконання, маємо на увазі час доби. Але, звісно, існують часові ліміти для виконання певних блоків завдань, наприклад, один тиждень. З самого початку роботи з курсом студент ознайомлений з термінами контролю (домашні завдання, тести), таким чином, він чітко усвідомлює розклад навчання і може планувати свій час.

Щодо недоліків навчання у дистанційному режимі, треба виділити питання анонімності. Нажаль, на даному етапі, викладач не має ніяких інструментів для перевірки автентичності студента. Реальний рівень знань залишається таємницею доки не відбудуться онлайн заняття під час сесії.

На нашу думку, суттєвою вадою дистанційного вивчення іноземних мов залишається неможливість розвитку навичок усного спілкування, роботи у парі або групі, ведення переговорів, тощо.

Не можна не відзначити той факт, що складання будь-якого дистанційного курсу є більш складним, вимагає більше часу та детального опрацювання, у порівнянні з традиційним навчанням. Від укладача потребується певна «гнучкість»: група може бути значно більша, ніж звичайна; рівень підготовки студентів невідомий, від елементарного до вільного володіння мовою. Це стосується студентів, які навчаються в Україні, а мешкають у країнах, де англійська мова є другою.

Без сумніву, дистанційне навчання вже стало невід'ємною складовою системи освіти нашої країни та надає можливість отримати вищу освіту буквально не виходячи з дому.

АНН ГОЛОН: ОЧЕРК О НЕЗАБЫВАЕМОЙ ВСТРЕЧЕ

Дмитренко Ю. А. (Версаль, Франция)

В этой работе идет речь о литературной деятельности выдающейся французской писательницы Анн Голон и моем личном общении с этим уникальным человеком.

В 2014 г. Анн Голон организовала встречу со своими читателями в книжном магазине напротив своего дома в Версале. Мне повезло присутствовать среди других приглашенных. Анн Голон представила своих дочерей – Надин и Марину – очень приветливых женщин, которые подготовили презентацию книг своей мамы. Как правило, большая часть произведений Анн Голон – это историко-приключенческие романы: «Анжелика – маркиза ангелов», «Анжелика и Король» и др. Глубина раскрытия сюжета в этих чудесных книгах состоит в необычайно интересных сюжетах, но ценность этих шедевров связана с представлением исторических фактов, которые очень тщательно расписаны в романах. Анн Голон, таким образом, оказывается не только талантливой писательницей, но и историком, который достоверно описывал те или иные

исторические периоды и их события. Анн Голон настойчиво работала вместе со своим мужем, Сергеем Голубиновым, в Центральной библиотеке Версаля, в которой собраны уникальные книги по Всемирной истории. Именно в этой библиотеке на основе тщательно изученных исторических фактов рождались сюжеты книг об Анжелике. Авторы этих книг стали публиковаться под псевдонимами Анн и Серж Голон.

На этой встрече на протяжении двух часов я общалась с Анн Голон. Она была поражена моими знаниями о ее литературном наследии и особенно о периоде правления «Короля Солнца» – Людовика XIV. Анн Голон с интересом узнавала о событиях, которые происходили в этот период, в частности, в Версальском дворце, где король Людовик XIV проводил много времени. Мои рассказы заинтриговали писательницу, и она с удовольствием реагировала на мои комментарии, даже призналась, что о некоторых фактах, которые я привела, она услышала впервые. Небольшого роста, Анн Голон очень бурно выражала свой интерес ко мне, дала автографы мне, моей маме и тете.

Мои впечатления были и останутся навсегда об этом Человеке с большой буквы как о знатоке своего дела, выдающейся личности мирового уровня, но в то же время, такой простой, хорошей женщине, с любопытством слушающей других, по-детски, радостно реагирующей на их комментарии.

Следует отметить, что дочери Надин и Марина были и есть верными помощницами своей мамы: без их творческой помощи, сбора материалов для новых работ Анн Голон было бы очень тяжело.

Эта встреча была, в основном, посвящена опыту исторического «бэкграунда» книг об Анжелике. Анн Голон вместе с мужем работали в библиотеке Версаля, изучали материалы, посвященные историческим событиям XVII века. Анн Голон изучала материал, строила фабулу, а ее муж собирал исторические факты для новых книг. Это были исторические факты, связанные с Африкой, Америкой, Канадой, куда они ездили, чтобы собрать материал (тогда вышли романы «Анжелика в Новом Свете» и «Искушение Анжелики»), и конечно, с Францией (Анн Голон написала роман «Анжелика и французское королевство»).

14 июля 2017 г. Анн Голон скончалась в родном Версале на 96 году жизни. Ее дочь Надин, с которой у меня дружеские отношения, пригласила на встречу памяти мамы. Надин рассказывала о достоверности событий, описанных в романах. Анн и Серж Голон, которые всегда придерживались исторической канвы, изучали быт, одежду, архитектуру разных стран. Надин привела слова мамы: «Меня невероятно увлекают странствия в глубины истории. Я спускаюсь в них не из желания похвастаться знаниями, а чтобы оживить повествование и персонажей». А как родились романы об Анжелике? На этот вопрос одного из присутствующих в зале, Надин ответила: «Образ Анжелики мама «увидела», когда прогуливалась в доме, в Версале, с ручкой в руке. Ей явилась девочка, которая была близка к природе. Маме послышалось: «Маркиза ангелов». Вскоре они с отцом отправились в Версальскую библиотеку, где нашли старинные книги, которые помогли им воссоздать исторические факты XVII века в рамках романов об Анжелике. Действующих лиц подразделяли на исторических и вымышленных: их получилось больше тысячи. Но историческая линия сюжета брала верх, и тем самым романы не относились к разделу низкопробной литературы». Когда маме задавали вопрос: «Вы пишете уже более 60 лет, откуда берете силы на этот титанический труд?» На что мама отвечала: «Это грандиозный труд, но ведь Людовику XIV удалось возвести на болоте Версаль!»

Вечер прошел в очень теплой атмосфере. Многие из гостей делились своими воспоминаниями об этой прекрасной женщине и удивительной, талантливой писательнице.

ДЕЯКІ МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

Кібенко Л.М. (Харків)

Впровадження дистанційної освіти і дистанційного навчання (ДН) в закладах вищої освіти (ЗВО), під яким розуміють навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, є перспективним напрямком в сучасній освіті, що забезпечує інтерактивну взаємодію викладача і студентів на різних етапах навчання, а також самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі [1].

Швидкий розвиток високоякісних комунікаційних технологій в освітній галузі обумовив впровадження дистанційного навчання в ЗВО, за допомогою якого кожен студент може отримати певну кількість інформації та спеціальних знань.

Активне використання мультимедійних технологій також обумовлене адаптацією всього навчального процесу до вимог тих обставин, які склалися в освіті останнім часом.

Відомо, що мультимедійні технології вигідно поєднують в собі характеристики технічних аудіовізуальних засобів, які традиційно використовуються під час навчання іноземній мові і сприяють реалізації інтегрованого підходу до навчання іноземній мові.

Велика кількість закладів вищої освіти та інших освітніх центрів пропонують дистанційну освіту або дистанційне навчання (Е-навчання, Е-освіта), яку можна назвати відкритою освітою. Відкритість такої форми навчання полягає в загальнодоступності освітніх програм і методик незалежно від місцезнаходження навчального закладу і соціального статусу тих, що навчаються.

Наш заклад вищої освіти не є винятком в плані удосконалення методів організації навчального процесу та контролю знань з іноземної мови. На практичних заняттях з іноземної мови активно використовуються сучасні інформаційно-комп'ютерні технології (BigBlueButtonBN, Moodle Zoom, Skype etc.).

Методики, які застосовані для організації дистанційного навчання, передбачають навчання всім видам мовленнєвої діяльності за допомогою засобів віртуального

інформаційного середовища Moodle і, таким чином, уможливають формування у студентів іншомовної компетентності.

З метою успішного використання ДН викладачами кафедри підготовлений комплекс індивідуальних завдань з відповідної дисципліни, тести, програми та плани навчання і контролю знань.

Організація навчального процесу за допомогою технології Moodle або Zoom дозволяє викладачам і студентам обмінюватися файлами, здійснювати індивідуальну комунікацію і мати зворотній зв'язок. При цьому викладач має можливість встановлювати часові обмеження щодо роботи з навчальним матеріалом, тестами та перевірку їх виконання. Студенти, в свою чергу, мають доступ до навчальних ресурсів, які подані у Moodle.

Завдяки застосуванню різних інструментів Moodle (інформаційні, навчально-діяльнісні, комунікативні, контролюючі й адміністративні) викладачі кафедри мають можливість створювати власні електронні навчальні курси з відповідної дисципліни.

Під час дистанційного навчання студенти мають можливість самостійно отримувати необхідні знання, користуючись інформаційними ресурсами та сучасними інформаційними технологіями, які представлені в формі бази даних і знань, до яких належать також і мультимедіа.

Електронні бібліотеки, підручники та методичні посібники – все це разом створює унікальне середовище навчання, яке доступне широкій аудиторії.

Сучасні інформаційно-комп'ютерні технології є невід'ємною складовою будь-якого навчального процесу з іноземної мови, оскільки значно підвищують якість знань та вмінь завдяки застосуванню інформаційних комп'ютерних ресурсів.

Отримані результати у навчальному процесі мають доцільність подальшого теоретичного та практичного дослідження.

Література

1.Коваль Т.І. Особливості використання дистанційних технологій навчання в вищій школі [Електронний ресурс]. URL: http://www.knlu.kiev.ua/ua/e_inf/conf/01_Koval.pdf

ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ ТЕСТ ЯК ЗАСІБ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ЗДОБУТКІВ СТУДЕНТІВ

Кузьміна В. С., Іваніга О. В. (Харків)

Контроль є одним із необхідних елементів навчального процесу. Викладач має не тільки чітко, структуровано та цікаво подавати навчальний матеріал, але й креативно підходити до контролю знань студентів. Зважаючи на обмежену кількість аудиторних годин на вивчення іноземної мови, не завжди є можливість провести ґрунтовне усне опитування; переклад з української мови англійською також не завжди є ефективною формою перевірки знань, особливо студентів немовних факультетів.

Саме тому, все більше уваги приділяється тестовим завданням у різних варіаціях. На основі аналізу власного досвіду роботи вважаємо, що цікавою та дієвою формою контролю є проведення лінгводидактичних тестів. Під цим видом тестів маємо на увазі підготовлений відповідно певних вимог комплекс завдань, які дозволяють виявити рівень мовної та (або) комунікативної компетентності студентів та оцінити результати тестування відповідно до визначених критеріїв оцінювання [1, с. 119]. Такі тести є доцільними для розподілу студентів на підгрупи перед проходженням курсу, для діагностики навчальних здобутків студентів з окремої теми курсу та для поточного або підсумкового контролю.

Умовно лінгводидактичні тести можна розділити на дві підгрупи: тести, які дозволяють перевірити лінгвістичні знання студентів та тести, за допомогою яких перевіряють навички роботи з текстами. Зазначимо, що друга група тестів є більш широкою та вимагає більшої підготовки з боку викладача, адже для дієвості таких

текстів необхідно обирати цікаві автентичні тексти з відповідної тематики та на їх основі розробляти оригінальні тестові завдання.

Література

1. Птушка А. С. Методика тестового контролю у вивченні іноземної мови як наукова проблема. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2012. Вип 38. С. 114-119

MASS-MEDIA И КУЛЬТУРА РЕЧИ

Маевская Л. Д. (Харьков)

Трудно переоценить значение mass-media в наши дни. Они оказывают влияние на мысли и действия не только отдельных людей или социальных групп, но и на целые народы. Общая для социума в определенный исторический момент «картина мира» может перекликаться, с индивидуальной «моделью мира» человека, с его собственным пониманием, знаниями, ценностями, языковым и психологическим опытом. Мы постоянно ощущаем давление интернет-технологий, их влияние. К сожалению, это влияние не всегда положительно. Общество всегда есть форма совместного бытия людей. Общественное бытие представляет собой внешний мир человека, оно является внешним фактором и внутренним условием жизни. А внутренняя жизнь человека остается во власти культуры. Она, эта культура, и есть единство внутренней и внешней стороны жизни, но при господстве внутренней стороны. Ведь в процессе коммуникации, хотим мы этого или нет, эти стороны взаимодействуют друг с другом, проникают в когнитивную базу реципиента. Получатель информации попадает под влияние языка, дающего информацию. Поток информации настолько огромен, что индивид в силу своих физических возможностей не может правильно сориентироваться, проанализировать, оценить те языковые средства, которыми пользуются mass-media. В силу этого он вынужден принять от mass-media правила, оценки морального, этического, культурного плана. Он идет на поводу этого явления, часто жонглирует

словами типа «феншует», «сникексует», «кликабельный», «кликнуть», «клик», «брендингует», «экоексуал», «сабж» и др. Этот примитивный, упрощенный «электронный язык» глобального интернета заставляет нас вспомнить полузабытые слова «речевой этикет», «грамотность» и заставляет их звучать громко и актуально. Новомодные слова и выражения с компонентами «круто», «гламур», «прикольный», «евро», «элита», «ультра», «супер» звучат у представителей разных социальных групп, искажают речь, в них трудно обнаружить смысл, но зато легко понять бездумное поклонение западным ценностям, кстати, иногда ложно понятым – «евробаня», «еврообразование», «еврозабор», «элитный туризм», «элитная туалетная бумага» и т.п.

Харьковчане с удивлением и болью вдруг замечают, что наш любимый русский драматический театр им. А. С. Пушкина называют теперь «Pushkin theatre»! [3] Неприятно удивила постановка булгаковского «Бега» с плохой речью артистов, «выражающей их физиологическое, а порой клиническое состояние, минуя корни слов» [1, с. 11]. До зрителя долетают только обрывки фраз. И это театр, бывший образцом культуры!

К сожалению, нецензурщина прочно обосновывается в лексиконе людей и образованных. До некоторых пор матерщина не переходила эстетических заслонов, которые выставляли на ее пути искусство и культура. В связи с этим искусствовед А. Анничев справедливо вопрошает: мат на театральной сцене или киноэкране – норма или исключение? А депутат О. Богомолец ратует за то, что нужно защитить культуру речи от ненормативной лексики, введя даже такое новообразование, как «дематюкация». Нынешняя ситуация с пандемией пополнила язык словом «covidiot» («ковидиот»), которым называют людей, протестующих против карантинных ограничений и отказывающихся носить маски. Многие посчитали это оскорблением в политическом споре. Немецкой прокуратуре, например, пришлось вмешаться и заявить, что употребление этого слова не подлежит наказанию и подпадает под конституционно защищенную свободу слова – как отмечается в августовской статье «Berliner Zeitung» [4]. А если обратиться к английской прессе, то мы увидим там целый ряд новых слов,

относящихся к пандемии Covid-19: selfisolation (самоизолироваться), social distancing (социальное дистанцирование), furlough (принудительный неоплаченный отпуск), key worker (работник жизненноважной специальности). Что касается слова «lockdown» («локдаун»), то на официальном сайте авторитетного английского словаря «Collins» оно избрано словом года [2]. По версии «Collins Dictionary» в шортлисте 10 слов, пять вышеприведенных стали модными словами и уже широко употребляются, не вызывая недовольства людей.

Следует всесторонне осмыслить, методически правильно наполнить тему «Речевой этикет», т. к. многие воспринимают действительность примитивно, прагматически в рамках «польза» – «вред». И что еще важно осознать значение социальных ролей в процессе вербальной и невербальной коммуникации, прав, обязанностей, уважения, присущих каждой социальной роли.

Литература

Анничев А. Бег с препятствиями вне времени и пространства. *Время*. 2020. 13 нояб. (№89 (18280)). С. 11; Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/> (Last accessed: 25.11.2020); Pushkin theatre : офиц. сайт. URL: <https://teatrpushkina.com/ru/> (дата обращения 26.11.2020); Rennefanz S. Wir sind alle Covidioten. *Berliner Zeitung*. 2020. 5 August. <https://www.berliner-zeitung.de/politik-gesellschaft/wir-sind-alle-covidioten-li.96875> (Datum des Zugriffs auf die Ressource 26.11.2020).

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Набокова І.Ю. (Харків)

Питання паралельного навчання мови та культури, або культури крізь мову, не є новим для методики викладання іноземних мов. Наприкінці 20 століття відбувається розширення поняття іншомовної комунікативної компетенції, яка починає включати

соціокультурні норми поведінки, що базуються на екстралінгвістичній лінгвокраїнознавчій інформації. Такий підхід мав би забезпечити адекватне міжкультурне спілкування між вихідцями з різних лінгвокультурних спільнот [2].

Незважаючи на значну термінологічну розбіжність, сучасні дослідники виокремлюють загальнокультурну / соціальну / полікультурну / міжкультурну тощо компетенцію як невід'ємну складову професійно-педагогічної компетентності викладача іноземної мови. Однак зміст лінгвосоціокультурної компетенції не є чимось фіксованим, визначеним раз і назавжди. Навіть наведена вище термінологічна розбіжність щодо визначення компетенції ілюструє постійне розширення її змісту.

На думку С. Ю. Ніколаєвої соціокультурна компетенція – це наявність у індивіда певних знань у культурологічній, (лінгво-)країнознавчій, соціокультурній і міжкультурній областях, а також здатність використовувати їх для досягнення поставлених цілей в іншомовному спілкуванні [1, с. 429].

Соціокультурологічний компонент є також важливою складовою змістовно-мовного інтегрованого підходу (*CLIL*), який набуває все ширшого визнання і використання на усіх етапах навчання іноземних мов і позамовного і змісту. Д. Коїл зазначає, що у нашому мультикультурному і мультімовному світі, індивід має мати толерантність і розуміння, усвідомлення власної «відмінності», яке стає життєво важливим концептом для самопізнання. Саме у межах змістовно-мовного інтегрованого підходу з його широким трактуванням культури виникають нові можливості для формування лінгвосоціокультурної компетенції [3, с. 5].

У якості одного із ефективних засобів формування лінгвосоціокультурної компетенції майбутніх викладачів англійської мови може використовуватися метод проектної діяльності, який, в залежності від типу проекту, дозволяє не тільки розвивати суто іншомовні навички і вміння студентів, а й збагачувати їх культурологічними та лінгвокраїнознавчими знаннями. Прикладами такої діяльності можуть бути проекти «Шкільна проза у літературі Великої Британії» або «Easy Grammar (на матеріалі англомовних пісень)», змістовне наповнення яких перетинається з темами з усного

мовлення, аналітичного читання та граматики, вивчення яких передбачається програмою з англійської мови для студентів 3 курсу англійського відділення факультету іноземних мов. Зазначені проекти були проведені у курсі практичної англійської мови і отримали схвальну оцінку студентів 3 курсу.

Література

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: під заг. редакцією С. Ю. Ніколаєвої. Київ, 2013. 590 с. 2. Петров О. О. Опанування лінгвосоціокультурної компетентності майбутніми вчителями іноземної мови: теоретичний аспект. *Рідна школа*. 2010. № 3. С. 58—61. 3. Coyle D. Planning Tools for Teachers. University of Nottingham, 2005. 17 p.

INTRODUCING THE PEARSON ENGLISH WARM UP FOR PTE GENERAL

Немченко С.Л. (Харків)

It is very pleasant to introduce “Pearson English Warm Up”, a new free mobile app that is designed mainly students and university lecturers who are getting ready for PTE General (Pearson English International Certificate)

So students and lecturers can practice their skills on the go, when they have a few moments to spare, or use it for longer periods of review at home or at work. It’s a smart assistant for PTE General Preparation.

So how does it work? Just a quick review of some of app’s main features.

First of all they can practice the four skills. As you know PTE General includes testing of Listening, Reading, Writing and Speaking. So does this new app by exercising real questions from past tests. The students and lectures not only work on all the four skills but they can also get used to answering authentic exam questions.

When it comes to Speaking practice, the app gives prompts for those who are getting ready for the PTE to record their answers to questions. This means they can compare their speaking to a model answer afterwards.

Each applicant creates his own personalized profile on the app, which records everything he has been doing. Performance reviews show a student a clear picture of his or her progress in each of the four skills as they work their way through different practice activities for each level.

They can trace what they have been doing, how much of each section they have completed and what they still have to do. It is a brilliant way to help students work on weak areas in class.

While using this app, students and lecturers can get key information about the exam having access to a wealth of information on the app and really control the way the test works. They will find an overview of the structure and the content of the exam, the skills that are tested, and the way the exam is scored. This means you do not need to spend too much valuable class time explaining these details to those who will be tested.

This app also powers up revision with test tips and tricks as it offers a wide variety of practical tips and helpful advice from how to get organized the day before the exam to laying out detailed timing for each level they will be much more relaxed ahead of the test. There is also some advice about things to be aware of on exam day, such as the rules around rough work and the items you can take into the exam room.

Those who are going to take PTE meet PAL, their new chatbot assistant. If they have any other doubts, the chat function to help them quickly navigate different resources of the app. It will give them quick links to practice activities, PTE General information and hints for exam day.

Once the test takers have worked their way through the practice activities on the app, there is still a lot more for them to try out. The resource section on the app links to guides to each level of the PTE General exam, practice tests, exam instructions, past papers, and blogs to help them revise and work on their exam strategies.

Thus PTE General is a language assessment for learners of English. It is recognized by universities, employers and national educational authorities in countries around the world as evidence of a required standard of English.

The test has a written paper and a spoken test and assesses four skills: Listening, Reading, Speaking and Writing. It tests communicative abilities, rather than test-taking skills. PTE General covers six levels of proficiency, and assess and accredits general English level ability and, certainly, this new app will help to get ready for PTE General exam in a more effective way.

ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВО ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ У ВИКЛАДАННІ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Руда Н.В. (Харків)

У сучасних реаліях для підготовки висококваліфікованих та конкурентоспроможних фахівців-китаїстів в галузі філології та перекладознавства неможна обмежуватися лише викладанням китайської мови. Дуже важливим є навчання культури та історії Китаю. Однак швидкий розвиток торговельно-економічних, ділових та інших зв'язків між Україною та Китаєм диктує доволі суворі терміни для навчання. З цієї причини вивчення такої дисципліни, як Лінгвокраїнознавство Китаю, поступово набирає значення. Саме ця дисципліна за умови складання якісного навчального плану органічно поєднує вивчення китайської мови з вивченням історичних, культурологічних, соціокультурних аспектів.

Здається доцільним вводити Лінгвокраїнознавство Китаю студентам, які мають знання з граматики китайської мови та лексичний запас на середньому рівні. Завдання дисципліни дуже об'ємні. З одного боку, це удосконалення навичок читання, усного мовлення, аудіювання, збагачення словникового запасу студентів, з іншого – поглиблення знань з країнознавства Китаю. Дисципліна Лінгвокраїнознавство Китаю в

повній мірі формує основну компетентність майбутніх фахівців, а саме комунікативну компетентність та можливість брати участь у міжкультурній комунікації. Різноманітні завдання та вправи під час занять стимулюють розвиток навчального, пізнавального, розвиваючого та виховного аспекту. Вивчення таких базових для цієї дисципліни тем, як географія, історія, державна символіка, видатні діячі, традиційні свята та інші розширюють кругозір та формують у студентів таку необхідну у сучасних реаліях якість, як толерантність.

З огляду на усе сказане вище, вважаємо, що дисципліні Лінгвокраїнознавство Китаю буде надано достатньо уваги, та її значущість не буде недооціненою при складанні навчальних планів для студентів-китаїстів у закладах вищої освіти.

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ: PRO И CONTRA

Руднева И.С. (Харьков)

Интернет обеспечивает доступ к огромному пласту информации. Мир оказался в плену современных технологий и на смену реальному обучению приходит виртуальное. При этом утрачивается человеческая близость, трансформируется языковая личность, общение становится весьма торопливым и упрощенным. Уже сформировалась зависимость от сетей, что неблагоприятно влияет на здоровье пользователей юного возраста и на отношения с социумом. В молодежной среде снижается способность воспринимать фундаментальные знания, почерпнутые из книг.

События последних месяцев, введение долгосрочного карантина вынудило учебные образовательные заведения обратиться к дистанционному обучению, хотя в целом система образования не была к нему готова. В виртуальном общении существуют свои правила, нормы поведения, характер отношений учитель-ученик, преподаватель-студент и т.д. Длительный срок работы в условиях дистанционного обучения дал нам право прояснить ситуацию: дистанционное обучение: pro и contra. Ситуация оказалась далеко не простой.

Кафедрой немецкого и французского языков Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина был проведен в сентябре довольно обширный опрос среди школ, гимназий, колледжей, вузов разного профиля, сделано обобщение, проведено заседание кафедры с приглашенными участниками опроса. Основные замечания по позиции про: большинство молодежи владеет e-техникой обучения; осознание того, что знания можно получать вне зависимости от места нахождения; ответственность и осознанное отношение за результат своего обучения; возможность получить диплом столичных и зарубежных вузов; иногда это доступный и единственный путь к образованию для людей с ограниченными возможностями; уменьшение финансовых расходов.

Выводы *contra* гораздо шире, но рамки тезисов не позволяют привести все подробности ответов. Основными проблемами были выявлены следующие: техническая оснащенность как студентов, так и учебных заведений находится на недостаточном уровне; существует процент людей с отсутствием компьютерной грамотности; перебои или неисправная работа сети Интернет, связанная с некачественным, низким покрытием, которое не распространяется равномерно на всю территорию страны; отсутствие методической базы; областные учреждения образования плохо оснащены e-средствами; неграмотно составленное расписание; отсутствие «живого» общения сказывается на способности строить отношения в коллективе, социализация обучаемых с ограниченными возможностями; ряд профессий недоступны для освоения в дистанционном режиме; психологически слабая мотивация для работы дома; сложности контроля посещаемости и выполнения заданий; общее недовольство и усталость от карантина; трудности с отчетной документацией. Этот перечень можно продолжать, что является тревожным сигналом.

Мы сделали для себя следующие выводы: нужно создать солидную методическую базу; разноречивость в используемых LMS платформах снижает качество получаемого образования, соответственно существует необходимость для создания единой платформы для проведения занятий в дистанционном режиме; Умение справиться с

емоціональної навантажкою, психологічним і моральним напруженням вирісли в рази.

Так як система дистанційного навчання явлення доволно недавнєе, сущєствує ряд актуальних вєпросєв, котєрым єзабєчєны, як і правитєльство стрєны в єєлом, так, і кожєое учєбное заведєние в частности: євєтєвєтєвєнність родитєлєй, єпєкунов і попєчитєлєй за рєзулєтєты євєчєния, нєобходимість самєстєятєльного изучєния прєдмєта і тєхничєская єснащєнність євєзоватєльных заведєний, такжє, як і пєдєгогичєского сєстєва, і мєтериєлєная кємпєнсєция за ипользовєние личных тєхничєских срєдств. Конєчной задачєй видитєся в євєганизєции учєбного прєцєсса таким євєрозом, щобє новєє фєрмы євєчєния дєвали по стєпени качєства рєзулєтєт таєой жє, як і традиційные.

Литєратура

1. Ващєнєо Л. Дистєнєиєонное євєчєние по-українєски. *Врємя*, 23.10.2020, № 83 (18274). С. 4.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА СТУДЕНТСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ – ІННОВАЦІЙНА ПЛАТФОРМА ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК АКАДЕМІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

Тєкаля І. А., Орач Ю. В. (Харків)

Нашє увага зєсєрєджєна на академієної дїєлєнності, в прєцєсі євєкої вїдбувєється интеграция рїзних дисциплїн. Мєва їдє про интеграцию знєнь та мєтєдїв з рїзних дисциплїн їз вїкорїстаннєям рєєльного сїнтєзу пїдходїв. Самє єє дєклєрує мїждисциплїнарний пїдхїд до навчєннєя, євєкий мї, зєкрєма, рєзглєдєємо як мєжливий євєсновний вєктор студєнтських конференцій.

На нашє глїбокє пєрєконєннєя, мїждисциплїнарна конференция слугує прїдатною платфєрмою, за дєпомєгою євєкої студєнти мєжуть дїзнаватєся про євєдну тєму чи прєблєму з рїзних тєчєк зєру. Також, їм вїдкрївєється мєжливїсть залучєти знєннєя та

дослідницький інструментарій інших дисциплін. Це стосується не тільки спеціальностей, які мають більш менш схожі риси, таких як біологія та хімія, фізика та математика. Ми вважаємо доцільним долучати на так звану об'єднану конференцію студентів гуманітарного та природничого або технічного профілів. Специфіка такої конференції висуває свої вимоги до характеру доповідей. Вони мають враховувати особливості аудиторії, бути орієнтованими на розуміння усіма присутніми, тому ми рекомендуємо представляти ту чи іншу тему узагальнено, не перевантажуючи слухачів занадто великою кількістю спеціальних термінів. З оглядом на “новачків” в темах своїх виступів, доповідачам слід пояснювати значення того чи іншого терміну, що передбачає не тільки контент визначення, але – значною мірою – форму його пояснення. Це стосується доповіді взагалі.

Підготовка та презентація доповіді на міждисциплінарній конференції – чудова нагода тренування специфічних навичок (англ. Transferable skills), які не належать до певної галузі чи роботи тому що вони загальні за своєю суттю і можуть відповідати різним спеціальностям та робочим посадам. Мова йде перш за все про вміння спілкуватися, що можна вважати однією з найосновніших навичок для вдалого працевлаштування. Саме завдяки своїй участі в конференції, особливо доповідям, студенти мають можливість продемонструвати вміння чітко, стисло та зрозуміло висловлюватися, спілкуючись з іншими студентами, які можуть бути як представниками однієї спеціальності, так і іншої галузі. В реальному житті нам часто потрібно донести інформацію широкому колу слухачів і не всі з цих людей мають розуміння нашої роботи, тому важливо вміти чітко та ефективно формулювати свої ідеї.

Міждисциплінарні знання, навички застосування різних дисциплін урізноманітнюють навчальний процес, відкривають перспективи розширення освітньої бази, сприяють формуванню універсальних професійних компетенцій та, безумовно, підвищують мотивацію студентів.

НОВІ ВИКЛИКИ ОНЛАЙН-ВИКЛАДАННЯ

Ткаля І.А., Черкашина Н.І. (Харків)

Прискорення процесів, тісно пов'язаних з наукою, технікою і освітою, змушує студентів без зволікань включатися в навчальний і науковий процеси. Поточний навчальний рік поставив нові задачі і вимоги як перед викладачами, так і студентами – навчання онлайн. Звичайні заняття перейшли в інший вимір і вимагають нових знань і підходів до викладання іноземної мови. Тепер важливим є дослухатись ще краще до своїх студентів, зацікавити їх у комунікації з викладачем і своїми одногрупниками.

Щорічно на всіх факультетах в нашому університеті проходять студентські наукові конференції, які слугують студентам відмінним стартом для наукової кар'єри молодого дослідника. До того ж це – можливість придбати масу бонусів: з перших курсів почати грамотно висловлювати свої думки у письмовій та усній формах, навчитися структурувати знання і оформляти їх у вигляді наукових статей та інших робіт.

На всьому протязі навчання у ЗВО студенти займаються науково-дослідною роботою, результати якої повинні бути задокументовані і представлені науковому співтовариству. Іншими словами, молоді дослідники мають вміти публічно ділитися своїми дослідженнями у форматі, який відповідає вимогам академічного спілкування, особливо, коли йдеться про публікацію наукової статті.

Зараз конференції для студентів проводяться в новому онлайн-форматі, і в 2020 році організація цих заходів набирає обертів. Переваги онлайн-конференцій відомі в студентських спільнотах: набуття практики спілкування не тільки у студентському середовищі, а й з молодими викладачами та аспірантами, які обговорюють наукові проблеми; просування по наукових кар'єрних сходах; отримання бонусів у вигляді підвищеної стипендії за участь у конференціях; задоволення від першої публікації в офіційних збірниках, які підуть в скарбничку майбутніх наукових досягнень.

Під час презентації в Інтернеті підтримка уваги аудиторії представляє унікальний набір проблем. Те, що зазвичай працює в очних презентаціях, не завжди перекладається на віртуальну аудиторію. Як виявилось, під час конференц-зв'язку 65% учасників

займаються іншими справами, 63% пишуть e-mail, 55% готують їжу, 25% грають у комп'ютерні ігри, і т.п.

Розуміння того, як залучити свою аудиторію та роботу з викликами середовища та технології, вимагає деяких стратегічних, але необхідних змін у дизайні та проведенні вашої онлайн-презентації.

Можна запропонувати декілька порад, які допоможуть провести успішні віртуальні зустрічі. Важливо вибрати правильний інструмент зустрічей онлайн, чітко формулювати мету. Слід заздалегідь надіслати запрошення. Обов'язково своєчасно та ретельно перевірити звук, роботу мікрофонів. Слайди не повинні бути надто складними – навпаки слід давати перевагу простим зображенням. Звичайно, уваги потребує вміння регулювати проведення заходу, в тому числі заохочування до дискусії та встановлення часових обмежень. Не викликає сумніву етика спілкування. Слід обов'язково поважати точку зору кожного.

Під час коронавірусу люди змушені працювати віддалено та робити онлайн-презентації. Часто вони виявляються недостатньо оснащеними інструментами та не мають чіткої методики їх проведення. З іншого боку, люди, які володіють цими навичками, зможуть стати успішними у віртуальному світі.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ЗАРЯД У КНИЖКОВІЙ ПАЛІТУРЦІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВЧАННЯ В ОНЛАЙН ФОРМАТІ

Шумська О.М. (Харків)

Інформативність через онлайн-системи продовжує розвиватися і впливати на концептуальні схеми формування соціокультурних трендів. Поточна ситуація відчутно продукує, на наш погляд, знакові ключові сигнали для актуалізації статусу книжкового знання і феномена читання. Орієнтація в навчанні на друковане слово в повній мірі відповідала і відповідає гуманістичній традиції освіти, оскільки живий діалог із

сучасниками і предками завжди був затребуваний суспільством як частина атмосфери, як частина розуміння життя.

Інтелектуальний і моральний розвиток безпосередньо пов'язані з отриманим потоком знань, які набуваються різними способами, і пріоритетну роль у формуванні особистості відіграють в даний час засоби масової інформації і комунікації. Прийняття змін є ознакою життя, і комп'ютерне спілкування стає її домінуючим фактором, що формує світогляд і поведінкові стереотипи молодого покоління. Однак при всіх позитивних своїх сторонах інтернет є причиною багатьох деструктивних змін інтелекту, що викликають блокування рефлексії в емоційній і поведінковій сферах учнів.

Швидкість, доступність сучасного віртуального поводження з текстом в поєднанні з невисоким рівнем загальної культури однозначно ведуть не тільки до зниження інтересу до книги, але й призводять до сильної прихильності, патологічному і безконтрольному використанню мережі незрілим інтелектом. Моделюючи ігрові ситуації та поступово переносячи комп'ютерні принципи на реальність, юний користувач опиняється в нестабільній ситуації «яру в часі», коли перестає усвідомлювати себе, втрачає стійку спонтанну здатність у вибіркового спілкуванні з інформацією, а також потребу в комунікації з однолітками та батьками.

Як наслідок, виникають проблеми з формуванням його активної громадянської поведінки, які проявляються у відмові від авторитетів, невмінні пояснити факти, в неповажному ставленні до норм права і правоохоронних структур. «Розпилення» інтересів, незнання і зазвичай пряме ігнорування закону, так званий «правовий нігілізм» [1, с. 18] молоді – все це несе загрозу існуванню нашого суспільства. Недооцінене в своєму потужному впливі читання у зв'язку з цим є одним із засобів контролю та управління суспільною свідомістю, коли через пласт рекомендованої літератури транслуються зразки та норми, вигідні даному суспільству, тобто реалізується соціоохоронна функція особистості. Під час читання книги відбувається унікальний процес самостійного придбання знань учнями, що є важливим на шляху подальшого формування функціональної грамотності, без якої неможливо не тільки ефективно

навчатися, а й взагалі існувати в сучасному світі. Той, хто здатний розуміти тексти різного роду і жанру, приводити їх у відповідність в ширшому життєвому контексті, отримує тим самим більше шансів на розвиток професійних пріоритетів, компетентну орієнтацію з урахуванням потреб ринку праці.

Складно робити прогнози, яке місце обійме книга в освітній сфері постпандемічного світу. У відчутті «батьорої тривожності» ми розглядаємо феномен читання як полідискурсивне поняття, дослідження якого демонструє динаміку сенсів при вимушеній дистанційній взаємодії. Цілеспрямовані стратегії читання слід активніше використовувати педагогічним корпусом у профілактиці пристрасті до віртуального спілкування і включати в процес психологічної адаптації особистості, щоб надати впевненості в знаннях не тільки під час навчання, а й стимулювати пошук і бажання розширювати світогляд.

Спочатку було Слово ... В традиціях усіх цивілізованих народів присутній високий статус книги як вмістища знань. Мусульмани знаходять у Корані перманентну мотивацію до навчання. Згідно їх традиції, першим словом із Священної книги, яке було послано пророку Мухаммаду, було слово «Читай!». Коли людина перестає читати, вона перестає думати, і тим самим позбавляється надії і перспективи реалізувати свій потенціал, розвивати творчі здібності, оскільки знижується рівень задоволеності життям, що є одним з показників якості розумного існування.

Масштаб досягнень культури дає приклади вдалих експериментів технологічного та змістовного характеру з метою переосмислення літературного простору, зокрема, через мобільні театри. Вхідження в «книжковий всесвіт» формує морально-етичні цінності, стимулює мозкову активність, тренує пам'ять і логіку, демонструючи конкретні переваги вікової мудрості для горизонту розуміння важливості освіти у форматі часу. Комплексні дослідження в цьому напрямку можуть стати драйвером до зміни розвиваючих методик «розумової ортопедії» [2], створення нових прийомів коментованого читання і розробки серії комбінованих навчальних процедур для підвищення якості інтелектуальної діяльності.

Література

1. Капустина Н. Б. Осмысление причин возникновения правового нигилизма. *Правове життя сучасної України: матер. міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20–21 квітня 2012 р.)*. Т. 1 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2012. С. 18-20.
2. Spitzer Manfred. *Die Smartphone Epidemie. Gefahren für Gesundheit, Bildung und Gesellschaft*. Klett-Cotta Verlag, 2019. 368 S.

ЗМІСТ

1. ЛІНГВІСТИКА.....	3
Авраменко К.В. (Мелітополь)	
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ	3
Безугла Т.А. (Харків)	
ТИПИ МУЛЬТИМОДАЛЬНОЇ МЕТАФОРИ У АНГЛОМОВНОМУ РЕКЛАМНОМУ ТЕКСТІ.....	5
Безугла Л. Р. (Харків)	
ІКОНІЧНІСТЬ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ	7
Болібок Н.О. (Харків)	
КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ДЕСКРИПЦІЙ ОДЯГУ	9
Верменич Я.В. (Харків)	
МЕТАМЕТАФОРА У КІНЕМАТОГРАФІЧНОМУ НАРАТИВІ	10
Guzhva O.O. (Kharkiv)	
DIACHRONIC VARIATION OF THE CATEGORY OF POLITENESS IN THE 18th – 21st CENTURIES MALE DISCOURSE	13
Давиденко І.В., Змійова І.В., Калюжна А.Б. (Харків)	
СТРУКТУРА ТЕРМІНОСИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ	15
Донец П.Н. (Харьков)	
«НАРРАТИВ» КАК ТИП ДИСКУРСА	17

Коринь С. Н. (Харьков)	
ГЕНДЕРНИЙ ВОПРОС В РАМКАХ ИНТЕРКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ.....	18
Kostenko V. G., Solohor I. M. (Poltava)	
GENERIC STRUCTURE OF CASE REPORTS IN DENTISTRY	20
Крупкіна Т.В. (Харків)	
МОВЛЕННЄВИЙ АКТ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ТА ЙОГО ІНТЕРАКЦІЙНІ ВЛАСТИВОСТІ У НІМЕЦЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ	20
Krysanova T. A. (Lutsk)	
PRINCIPLES OF EMOTIVE MEANING-MAKING IN CINEMATIC DISCOURSE	24
Кузнєцова О. В. (Харків)	
КАРНАВАЛІЗАЦІЯ ЯК ТВОРЧИЙ МЕТОД АВТОРА КОМІЧНИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ.....	26
Лавріненко І. М. (Харків)	
МОВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ЗМІНИ КОМУНІКАТИВНИХ РОЛЕЙ У АНГЛОМОВНОМУ КІНОДИСКУРСІ.....	28
Лепетюха А. В. (м. Харків)	
ТЕМПОРАЛЬНІ СІНОНІМІЧНІ ПІДРЯДНІ ВИСЛОВЛЕННЯ ІЗ СУБ'ЮНКТИВОМ	30
Лобова О.К. (Харків)	
ТЕАТРАЛЬНА СКЛАДОВА КОМІЧНОГО ДИСКУРСУ.....	32

Луньова Т. В. (Київ)

КОНЦЕПТ «ВИЗНАННЯ» У МЕТАЕКФРАСТИЧНОМУ ПРОСТОРИ ЕСЕ
ДЖУЛІАНА БАРНСА ПРО ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО: КОГНІТИВНО-
ПОЕТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ 34

Максименко О.В., Мусаєва Р.Ш. (Харків)

ПЕРСПЕКТИВИ АНАЛІЗУ НЕВЕРБАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ
В КОМУНІКАТИВНІЙ СИТУАЦІЇ “БЕСІДА ДРУЗІВ” 36

Матюхіна Ю.В. (Харків)

ФАТИЧНИЙ МЕТАДИСКУРС:
ГОЛОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ 39

Мелешенко О. О. (Харків)

СТРАТЕГІЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ
ПОЛІТИЧНОГО ТВІТІНГУ ДОНАЛЬДА ТРАМПА 41

Мельник О. М. (Івано-Франківськ)

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПРОТИСТАВЛЕННЯ «СВОЄ–ЧУЖЕ»
В РОМАНІ АЙШЕ КУЛІН «ОСТАННІЙ ПОТЯГ ДО СТАМБУЛА» 43

Морозова І. І. (Харків)

РОЗВИТОК ПІДХОДІВ ДО ВИВЧЕННЯ
ВВІЧЛИВОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ХХ – ХХІ СТ. 45

Ніколаєнко В.О. (Харків)

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОНІРИЧНОЇ ЕВІДЕНЦІЙНОСТІ 47

Оніщенко Н. А. (Харків)	
ЕПТОНИМИ ТЕМАТИЧНОЇ ГРУПИ COVID-19 У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	49
Пасинок В.Г., Самохіна В.О. (Харків)	
ОСОБИСТІТЬ ТА ЇЇ «МІКРОКОСМ».....	51
Пахаренко А. В. (Харків)	
ВАРІАТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ НВК У СПІЛКУВАННІ З БАТЬКАМИ У ДИТЯЧОМУ АВТОРИТАРНОМУ ДИСКУРСІ.....	54
Пірог І.І., Ізотова Л.І. (Харків)	
ІМПЛІЦИТНИЙ КОМЕНТАР ЯК ПРИЙОМ АРГУМЕНТАЦІЇ	56
Piroh A.V. (Kharkiv)	
GENRE ANALYSIS OF “HALF IN THE BAG” FILM REVIEWS.....	58
Побережний Д. О. (Харків)	
ЖАНРОВІ РІЗНОВИДИ МАЛИХ ІСТОРІЙ ПРО БРЕКЗІТ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ "ФЕЙСБУК"	60
Полтаран О.О. (Харків)	
МАКРОІНТЕНЦІЇ У ЖАНРІ ВАР’ЄТЕ	62
Приходько Г. І. (Запоріжжя)	
ПАРАМЕТРИ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ ОЦІНКИ.....	62
Приходченко О.О. (Запоріжжя)	
ОЦІННА МОДАЛЬНІСТЬ У МОВІ	64
Пруднікова А.О. (Харків)	
КОНЦЕПЦІЇ ЗАПЕРЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	67

Птушка А.С. (Харків)	
ЛІНГВОЕТОЛОГІЧНІ НОРМИ У ТЕКСТІ АНГЛОМОВНОГО АНЕКДОТУ	69
Skrynnik Yu.S. (Kharkiv)	
VERBAL BEHAVIOUR IN SOCIAL ROLES PERFORMANCE	71
Соколова О.В. (Запоріжжя)	
ПОЛІТИЧНА ПРОМОВА ЯК СКЛАДОВА	
ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ	73
Солощук Л.В. (Харків)	
НЕВЕРБАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВІКОВОГО ФАКТОРУ В АНГЛОМОВНОМУ	
ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ	75
Тарасова С.О. (Харків)	
АСОЦІАТИВНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОМІЧНОГО	
МАЛИХ ФОРМ АНГЛОМОВНОГО ГУМОРУ	77
Уткіна Г.Ф., Шамаєва Ю.Ю. (Харків)	
КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МОЖЛИВИХ СВІТІВ	
В ЕКОРЕКЛАМІ: КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ ВИМІР	79
Хамаршех А. Ш. (Кременчук)	
СТРАТЕГІЯ ДИСКРЕДИТАЦІЇ	
У СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	81
Холмогорцева І.С. (Харків)	
ІНТЕРДИСКУРСИВНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ КАТЕГОРІЇ ЕМОТИВНОСТІ.....	83

Чеботарьова А.О. (Харків)	
РОЛЬ НАДВЕРБАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ КАЗКОВОГО ДИСКУРСУ	86
Чорновол-Ткаченко Р.С. (Харків)	
КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ АСПЕКТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ	88
Shevchenko I.S. (Kharkiv)	
COGNITIVE PRAGMATICS COMES OF AGE: A CASE FOR POLITICAL DISCOURSE	90
Шпак О. В. (Харків)	
ПОРУШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОСТІ КОНТАКТУ В АНГЛОМОВНОМУ ПАРЕНТАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ	92
Юрченко В.В. (Харків)	
ТОПОНІМ ЯК СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ФЕНОМЕН.....	94
2. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО.....	96
Ахмедова Е. Д. (Харків)	
СТРАТЕГІЯ ОЧУЖЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ХУДОЖНІХ ПОРІВНЯНЬ: КОГНІТИВНИЙ РАКУРС	96
Кабірі М. Х. (Харків)	
СОЦІАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ СТУДІЙ	98
Ленська О.О., Ступницька Н.М. (Харків)	
ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНОСТЬ ПЕРЕКЛАДУ	99

Лук'янова Т. Г. (Харків)	
ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ ВІДЧУТТІВ У МУЛЬТИМОДАЛЬНОМУ ТЕКСТІ: ІНТЕРСЕМІОТИЧНИЙ ПЕРЕКЛАД.....	102
Tashchenko G. V. (Kharkiv)	
DYSTOPIAN WORLD OF M. ATWOOD IN THE ORIGINAL AND TRANSLATION: DIFFERENT VOICES – DIFFERENT STORIES	103
Фролова І.Є. (Харків)	
СТРАТЕГІЇ, ПРИЙОМИ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ	105
3. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО.....	108
Васильєва О.С. (Харків)	
ДИСКУРСИВНО-ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА П'ЄСИ ЕРІКА-ЕММАНЮЕЛЯ ШМІТТА «РОЗПУСНИК»	108
Парамонов Б.І. (Харків)	
ПАМ'ЯТЬ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ДИСКУРСІ ФРАНЦУЗЬКОГО АВТОБІОГРАФІЧНОГО РОМАНУ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	110
Пихтовникова Л.С., Мотрохов А.И. (Харьков)	
КОМПОЗИЦІЯ КЛАССИЧЕСКИХ КИТАЙСКИХ РАССКАЗОВ.....	110
Черкашина Т. Ю. (Харків)	
ГУСТАТИВИ ЯК МАРКЕРИ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ «NI ÈVE, NI ADAM» АМЕЛІ НОТОМБ	114

4. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА ПЕРЕКЛАДУ	115
Байбекова Л.О. (Харків)	
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕТОДАМИ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ	115
Деркач Є.О., Правнік Ю.О (Харків)	
ЕФЕКТИВНІСТЬ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	116
Житницька А.А., Ковінько К.В. (Харків)	
РОЗУМОВІ КАРТИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОНОЛОГОВОГО МОВЛЕННЯ	118
Котова А. В., Сердюк В.М., Беляєва О. Ю. (Харків)	
ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	120
Лешньова Н. О., Павлова Л. В. Сергеева О.А. (Харків)	
СКЛАДОВІ ПОРТРЕТУ «ВИКЛАДАЧА» ЗВО У ФОРМАТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ	122
Медвідь М. М., Мащенко С. Г. (Харків)	
ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ І ДЕЯКІ ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	124
Савченко Н.М. (Харків)	
СЛІЛ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ	126

Сапрунова О. Г. (Харків)	
АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	128
Свердлова І. О., Тимонін А. М. (Харків)	
ВИКОРИСТАННЯ КОГНІТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
ПРИ НАВЧАННІ УСНОГО МОВЛЕННЯ	130
Shepel M. (Odessa)	
INDEPENDENT WORK IN A FOREIGN LANGUAGE AS A PREREQUISITE FOR	
FUTURE CIVIL SERVANTS' DEVELOPMENT	131
Язловицька О.В. (Харків)	
КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД	
ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	133
5. HOMO UNIVERSITATIS:	
ФІЛОСОФІЯ І ОСОБИСТИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ДОСВІД	135
Безвесільна Н.Т., Дудка Л.А. (Харків)	
ЩОДО ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ	
В ОНЛАЙН-РЕЖИМІ.....	135
Безсонова Н.С., Радченко О.І. (Харків)	
ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СУЧАСНОГО	
ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ	
МОВІ.....	137
Дмитренко Ю. А. (Версаль, Франція)	
АНН ГОЛОН: ОЧЕРК О НЕЗАБЫВАЕМОЙ ВСТРЕЧЕ	139

Кібенко Л.М. (Харків)	
ДЕЯКІ МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ	142
Кузьміна В. С., Іваніга О. В. (Харків)	
ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ ТЕСТ ЯК ЗАСІБ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ЗДОБУТКІВ СТУДЕНТІВ	144
Маевская Л. Д. (Харьков)	
MASS-MEDIA И КУЛЬТУРА РЕЧИ	145
Набокова І.Ю. (Харків)	
ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	147
Немчонок С.Л. (Харків)	
INTRODUCING THE PEARSON ENGLISH WARM UP FOR PTE GENERAL	149
Руда Н.В. (Харків)	
ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВСТВО ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ У ВИКЛАДАННІ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	151
Руднева И.С. (Харьков)	
ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ: PRO И CONTRA	152

Ткаля І. А., Орач Ю. В. (Харків)

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА СТУДЕНТСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ – ІННОВАЦІЙНА
ПЛАТФОРМА ДЛЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК АКАДЕМІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ... **154**

Ткаля І.А., Черкашина Н.І. (Харків)

НОВІ ВИКЛИКИ ОНЛАЙН-ВИКЛАДАННЯ **156**

Шумська О.М. (Харків)

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ЗАРЯД У КНИЖКОВІЙ ПАЛІТУРЦІ
ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВЧАННЯ В ОНЛАЙН ФОРМАТІ. **157**

Наукове видання

Homo Universitatis

Тези доповідей XX ювілейної
наукової конференції з міжнародною участю

Українською, російською, англійською, німецькою, французькою, мовами

Відповідальний за випуск: Оніщенко Н.А.
Технічний редактор: Броваренко М.А.
Тексти подано у авторській редакції

61022, м. Харків-22, пл. Свободи, 4,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна